

İŞ KAZALARINDAN DOĞAN CEZA SORUMLULUĞUNDA KUSUR TESPİTİ

Halid ÖZKAN*

ÖZET

Ülkemizde ne yazık ki, çok fazla sayıda iş kazası meydana gelmektedir. Bu iş kazaları neticesinde, sorumluluğun kime ait olacağı hususu ise birçok hukuk dalını ilgilendirmektedir. Doğan sorumluluk; hukuki, idari veya cezai olabilir. Bu çalışmada ise iş kazalarından doğan sorumluluk ceza hukuku boyutuyla ele alınacaktır. Ayrıca bir alt başlığa inilerek uygulamada birçok sorun olan “ceza sorumluluğu açısından kusur tespiti” konusu derinlemesine incelenmeye çalışılacaktır. Çünkü ceza sorumluluğu için kusur olmazsa olmaz şarttır: Kusur varsa ceza vardır; kusur yoksa ceza yoktur.

İş kazalarında ceza sorumluluğu bakımından kusur tespiti zordur. Çünkü, iş kazasının oluşumunda işyerindeki birçok kişi; hareketlerinden, yetki ve yükümlülüklerinden dolayı pay sahibi olabilmektedir. Bu kusurlu kişilerin tespiti, bu kişilerin ceza hukuku bakımından sorumluluk alanının belirlenmesi, olaydaki nedensellik bağı incelemesi, ortak kusurun varlığı halinde nedensellik bağı ve taksir sorunu, sanığa yüklenecek kusur çeşidi ve bilirkişilerin kusur tespiti gibi konular ceza muhakemesine konu iş kazasına etki eden hususlardır. Bu çalışmada bu hususlar ele alınmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İş Kazası, Ceza Sorumluluğu, Kusur, İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği.

FAULT ASSESSMENT IN CRIMINAL LIABILITY ARISING FROM WORK-RELATED ACCIDENTS

ABSTRACT

Unfortunately, many work-related accidents occur in our country. As a result of these accidents, the question regarding who will take the liability is the concern of many law areas. The liability arising from the accidents could be juridical, administrative or punitive. In this study, the liability arising from work-related accidents will be discussed in terms of criminal law. Furthermore, by going into a sub-heading; the issue “fault assessment in terms of criminal liability”, which has many problems in practice, will be tried to be examined thoroughly, inasmuch as fault is sine qua non for criminal liability: if there is fault, there is penalty, if not, no penalty.

Fault assessment in work-related accidents is quite difficult in terms of criminal liability; as many people in a workplace, during occurrence of accidents, may have a part in the liability owing to their actions, authority and incumbency. Assessment of these people with faults, assessment of liability areas of these people

* Yrd. Doç. Dr. Mevlana Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

in terms of criminal law, assessment of lien of causality, negligence problem and causal relation in case of a common fault, fault type to be ascribed to defendant and fault assessment of experts are all the elements that affect work-related accidents in criminal proceedings. In this study, those elements will tried to be discussed.

Keywords: *Work-related accidents, Criminal Liability, Fault, Worker Health and Occupational Safety.*

GİRİŞ

Ülkemizde ne yazık ki, çok fazla sayıda iş kazası meydana gelmektedir. Bu iş kazaları neticesinde, sorumluluğun kime ait olacağı hususu ise birçok hukuk dalını ilgilendirmektedir. İş kazalarından kaynaklanan sorumluluk hukuki, cezai ve idari olabilir. Çalışma ceza hukuku olarak da adlandırılan iş kazalarından doğan ceza sorumluluğu çok geniş bir alanı kapsar. Bu çalışmada ise iş kazalarından doğan ceza sorumluluğu konusunun kapsamı daraltılmak suretiyle uygulamada birçok sorun olan “ceza sorumluluğu açısından kusur tespiti” konusu incelenmeye çalışılacaktır. Çünkü ceza sorumluluğu için kusur olmazsa olmaz şarttır: “Kusur varsa ceza vardır; kusur yoksa ceza yoktur.”

İş kazalarında ceza sorumluluğu bakımından kusur tespiti epey zordur. Çünkü, iş kazasının oluşumunda işyerindeki birçok kişi; hareketlerinden, yetki veya yükümlülüklerinden dolayı pay sahibi olabilmektedir. Bu kusurlu kişilerin tespiti, bu kişilerin ceza hukuku bakımından sorumluluk alanının belirlenmesi, olayda iş kazasına neden olan cezalandırılabilir somut eylemin tespiti, nedensellik bağının incelemesi, ortak kusurun varlığı halinde nedensellik bağı ve taksir sorunu, sanığa yüklenecek kusur çeşidinin ne olacağı ve bilirkişilerin kusur tespiti gibi konular ceza muhakemesine konu iş kazasında kusur tespiti yapılabilmesi için öncelikle irdelenmesi gereken konulardır. Bu çalışmada bu konular suç teorisindeki sırasıyla ele alınmaya çalışılacaktır.

Çalışmamın ana sütununu oluşturan kusur tespiti bölümüne geçmeden önce ceza hukuku bağlamında “iş kazası” ve “kusur” kavramlarına değinmekte fayda vardır.

I. GENEL OLARAK

A. Ceza Hukukunda İş Kazası Kavramı

Hukuki ve cezai sorumluluk açısından farklı iş kazası kavramları vardır. Örneğin bireysel iş hukuku ve iş sağlığı ve güvenliği anlamındaki iş kazası ile 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu yani sosyal sigortalar hukuku anlamında iş kazası kavramı ve iş kazasının doğurduğu hukuki sonuçlar birbirinden farklıdır¹.

Mevzuatımızda iş kazası tanımlanmıştır:

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu 3/1-g hükmüne göre²; “**İş kazası:** İşyerinde veya işin yürütümü nedeniyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da beden en engelli hâle getiren olayı, ifade eder.”

Yine 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 13/1 maddesinde³ unsurları ile birlikte;

“İş kazası;

a) Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada,

b) (**Değişik: 17/4/2008-5754/8 md.**) İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle,

c) Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda,

d) (**Değişik: 17/4/2008-5754/8 md.**) Bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda,

e) Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında,

¹ Ali GÜNEREN, **İş Kazası veya Meslek Hastalığından Kaynaklanan Maddi ve Manevi Tazminat Davaları**, 2.Baskı, Ankara 2011, s.341 vd.

² 25/4/2013 tarihli ve 6462 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle, bu bentte yer alan “özre uğratan” ibaresi “engelli hâle getiren” şeklinde değiştirilmiştir.

³ 25/4/2013 tarihli ve 6462 sayılı Kanunun 1 inci maddesiyle, bu bentte yer alan “özüre uğratan” ibaresi “engelli hâle getiren” şeklinde değiştirilmiştir.

meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen engelli hâle getiren olaydır” şeklinde tanımlanmıştır.

Doktrinde genel kabul gören tanım ise; işçinin, işverenin veya vekilinin doğrudan veya dolaylı “otoritesi altında” bulunduğu sırada gördüğü iş veya iş dolayısıyla eylemlerden dolayı hayatın olağan akışına uygun biçimde “dıştan gelen”⁴ etken ile işçiyi bedensel veya ruhsal zarara uğratan olaydır⁵. Yalnız işverenin ve işveren vekilinin otoritesini burada mutlak anlamamak gerekmektedir. Uzak etkisi olan illiyet bağı kopmuş olaylar ceza hukuku bağlamında cezalandırılabilir bir iş kazası olarak nitelendirilmezler.

Ceza hukuku bağlamında ceza kanunları dışında kanun hükümleri ile yapılmış olan tanımlar dikkate alınmakla birlikte, bu kavramın daraltıcı şekilde yorumlanarak tanımlanması da mümkün olabilmektedir. Böylelikle iş kazası kavramı için iş kazası niteliğindeki fiil esas alınacaktır ve suç olup-olmadığı tartışılacaktır. Çünkü modern ceza hukuku “fiil ceza hukuku”dur⁶. Fiilin tüm hukuk düzeni içerisindeki niteliğini esas alır ve fakat kanunda suç olarak tanımlanıp-tanımlanmadığı ile ilgilenir. Bu nedenle net ve kesin bir iş kazası tanımı yapılmasına da gerek bulunmamaktadır.

Ben ise, “**işyerinde işin oluşturduğu risk nedeniyle ceza kanunlarını ihlal eden tüm kazaları, “iş kazası”** olarak tanımlamaktayım. Örneğin iskeleden düşen bir işçinin kolunu kırması, ecza deposunda ilaç balyalarının işçinin üzerine devrilmesi, kurtarma vincinin üçüncü kişilerin üzerine devrilmesi gibi.

---

⁴ Dış etkenden değil iç etken ile meydana gelen bir zarar söz konusu olursa istisna olarak iş kazası olarak nitelendirilmektedir. Yalçın BOSTANCI, “Yargıtay Kararları Işığında İş Kazası Kavramı” **Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi**, C:8, Sa:1 Y.2005, s.1 (<http://www.kamu-is.org.tr/pdf/813.pdf>) Er.Tar. 10.09.2015

⁵ Savaş TAŞKENT, “İş Kazası Kavramı”, **Prof. Dr. Nuri ÇELİK’e Armağan**, Cilt II, İstanbul 2001, s. 1952; BOSTANCI, s.1-2

⁶ Mahmut KOCA/ İlhan ÜZÜLMEZ, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 7.Baskı, Ankara 2014, s.291

B. İş Kazalarında Ceza Sorumluluğu Bakımından Kusur Kavramı

İş kazalarından kaynaklanan sorumluluk hukuki⁷⁻⁸, cezai ve idari olmak üzere üç şekilde olabilir⁹. İşçi, işveren, işveren vekili ve üçüncü kişilerin sorumluluk şartları ve bu sorumluluğun kapsamı, ilgili alanın (ve mahkemenin) kurallarına göre belirlenmektedir. Bu nedenle her bir sorumluluk açısından kusur kavramı ayrı olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda çalışmamızda ceza hukuku açısından kusur kavramı esas alınacak ve açıklamalarımız bu minvalde yapılacaktır.

Modern ceza hukuku, kusura dayalı ceza sorumluluğunu esas almaktadır¹⁰. Bu nedenle objektif cezai sorumluluğun kabulü terk edilmiştir. Objektif sorumluluğun ceza hukukunda uygulanması aynı zamanda kusur

⁷ İşverenin iş kazaları ile ilgili olmak üzere özel hukuktan doğan sorumluluğu yani hukuki sorumluluğu iş-işçi sözleşmesine dayanmaktadır. Sarper SÜZEK, **İş Güvenliği Hukuku**, Ankara 1985, s.178 vd.

⁸ Doktrindeki ağırlıklı görüşe göre; işverenin hukuki açıdan sorumluluğu için hareketinin kusurlu olup-olmadığı değerlendirmesinde nesnel(objektif) ölçüt esas alınmalıdır. Mustafa ÖZEN, “İş Kazalarında Hukuki, Cezai ve İdari Sorumluluk”, **Ankara Barosu Dergisi**, Sa.2 Y.2015, s.225; Levent AKIN, “İşçinin İşçiyi Gözetme Borcunun İhlali ve Kusurun Takdiri”, **Sicil İş Hukuku Dergisi**, Sayı 1, Mart 2006, s.156

⁹ “Ceza Yasamızda, taksirli suçlarda, yasal tipte öngörülen sonuç (netice) meydana geldiği takdirde, taksirli kusurluluk cezalandırılmaktadır. Bu sonucun meydana gelmesi taksirli suçlarda bir cezalandırma koşuludur. Aynı zamanda ceza hukukunda bir kimsenin sorumlu tutulması nedenidir. **Hukuki sorumluluk ise, farklıdır.** Örneğin Borçlar Yasasının 58. maddesinde “bir yapının ya da meydana getirilen herhangi bir yapının sahibinin, bunların çürük yapılmasından ya da korunmasındaki kusurundan dolayı sorumlu” olacağı öngörülmektedir. Burada, bina sahibini ya da yapının sahibini sorumlu tutmak için binanın yıkılması gerekli değildir. Binanın yıkılmasından önce de çürük yapıldığı belirlenirse, bina sahibi hukuki bakımdan sorumlu olmaktadır. **Görülüyor ki, ceza hukuku anlamındaki sorumluluk ile hukuki sorumluluk çok farklı bulunmaktadır. Ceza hukuku yönünden sorumluluğun süresi ile hukuki bakımdan sorumluluğun süresi de farklıdır.** Hukuki sorumluluk Borçlar Yasasının 125. ve 126. maddesine baktığımızda davaların niteliğine ya da yasada başka türlü kural bulunmamasına göre, 5 yıllık ya da 10 yıllık sürelerin öngörüldüğünü görmekteyiz. Hukuki sorumluluğu olan kimsenin aykırılığı, öngörülen bu süreler içinde giderme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Bu süre geçtikten sonra giderme yükümlülüğü olmadığı için, hukuki yönden sorumlu olmamaktadır. Ceza hukuku bakımından ise, bu süre geçtikten sonra bina yıkılsa dahi, binanın yapımında taksir niteliğinde kusuru bulunan bina sahibi ya da diğer kimselerin davranışı ile binanın yıkılması arasında nedensellik bağlantısı devam ediyorsa, ortadan kalkmadıysa ve yepyeni bir nedenin varlığı söz konusu değilse, cezai sorumluluk devam edecektir. Bu konuda sorumluluğun belirgin bir süre devam edeceğine dair Ceza Yasamızda bir hüküm bulunmamaktadır.” **YCGK E.2001/2-87 K.2001/110 T.29.5.2001.** Ayrıca bkz. ÖZEN, s.215 vd.

¹⁰ Modern ceza hukukunda kişilerin irade serbestisine sahip olduğu bilinciyle toplum hayatında yaşadıkları, cezalandırılabilirlikleri için ana kural olarak kabul edilmektedir. Hans Joachim HIRSCH, “Kusur İlkesi ve Ceza Hukukundaki Fonksiyonu” (Çeviren: Yener ÜNVER), **Türk Ceza Kanunu Tasarısı için Müzakereler**, Konya 1998, s.315

ilkesi (Alm:Schuldprinzip, İng:blameworthiness) ile açık ve net olarak çelişmektedir. Nitekim Türk Ceza Hukuku sistematiğimizde de objektif sorumluluğun kabul edilmediği ve dolayısıyla kusur ilkesinin benimsendiği söylenebilir¹¹⁻¹².

Ceza hukukunda kusur¹³⁻¹⁴, failin bizzat gerçekleştirdiği bir eyleminden dolayı bir cezayı hak edip-etmediği konusundaki normatif ve hukuki¹⁵, değer, “kınanabilirlik”¹⁶ ve “yüklenebilirlik” yargısıdır¹⁷⁻¹⁸. Türk ceza hukuku doktrininde, kusurun içeriği, suçun unsurlarına dahil olup-olmadığı, suçun klasik unsurları dışında cezalandırmayı etkileyen bir unsur

¹¹ Bu durum TCK m.23 gerekçesinde “Belirtmek gerekir ki, bu tür sorumluluk, ortaçağ kanonik hukukunun kalıntısı olan “versari in re illicita”, yani hukuka aykırı bir durumda olan bunun bütün neticelerine katlanır anlayışının ürünü olup, çağdaş ceza hukuku bu anlayışı çoktan terk etmiştir. Çünkü kusurun aranmadığı objektif sorumluluk hâlleri kusursuz ceza olmaz ilkesiyle açıkça çelişmektedir. Ülkemiz ceza hukuku öğretisinde uzun süredir objektif sorumluluk hâllerinin ceza mevzuatından çıkarılması gerektiği ifade edilmektedir. Bu talebin yerine getirilmesi, Anayasada öngörülen kusur ilkesinin zorunlu bir sonucudur.” denilmek suretiyle belirtilmiştir.

¹² Almanya’da ise kusur ilkesi Anayasa Mahkemesi tarafından kararlarında zikredilen temel bir ilke olarak kabul edilmektedir. Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichts – **BVerfGE** 123, 267 <413>

¹³ Ceza hukukunda kusur kavramı hakkında daha geniş bilgi için bkz. Hamide ZAFER, “Türk Ceza Hukukunda Kusur Kavramı -Normatif Teorinin Öne Çıkışı- Ceza Hukuku ile Ceza Muhakemesi Hukukunun Ayrılmazlığı”, **Online makale** (<http://hamidezafar.com/turk-ceza-hukukunda-kusur-kavrami-normatif-teorinin-one-cikisi-ceza-hukuku-ile-ceza-muhakemesi-hukukunun-ayrilmazligi/>) Son Er.Tar.02.01.2016 (Kusur olarak anılacaktır.); Hamide ZAFER, **Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m.1-75**, 5.Baskı, İstanbul 2015, s.226-234.

¹⁴ “Ceza Hukukunda Kusur Prensibinin Yeri ve Önemi” hakkında daha geniş bilgi için bkz. Uğur ERSOY, “Türk ve Alman Ceza Hukuku Sistemlerinde Kusur Prensibinin Kapsamı ve Objektif Cezalandırılabilirlik Şartlarının Kusur Prensibi İle Bağdaştırılabilirliği”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sa.109 Kasım-Aralık 2013, s.204 vd.

¹⁵ “Kusur hukuk normlarıyla ilgilidir, ceza hukukunun dikkate aldığı kusur hukuki kusurdur.” KOCA/ÜZÜLMEZ, GH, s.291

¹⁶ KOCA/ÜZÜLMEZ, GH, s.290; Veli Özer ÖZBEK / Mehmet Nihat KANBUR / Koray DOĞAN/ Pınar BACAĞIZ/ İlker TEPE, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 5.Baskı, Ankara 2014, s.369

¹⁷ Hans-Heinrich JESCHECK, **Almanya Federal Cumhuriyeti Ceza Hukukuna Giriş**, İstanbul 1989, s.6 (Çeviren: Feridun YENİSEY), ZAFER, Kusur, s.1; İzzet ÖZGENÇ, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 10.Baskı, Ankara 2014 s.227 vd., 364 vd.; Yener ÜNVER, “Sebebinde Serbest Hareketler Kuramı”, **Prof. Dr. Sahir Erman’a Armağan**, İstanbul 1999, s.801 vd.

¹⁸ Doktrinde “eylem açısından kusurluluktan, bunu gerçekleştiren fail açısından failin kusurlu olduğundan” bahsedilerek kusur-kusurluluk arasında ayırım yapılmaya çalışılmıştır. Murat Volkan DÜLGER, “5237 Sayılı YTCK’da Kastın Unsurları Ve Türleri - Özellikle Olası Kastın Değerlendirilmesi”, **Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi**, Y: 2 S: 5, Nisan 2005, s.68-69

olup-olmadığı ve manevi unsurdan bağımsız olarak mı değerlendirilmesi gerektiği hususunda görüş birliği yoktur¹⁹. Katıldığım görüşe göre, modern ceza hukukunda ve 5237 sayılı TCK'ya hâkim olan suç teorisinde manevi unsur ile kusurluluk birbiriyle bağlantılı ama “fonksiyonel ve içsel anlamda” birbirinden farklı kavramlardır²⁰⁻²¹. Kusurluluk işlediği fiille ilişkili olarak failin değerlendirilmesidir. Bunun sonucu olarak da “kusurluluk” suçun doğrudan bir unsuru olmamasına rağmen, cezalandırılabilirlik için değerlendirilmesi zorunludur. Bunun yanında kişi işlediği bir fiilden dolayı kusurlu olmasa bile, işlediği fiilin haksızlık içeriğinin varlığı devam edebilir. Manevi unsurun sadece faildeki kusur ve kusurluluğu ifade ettiği görüşünü yeterli bulmamakla birlikte; 1- kast ve taksirin uygulamada bir kusur çeşidi olarak yerleşik olarak yargı kararlarında kabul görmesi²², 2-manevi unsur değerlendirmesi ile kusur yargısının birlikte yapılmasında pratikte yarar olması, 3-kusurun, manevi unsur gibi faille fiil arasındaki psikik bağla da ilgili olması²³, 4- failin kast ve taksiri olmadığı hallerde hiçbir şekilde kusurunun da bulunmaması²⁴, 5- kusurluluğu ayrı başlık altında inceleyen yazarların bile kast ve taksiri kusur türü olarak nitelendirmeye devam etmede beis görmemesi²⁵, 6- kusur kavramının, son dönemde “fiil ve fail kusuru” şeklinde bir anlam içermeye başlaması²⁶, 7- “failin kusuru vardır” denilince kast veya taksirden en az birinin bulunması gerektiğinin anlaşılması²⁷, gibi sebeplerle; kast ve taksir kusur türü/şekli/

¹⁹ ZAFER, Kusur, s.1, 25; Doktrinde kast ve taksirin tipikliğin sadece sübjektif unsurlarından olduğu ve bir kusur şekli olmadığını savunan yazarlar bulunmaktadır. Bkz. Hakan HAKERİ, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 17.Baskı, Ankara 2014, s.201; KOCA/ÜZÜLMEZ, GH, s.290

²⁰ ÖZGENÇ, GH(7), s.227; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, GH, s.365

²¹ TCK kusur anlayışı kritiği için bkz. Yener ÜNVER, “YTCK’da Kusurluluk”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Y.1 Sa.1, Ekim 2006, s.41 vd.

²² “Dosya kapsamından anlaşıldığı üzere; olayın meydana geldiği trafo pano kapaklarının açık bırakılması ve periyodik kontrollerle bunların kapalı kalmasının sağlanamaması nedeniyle trafo bakım sorumlusunun olayda **kusurlu bulunduğu** bir vaktadır.” YCGK E.2008/9-37 K.2008/55 T. 18.3.2008, Kazancı İçtihat Bankası. (Kazancı olarak kısaltılacaktır.)

²³ Kayıhan İÇEL, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 6.Baskı, İstanbul 2014, s.369; Doğan SO-YASLAN, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 6.Baskı, Ankara 2014, s.422

²⁴ ROXIN’dan Akt. ZAFER, Kusur, s.14

²⁵ ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE,GH, s.371; Timur DEMİRBAŞ, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 8.Baskı, Ankara 2012, s.348; Nur CENTEL / Hamide ZAFER / Özlem ÇAKMUT, **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, 8.Baskı, İstanbul 2014, s.344vd.; HAKERİ, GH, s.244; Halid ÖZKAN, **Ceza Hukukunda Azmettirme**, Ankara 2013, s.138 vd.

²⁶ ZAFER, Kusur, s.22

²⁷ Taksirin bir kusurluluk şekli olup-olmadığı tartışması için bkz. Ayhan ÖNDER, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Cilt II-III, İstanbul 1992, s.299-300

çeşidi olarak öğretilen adlandırılmaya devam edilmektedir²⁸⁻²⁹.

Sonuç itibarıyla ceza hukukunda kusur; hem failin bizzat gerçekleştirdiği bir eyleminden dolayı bir cezayı hak edip-etmediği konusundaki normatif ve hukuki³⁰ anlamda, değer ve “kınanabilirlik”³¹ yargısını³² hem de kusur yeteneğine sahip olan kişinin eyleminden dolayı cezai açıdan sorumlu tutulabilmesi³³ ve kendisine bir kusur çeşidinin izafe edilebilmesi için zorunlu durumunu ifade eder.

Bir iş kazasından doğan neticenin icrai ya da ihmali hareketi yapana yüklenilmesi ve ceza sorumluluğunun doğabilmesi için failin “tipe uygun, hukuka aykırı ve kusurlu hareket etmiş olması”³⁴ gerekmektedir. Ayrıca yukarıdaki kusur açıklamaları ışığında iş kazalarında fail, kusurlu hareket edebilme olanağına hiç sahip olmamış, kusurlu hareket etmemiş ya da kusurluluğu kaldıran sebeplerden birine sahip ise kusurdan bahsedilemez. Böylece iş kazasından doğan ceza sorumluluğu için her ceza muhakemesinde failin cezalandırılması konusunda etkili her unsur, kusur değer yargısını (fail ve fiil kusurunu) etkileyebilecektir.

II. İŞ KAZALARINDA KUSUR TESPİTİ

A. Genel Olarak

Bir iş kazasında ancak kusur var ise cezalandırma olabilecektir. İş kazalarında kusursuz sorumluluğun benimsenmesi ancak özel hukukta tazminat sorumluluğu bakımından söz konusu olabilir³⁵. Uygulamada ise kusur tespiti yaptırılan bilirkişiler tarafından neredeyse her ceza davasında objektif

²⁸ Kgi. HAKERİ, GH, s.201; KOCA/ÜZÜLMEZ, GH, s.290; ÖZGENÇ, GH(10), s.227 vd.

²⁹ Kast ve taksirin kusur çeşidi olarak kabul edilmesi kasten hareket eden kişinin zorunluluk hali nedeniyle kastının yok sayılmasını gerektireceğinden kendi içerisinde çelişki oluşturabilecektir. ZAFER, Kusur, s.23

³⁰ “Kusur hukuk normlarıyla ilgilidir, ceza hukukunun dikkate aldığı kusur hukuki kusurdur.” KOCA/ÜZÜLMEZ, GH, s.291

³¹ KOCA/ÜZÜLMEZ, GH, s.290

³² JESCHECK, s.6; ZAFER, Kusur, s.1; ÖZGENÇ, GH(10), s.227 vd., 364.

³³ ÖZEN, s.219

³⁴ Alman Ceza Kanunu’nda da her suç ortağının diğerinin kusuru göz önünde tutulmaksızın kendi kusuruna göre cezalandırılacağı kuralı (StGB §29) kabul edildiğinden tipe uygun ve hukuka aykırı bir fiilin varlığı yeterli olacaktır. Karl E. HEMMER / Achim WÜST, **Strafrecht Allgemeiner Teil II**, 8.Baskı, Marktheidenfeld 2006, s.70-71

³⁵ ÖZEN, s.234

sorumluluk doğuracak şekilde işveren, işveren vekili³⁶, suçun mağduru işçi ya da İSG³⁷ uzmanına kusur izafe edilmektedir.

İş kazalarında işverenin, işveren vekilinin, İSG uzmanının ve işçilerin yazılı olan ve olmayan yükümlülükleri vardır³⁸. Yazılı olan yükümlülükler iş kazasının meydana geldiği tarihte halihazırda yürürlükte olan mevzuata göre belirlenir. Yazılı olmayan kurallar ise; somut olaya “uyarlanabilirliğe”³⁹ ve ceza hukukunun temel ilkelerine göre belirlenir. Örneğin nedensellik bağının tespitinde yüklenebilirlik açısından yazılı olmayan işyeri teamülleri dikkate alınabilir. Buna karşın kusur izafe edilebilmesi için yazılı olmayan kurallarla özel bir yükümlülük yüklenemez⁴⁰.

B. Kusur Tespiti Usulü

1. İş Kazasına Neden Olan Cezalandırılabilir Somut Eylemin Tespiti

Ceza muhakemesinde amaç “şüpheli ve sanığın haklarını korumak suretiyle”⁴¹ yani insan hakları ihlallerine yol açmadan⁴² maddi gerçeğe ulaşmaktır⁴³. Maddi gerçeğe ulaşmak ise ceza muhakemesinde “gerçeğe uygunluk” anlamındaki hakikati araştırmakla ve en yakın şekliyle ortaya koymakla mümkün olacaktır⁴⁴. Maddi gerçek yani hakikat; geçmişte olup

³⁶ Şantiye şefi, ustabaşı, saha mühendisi, saha amiri, işçi çavuşu, genel müdür, birim müdürü, teknik nezaretçi gibi uygulamada kullanılan sıfatları bulunabilir.

³⁷ İş Sağlığı ve Güvenliği

³⁸ ÖZEN, s.239

³⁹ Her işyerinde “bağlayıcı olan bir işleyiş düzeni ve bir davranış modeli olmalıdır. Mahmut KABAKCI, **AB İş Hukukunda İşverenin İş Sağlığı ve Güvenliğiyle İlgili Temel Yükümlülükleri ve Türk Mevzuatının Uyumu**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2009, s.270

⁴⁰ Kgi. ÖZEN, s.239, Yazar; “somut olayda (iş kazalarında) teknolojik gelişmelerin gerektirdiği önlemlerin alınması” gereğinin yazılı olmayan kurallarla var olduğunu ileri sürmüştür. Kanımca iş kazalarında ceza sorumluluğunun yazılı olmayan kurallarla doğması mümkün değildir.

⁴¹ Nurullah KUNTER / Feridun YENİSEY / Ayşe NUHOĞLU, **Muhakeme Hukuku Dahil Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 18.Baskı, İstanbul 2010, s.25 (CMH olarak anılacaktır)

⁴² Bahri ÖZTÜRK / Durmuş TEZCAN / Mustafa Ruhan ERDEM / Özge SIRMA - Yasemin F. KIRIT / Özdem ÖZAYDIN / Esra ALAN AKCAN / Efser ERDEN, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, 8.Baskı, Ankara 2014, s.35

⁴³ Nur CENTEL / Hamide ZAFER, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 12.Baskı, İstanbul 2015, s.6; KUNTER/YENİSEY/NUHOĞLU, CMH, s.23

⁴⁴ KUNTER/YENİSEY/NUHOĞLU, CMH, s.27

bitmiş bir olayın onu temsil eden herhangi bir muhakeme vasıtası yani deliller aracılığıyla yargılamada ortaya konulmuş hali olarak tanımlanabilir⁴⁵. İş kazası konulu ceza muhakemelerinde iş kazasını oluşturan somut fiilin tespiti maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için büyük önem arz eder. **İş kazasına sebebiyet veren somut fiilin tespiti kusurun tespiti için ön şarttır.** Çünkü olayın nasıl vuku bulduğu bilinmeden kusur ve kusurlu tespit/belirlemesi yapılamaz. Örneğin olayın nasıl gerçekleştiği hususunda hiçbir delil bulunmadığı ve işçinin öldüğü bir olayda faraziyeler ile kusur izafe edilemez. Yine yaralanmanın iskelenin mevzuata aykırı şekilde kurulmasından mı yoksa işçilerin tehlikeli şekilde şakalaşması sonucunda mı meydana geldiği hususunun net olarak belirlenmediği bir olayda şüpheden sanık yararlanır ilkesine başvurulmalıdır.

İş kazasının nasıl gerçekleştiği hususunda kolluk tarafından hazırlanan olay yeri krokisi yeterli olmayıp, iş müfettişlerinin iş kazası öncesi işyeri hakkında, SGK⁴⁶ müfettişlerinin iş kazası sonrası vaka hakkında raporu ceza dosyasında yer almalıdır. Ayrıca yapılan keşfe bilirkişiler de mutlaka götürülmeli, aktif katılımı sağlanmalıdır. Yine somut fiilin belirlenmesi amacıyla, işçinin özlük (özümlü⁴⁷) dosyasının ve gerekli eğitimin verildiğine ilişkin sertifikaların mutlaka savcılık tarafından soruşturma dosyası için ilgililerden tedarik edilmesi gerekmektedir. İşçinin hastane raporları, ölüm söz konusu ise otopsi ve ölü adli muayene raporu ve iş kazası ile suç niteliğindeki neticenin ilişkilendirildiği diğer ilgili raporların hepsi toplanmadan savcının davayı açmaması gerekmektedir. Çünkü iş kazasına neden olan fiilin tespit araçları delillerin tümü toplanmadan açılan davalar nedeniyle yargılamalar uzayabilmektedir.

Ayrıca şüpheli ve sanıkların delil toplama yükümlülükleri ceza muhakemesinde bulunmadığından, işçinin özlük dosyasının getirilmemesi halinde iş kazasına doğrudan işverenin sebep olduğu kabulü isabetli olmayacaktır. Uygulamada ceza mahkemelerinde bilirkişilik yapanlar ile hukuk mahkemelerinde bilirkişilik yapanlar aynı kişilerden seçilmektedir. Bu kişiler işçinin özlük dosyasının olmaması veya eksik olması halini doğrudan işveren/işveren vekili aleyhine cezai kusur doğurduğu düşüncesiyle

---

⁴⁵ Hakan KARAKEHYA, “Ceza Muhakemesinde Maddi Gerçek”, **Eskişehir Barosu Dergisi**, Haziran 2006, s.96-98, Hakan KARAKEHYA, “Ceza Muhakemesinin Amacı”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası** C.65 Sa.2, 2007, s.126

⁴⁶ Sosyal Güvenlik Kurumu

⁴⁷ Uygulamada yerleşik ifade ediliş biçimidir.

rapor düzenlemektedirler. İşçinin özlük dosyasının veya işyeri ile ilgili diğer “tutulması zorunlu olan defter ve belgelerin tutulmaması”⁴⁸ gerekli önlemlerinin alınmadığının tespiti bakımından önem arz eder ve bu önlemlerin alınmadığının göstergesi olabilir⁴⁹. Fakat ceza dosyası içerisinde bu belge ve defterlerinin bulunmaması doğrudan şüpheli/sanık aleyhine yorumlanmamalıdır. Diğer gösterge ve deliller ile değerlendirmek suretiyle somut fiil tespiti yapılmalıdır.

2. Kusur Yüklenebilecek Kişilerin/Faillerin Tespiti

İş kazalarında kusur tespiti yapılabilmesi için öncelikle kusur yüklenebilecek kişiler tespit edilmelidir. Çünkü failsiz suç olmaz. Ceza dosyasında somut fiilin tespitinden sonra, somut fiille ilgili hareket yükümlüsü kişi tespit edilmelidir. Bunun içinde hareket yükümlüsü kişilerin listesi çıkarılmalı ve her yükümlünün, yükümlülük alanı belirlemesi de yapılmalıdır. Örneğin teçhizatın güvenlik kontrolünün kimin tarafından yapılması gerektiği

⁴⁸ A.. Ticaret Odasının 19/7/2006 tarihli cevap yazısından, ocağın sahibi ve bahse konu şirketin yönetim kurulu başkanı olduğu anlaşılan sanık Z. B. nin, olayın meydana geldiği taş ocağında C sınıfı ateşleyici belgesi ve dolayısıyla yer altında patlatma yapma yetkisi bulunmayan ve nitekim olayda tünelde yaptığı patlatma sonrası patlayıcı kontrolü yapmadan izne ayrılarak patlamamış bir dinamitin orada kalmasına sebep olduğu anlaşılan B sınıfı ateşleyici belgesi sahibi sanık C. U.’ nun ateşleyici olarak yer altı tünellerinde çalıştırılmasına müsaade etmesi, beraat eden sanık M. B. nin beyanlarından elliden fazla kişinin çalıştığı ve 500 dönüme varan bir alanı kapsadığı anlaşılan söz konusu işyerine mevzuat gereği daimi nezaretçi ataması gerekirken bunu yapmayıp, 11 yıldır bu iş yerinde çalıştığını ve ocağın idarecisi olduğunu beyan eden, mühendis veya tekniker sıfatı taşımayan sanık N. K. G. yi fiilen şantiye şefi olarak çalıştırmakla yetinmesi ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden İşleri Genel Müdürlüğü’nün 21/6/2006 tarihli cevap yazısından anlaşıldığı üzere, işyerine ancak olaydan 3 ay sonra 28/10/2005 tarihinde maden mühendisi bir **daimi nezaretçi atamış olması, işyerinde teknik nezaretçinin tesbit edeceği aksaklıkları kaydedip çözümünü talep edeceği, yasal olarak tutulması mecburi olan teknik nezaretçi defterinin tutulmasını sağlamaması ve bu şekilde genel anlamda işyerinde iş güvenliğini ve bunun denetimini sağlayacak etkin bir mekanizma kurmamış olması**; Maden mühendisi sanık O. Ö. nün ise, yukarıda bahsedilen 21/6/2006 tarihli bakanlık yazısı ve kendi savunmasından anlaşıldığı üzere, olayın meydana geldiği maden ocağında 12/1/2005 tarihinden istifa ile ayrıldığı belirtilen 14/6/2006 tarihine kadar 5 ay süreyle teknik nezaretçi olarak görev yaptığı, yine savunmasından anlaşıldığı üzere, **denetim için ocağa gittiğinde iş yerinde yönetmelik gereği bulunması gereken noter onaylı taş ocağı fenni nezaret defterinin ve yine mevzuat gereği bulundurulması zorunlu olan daimi nezaretçinin bulundurulmadığını tespit ettiği halde, bu durumu sözlü olarak işverene bildirmekle yetinip yazılı şekilde bildirmemiş olması**, görevden azil talebinde bulunmasına rağmen bunu resmileştirmeden fiilen işyerini terk ederek işyerini teknik olarak denetimsiz ve olası tehlikelere ve iş kazalarına açık halde bırakması ve bu dönemde dosyaya konu olayın gerçekleşmiş olması karşısında...” **12.CD. E.2013/8605 K.2013/19142 Kararın tamamı için bkz. Onur YİĞİT, “Taksirli Bir Suç Türü Olarak Maden Kazaları”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Sa.4, 2014, s.395 vd.**

⁴⁹ **12.CD. E.2012/21104 K.2013/25712 T. 14.11.2013**

gibi. Nitekim Yargıtay bir kararında “Dosya kapsamından anlaşıldığı üzere; olayın meydana geldiği trafo pano kapaklarının açık bırakılması ve periyodik kontrollerle bunların kapalı kalmasının sağlanamaması nedeniyle trafo bakım sorumlusunun olayda kusurlu bulunduğu bir vakiadır. Nitekim bu husus bilirkişi tarafından da tespit edilmiştir. Bununla birlikte asıl sorun sanığın bu traфонun bakım sorumlusu olup olmadığı yada trafo bakım sorumlusunun kim olduğuyla ilgilidir.” demek suretiyle önce vakanın tespit edilmesi sonra bu vaka ile ilgili yükümlülük ve sorumluluk altındaki kişinin kim olduğunun belirlenmesi gerektiğine işaret etmiştir⁵⁰. Ayrıca yine adı geçen kararda sorumluluk alanı ile ilgili sorumlunun belirlenmemesini “eksik soruşturma” olarak nitelendirmiş ve sonuç olarak ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur.

Kusurlu kişilerin tespiti, olayla ilgisi bulunan herkesin gözaltına alınması veya işveren ve işveren vekillerinin tümünün iddianameye yazılması gibi bir usul ile yapılmamalıdır. Bu tespit için meydana gelen iş kazası ile **hangi ilgililerin fiilleri arasında bağlantı olduğu** belirlenmelidir. Örneğin uygulamada 250 yataklı bir özel hastanede meydana gelen iş kazasında hemen özel hastane sahibi ve başhekimisi şüpheli sıfatıyla gözaltına alınmaktadır. Bu kişilerin ifadeye çağırılması gayet doğaldır. Fakat somut olay, asansörün tabanının düşmesi sebebiyle kişilerin yaralanması ve ölümüdür. Bu asansörlerin periyodik bakımlarını ilgili bina sorumlusu, bina sorumlusu yoksa hastane yöneticisi yaptırmakla yükümlüdür⁵¹. Bu kişiler periyodik bakımları yaptırmışsa periyodik bakımları yapan, kullanıma devam edilebilir raporu veren ilgili kişi bu kazada kusurlu olacaktır. Bu bağlamda hastane sahibinin hiçbir şekilde olaya müdahili bulunmamaktadır. Bu sebeple yargılamaya konu fiille ilgili şüphelilerin fiille ilişkisi tespit edilmeden gözaltı koruma tedbirine başvurulması temek hak ve hürriyetlerin ihlali niteliğindedir. Buna karşın periyodik bakımları gerçekleştiren kişi asansöre kullanılmaz ve tümüyle değiştirilmesi gerektiği yönünde rapor vermiş, hasta yöneticisi de durumu hastane sahibine bildirmiş, mali nedenlerle kullanıma devam edilsin yönünde hastane sahibi bir talimat vermiş olsun. Bu durumda tabi ki hastane sahibi kusur izafe edilecek kişiler arasında yerini alacaktır.

İş kazalarında kusur tespiti ile failin belirlenmesi çoğu zaman iç içe geçmektedir. Çünkü kusurlu hareket, bu hareketten doğan netice ve sorumluluk alanının belirlenmesi ile soruşturma sonucu ancak fail/failler

---

⁵⁰ YCGK E.2008/9-37 K.2008/55 T. 18.3.2008, Kazancı.

⁵¹ Bkz. Asansör İşletme, Bakım ve Periyodik Kontrol Yönetmeliği, 24 Haziran 2015 Tarihli Resmî Gazete Sayı: 29396

belirlenebilmektedir⁵². Bununla birlikte yukarıda verilen örnekte olduğu gibi işverenin direkt, fail olarak gösterilmesi isabetli değildir⁵³. **İşçi, işveren, işveren vekili (ustabaşı, şantiye şefi, işçi çavuşu⁵⁴ gibi), alt işveren⁵⁵ ve 3.kişilerin de fail olabilmesi mümkündür.** Örneğin diğer işçilerin sağlık ve güvenliklerini dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı şekilde hareket etmek suretiyle ihlal eden işçinin fiili tipik ise fail statüsü kazanabilecektir.

Sonuç itibariyle işyerinde iş güvenliği ve sağlığı açısından gerekli önlemleri almayan, denetim ve gözetim yükümlülüğünü gereği gibi yerine getirmeyen, işçilerin sağlık bütünlüğü veya yaşam ve bedensel haklarına yönelik zararlı davranışlarda bulunan **işveren, işveren vekili, alt işveren, işçi veya diğer 3.kişilerin (işyeri denetimini kasten gereği gibi yapmayan kamu görevlisi müfettiş gibi⁵⁶)** eylemleri ile iş kazası neticesi arasında nedensellik bağının bulunması halinde **kusurlu hareketi ile neticeye sebebiyet veren kişi ya da kişiler**, fail olabilirler.

⁵² Onur YİĞİT, “Yargıtay Kararları Işığında İş Kazalarının Ceza Hukuku Yönüyle İrdelenmesi” **Yargıtay Dergisi**, Cilt:41 Sa:3, Temmuz 2015, s.128 (Yargıtay Kararları Işığında olarak anılacaktır.)

⁵³ Kgi. bkz. YİĞİT, Yargıtay Kararları Işığında, s.129 Yazar; işyerinde iş güvenliği ve sağlığı açısından gerekli önlemleri almayan, denetim ve gözetim yükümlülüğünü gereği gibi yerine getirmeyen işverenin fail olacağını belirtmiştir. Kanımca, nedensellik bağının kurulamadığı durumlarda bu kabul yetersiz kalacaktır.

⁵⁴ “...ambarın çatısına temizlik yapmak ve olukları temizlemek için 6 metre yükseklikte bulunan ondülin çatıya hiçbir önlem alınmadan iskele kurulmadan emniyet kemeri ile baret takılmadan çıktığı ve temizliği yaparken deformasyona uğrayan ondülin levhaların kırılması üzerine düşerek yaralanması şeklinde gelişen olayda anılan işyerinde işçi çavuşu olan sanığın gerekli önlemleri almadığı bu itibarla kusurlu olacağı gözetilmeden, atılı suçtan mahkumiyeti yerine beraatine karar verilmesi,” **9.CD. E.2005/3657 K.2005/7068 T.4.10.2005 Kazancı.**

⁵⁵ Alt işveren işçilerinin uğradığı kazalardan dolayı asıl işverenin ceza sorumluluğu doğabilir. Asıl işveren alt işverenin teslim alacağı iş açısından iş güvenliği önlemlerini alabilecek kapasitede ve nitelikte olup olmadığını değerlendirmelidir. Muharrem ÖZEN / Önder TOZMAN, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Işığında İşverenin İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Ceza Sorumluluğu, **Sicil İş Hukuku Dergisi**, Haziran 2008, Yıl 3, Sayı 10, s.225; S. Özgür MEMİŞOĞLU / Çağatay ÇINAR, “İşverenin İş Kazasından Kaynaklanan Cezai Sorumluluğu”, **Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi**, C.9, Sa.33, Y.2012, s.52

⁵⁶ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu Yönetmeliği m.42/3 uyarınca; “Müfettişler kesinleşmiş yargı kararı veya disiplin soruşturmasıyla ortaya konulmuş delil karartma ve saptırma fiilleri olmadıkça, gerçekleştirdikleri teftiş, denetim, inceleme ve soruşturmalar nedeniyle yapmış oldukları işlemlerden ve sonucunda tanzim etmiş oldukları raporlardan veya kanunla verilen yetkilerini kullanmalarından dolayı sorumlu tutulamazlar. Kanaatleri veya aldıkları tedbirler nedeniyle açılacak özel hukuk davalarında husumet, Bakanlığa tevcih edilir.” Bu düzenlemenin iş müfettişinin ceza sorumluluğunu ortadan kaldıracak şekilde yorumlanması mümkün değildir. İbrahim AYDINLI, **İş Sağlığı ve Güvenliğinden Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk**, Ankara 2015, s.407

Cezai anlamda fail kavramı ile hukuki anlamda sorumlu kişi kavramları sıklıkla karıştırılmaktadır⁵⁷. Çalışmamızın birinci bölümünde ceza kanunları dışında özel hukuk mevzuatındaki kanun hükümleri ile yapılmış olan tanımların dikkate alınabileceği, yalnız kavramların içinin doldurulmasının veya kavramların daraltıcı şekilde yorumlanarak tanımlanması da mümkün olabileceğine değinmiştik. Çünkü ceza hukuku bağlamında bir tanım yapılırken, ceza hukukunun temel ilkeleri esas alınmalıdır. Uygulamada isabetsiz şekilde 4857 sayılı İş Kanunu'nun 2.maddesindeki tanımlara ve tanımlara ek olarak belirtilen sorumluluk kapsamını belirten cümlelere⁵⁸ atıf yapılmak suretiyle kusur izafe edilmektedir. İşveren ve işveren vekilinin İş Kanunu'nda belirtilen tanım ve tanımlara ek olarak belirtilen sorumluluk kapsamı esas alınarak ceza hukuku bağlamında kusur izafe edilmesi, iş kazalarında "Ceza sorumluluğunun şahsiliği" ilkesine aykırılık teşkil edebilme ihtimali doğuracaktır. Bu sebeple İş Kanunu'nda belirtilen sorumluluğun özel hukuk sorumluluğu olduğu ve düzenleme altına alınan yükümlülüklerin taksirli sorumluluğa gidilebilecek nitelikte olması gerektiği unutulmamalıdır.

İş kazalarında ceza hukuku bağlamında kusur yüklenebilecek kişiler ancak gerçek kişiler olabilir. Tüzel kişilerin haksızlık içeriği olan eylemin kınanabilirliği konusunda fikri olması mümkün olmadığından, tüzel kişilere kusur izafe edilebilmesi söz konusu olamayacaktır⁵⁹. Buna karşın tüzel kişilerde organ ve temsilcilere ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi gözetilerek ceza hukuku bağlamında kusur yüklenebilecektir⁶⁰. Bununla birlikte tüzel kişilere güvenlik tedbiri uygulanabilir.

---

⁵⁷ YİĞİT, Yargıtay Kararları Işığında, s.129-130

⁵⁸ "...İşveren adına hareket eden ve işin, işyerinin ve işletmenin yönetiminde görev alan kim-selere işveren vekili denir. İşveren vekilinin bu sıfatla işçilere karşı işlem ve yükümlülükle-rinden doğrudan işveren sorumludur. **Bu Kanunda işveren için öngörülen her çeşit sorum-luluk ve zorunluluklar işveren vekilleri hakkında da uygulanır.** İşveren vekilliği sıfatı, iş-çilere tanınan hak ve yükümlülükleri ortadan kaldırmaz. Bir işverenden, işyerinde yürüttüğü mal veya hizmet üretimine ilişkin yardımcı işlerinde veya asıl işin bir bölümünde işletmenin ve işin gereği ile teknolojik nedenlerle uzmanlık gerektiren işlerde iş alan ve bu iş için görev-lendirdiği işçilerini sadece bu işyerinde aldığı işte çalıştıran diğer işveren ile iş aldığı işve-ren arasında kurulan ilişkiye asıl işveren-alt işveren ilişkisi denir. Bu ilişkide **asıl işveren**, alt işverenin işçilerine karşı o işyeri ile ilgili olarak bu Kanundan, iş sözleşmesinden veya alt iş-verenin taraf olduğu toplu iş sözleşmesinden doğan yükümlülüklerinden alt işveren ile birlik-te sorumludur."

⁵⁹ ÖZGENÇ, GH(10), s.189 vd.

⁶⁰ Sami NARTER, " İş Kazaları ve Meslek Hastalıklarında Tüzel Kişi Organı Olarak Ortak İş-verenin Cezai Sorumluluğu", **Gazi İİBF Dergisi**, C.17 Sa.2, 2015, s.240-242

Çalışma hayatını düzenleyen kanunların birçoğunda dikkat , özen ve tedbir-önlem alma yükümlülüğü yüklenen kişiler açık bir biçimde belirtilmiştir⁶¹. Diğer bazı kanunlarda ise “... yükümlülüklerini yerine getirmeyenler”, “...aykırı hareket edenler”, “...engel olan kimseler”, “..iş sahipleri” gibi ifadeler de kullanılmıştır⁶². Bu düzenlemeler bakımından da göz ardı edilmemesi gereken ilke ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesidir.

3. Nedensellik Bağının Tespiti

Nedensellik genel manada, hareket ile netice arasında sebep-sonuç ilişkisine dayalı fonksiyonel bir bağlantının var olmasıdır⁶³. Nedensellik bağı denince ise, “ceza hukuku bağlamında failin hareketi ile netice arasındaki bağlantı/köprü anlaşılmalıdır”⁶⁴. Türk Ceza Hukuku mevzuatında bir nedensellik bağı tanımı yapılmamıştır. Kanun koyucu uygulamada benimsenecek teori ve önerilerin içinin doldurulmasını doktrine bırakmıştır. Bu bağlamda nedensellik bağının tespiti için doktrinde birçok teori ileri sürülmüştür⁶⁵. Ben bu hususta öncelikle şart teorisine⁶⁶ göre; doğal ve mantıki bir değerlendirme ile fiildeki hareketin netice açısından bir şart olup olmadığı araştırılması ve ardından da hukuki bir değerlendirme (fiile hukuki önem atfetme⁶⁷) yaparak nedensel hareketten failin sorumlu tutulup-tutulamayacağı yani yüklenebilirlik⁶⁸ değerlendirilmesinin yapılması gerektiği görüşüneyim (şart teorisi+yüklenbilirlik)⁶⁹.

Tipiklik bakımından dar anlamda maddi unsur denilince hareket, netice ve nedensellik bağı anlaşılır⁷⁰. Maddi unsuru oluşturan alt unsurlar bulunmaz ise cezalandırılabilir bir fiilden bahsedilemez. İş kazasına neden olan hareketler,

⁶¹ ÖZEN-TOZMAN, s.227-228

⁶² ÖZEN-TOZMAN, s.227

⁶³ Koray DOĞAN, **Neticesi Sebebiyle Ağırlaşmış Suçlar**, Ankara 2011, s.114

⁶⁴ ÖZKAN, Azmettirme, s.105

⁶⁵ Teoriler hakkında bilgi için bkz. DOĞAN, s.115 vd.

⁶⁶ BGHSt 2, s.20

⁶⁷ Johannes WESSELS / Werner BEULKE, **Strafrecht Allgemeiner Teil**, 40.Baskı, Heidelberg 2010, kn.172

⁶⁸ Diğer deyişle “objektif isnat edilebilirlik”. Objektif isnat edilebilirlik hakkında daha geniş bilgi için bkz. Veli Özer ÖZBEK, “Ceza Hukukunda Nedensellik Bağı ve Fiilin Objektif Isnad Edilebilirliği Sorunu” **75.Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı**, Ankara 2004, s.439 vd.

⁶⁹ HAKERİ, GH , s.179; ÖZKAN, Azmettirme, s.105

⁷⁰ HAKERİ, GH, s.143 Geniş anlamda maddi unsura ayrıca fail, mağdur ve suçun konusu dahildir.

tipik fiildeki neticeye sebebiyet vermektedir. Herhangi bir hareketin herhangi bir neticeyle bir araya gelmesi ceza hukuku açısından yeterli olmayıp, netice; mutlaka “failin eseri olmalı” ve netice failin hareketinden doğmuş olmalıdır⁷¹. **Meydana gelen iş kazası ile şüphelilerin/sanıkların ve diğer kişilerin (mağdur dahil) fiilleri arasında bağlantı mutlaka her olayda belirlenmelidir.** Bu belirleme, nedensellik bağının tespiti⁷². Nedensellik bağının tespiti meydana gelen neticeye hangi hareketin sebebiyet verdiği veya etki ettiğinin tespiti ile yapılır. Örneğin “*bir an için müştekiye baret verildiği halde takmadığı kabul edilse dahi, müştekinin bareti takmaması olayın meydana gelmesine etkili olmamıştır*”⁷³ gibi.

Yargıtay CGK 2015 tarihli bir kararında; işveren ve işveren vekilinin mevzuat gereği yerine getirmesi gereken yükümlülüklerin bir kısmının yerine getirilmediği yargılamaya konu olayda; **yükümlülüklerin yerine getirilmemesinin sonuca etkili olması gerektiğini ve sonuca etki etmeyen yükümlülük ihlalleri “hareketleriyle meydana gelen zararlı netice arasında nedensellik bağı bulunmadığını”** söylemektedir⁷⁴.

⁷¹ HAKERİ, GH, s.177

⁷² Nedensellik bağı hukuk mahkemesinde görülen davalarda da kusur sorumluluğunun kurulabilmesi için zorunludur. Levent AKIN, “İş kazasından Doğan Tazminat Davalarında İşveren Kusurunun Belirlenmesinde Ölçüt”, *Çimento İşveren Dergisi*, Kasım 2013, s.41

⁷³ YCGK E.2004/2-57 K.2004/92 T.13.4.2004

⁷⁴ “Uyuşmazlık konusu bu açıklamalar ışığında değerlendirildiğinde; Sanık F. D.’un doksan işçinin çalıştığı bir mermer fabrikasının sahibi, sanık M. G.’in işletme müdürü, maden teknikeri olan ölenin ise altı yıldır aynı fabrikada fayans kesim sorumlusu olup, çıkan mermerin kalitesini kontrol etmekle yükümlü bulunduğu, çalışmaya başlamadan evvel işe elverişlilik bakımından sağlık raporu aldığı, iş sözleşmesinde; “işyerindeki makine, alet ve teçhizatı usulüne uygun olarak ve özenle kullanmayı, görevi ile ilgili bulunmayan işlerle uğraşmama-yı, kendisine teslim edilmemiş makine, alet ve edevati kullanmamayı taahhüt eder” şeklinde, iş güvenliği talimatında da; “verilen görevi, tarif edilen şekilde yapacağım, işimden başka bir işe karışmayacağım, amirimin verdiği emre uyacağım” biçiminde hükümler bulundu-ğu, “iş sağlığı ve güvenliği, iş kazaları ve kişisel koruyucular” konularında eğitim aldığı, sanıkların bütün çalışanlarla birlikte öleni de çalışma prensipleri ile riskleri başta olmak üzere işçi sağlığı ve iş güvenliği konularında bilgilendirdiği, buna karşın altı yıldır aynı fabrika-da çalışan ve üretim müdürü olarak görev yapan ölenin, görev alanının dışında bulunan ma-kinelerin üzerinin örtülebilmesi için çatıya branda serilmesi konusunda, bu işleri yapmakla görevli teknik elemana talimat verdiği, bununla yetinmeyerek diğer işçilerin ikazlarını göz ardı edip, herhangi bir güvenlik önlemi almadan çatıya çıktığı, çatıda ayağında bot, kafasın-da baret, belinde emniyet kemeri ile çalışıp makinenin üstünü brandayla kapatma işini bitiren ve inmek üzere merdivene doğru yürümekte olan görevliyi kırılğan malzemeden yapılmış aydınlatmanın üzerine basmaması hususunda uyardığı, ancak kendisinin bu bölüme bas-ması sonucunda yaklaşık altı metre yükseklikten beton zemine düşerek hayatını kaybettiği olayda; ağır ve riskli işler kapsamında olan, ancak daha önce iş kazasının yaşandığına ilişkin dosyada herhangi bir bilgi ya da belge bulunmayan fabrikada, işçi sağlığı ve iş güvenliğinin gerektirdiği önlemlerin alındığı, çalışanların mesleki riskler ve korunma yolları konularında

Uygulamada ise nedensellik bağının tartışılmadan genel bir yükümlülüğün ihlali ile meydana gelen iş kazası neticesinin sanık/sanıklara yüklendiği gözlenmektedir. Halbuki meydana gelen neticenin sanıkların icrai ya da ihmali bir eylemi ile meydana gelmesi şarttır. İşveren veya işveren vekili mevzuatta belirtilen tüm önlem ve tedbirleri alması halinde dahi netice (iş kazası) meydana gelecekti deniyorsa mevzuat hükümlerine şekli aykırılık ceza sorumluluğunu doğurmaz.

Nedensellik bağının kurulmasını bir örnek üzerinden açıklayacak olursak; beton döküm işi sırasında üzerine beton dökülerek yaralanan işçinin olay tarihinden 5 ay sonra öldüğü bir olayda, ölüm neticesinin beton dökümü işi sırasında işveren, işveren vekili veya diğer kişilerce alınması gereken önlemlerin alınmaması nedeniyle mi gerçekleştiğinin ve ölüm ile ilgili kişinin eylemi arasındaki rabitanın mahkeme tarafından kurulmuş olması yani nedensel bir bağlantı olduğunun belirlenmesi mutlaka gerekmektedir.

Ek olarak önemle belirtmekte fayda vardır ki; ceza davalarındaki nedensellik bağı tespiti ile hukuk davalarındaki nedensellik bağı tespiti de birbirinden farklı yapılmak zorundadır⁷⁵. Nedensellik bağı kesen sebeplerin

yeterince bilgilendirildiği, gerekli yerlere uyarı levhaları asıldığı, bu bağlamda “çatıya çıkmak yasaktır” ikazının da bulunduğu, işçilere lüzumlu ekipmanların verildiği, olay tarihinde çatıda çalışan işçinin baret, bot ve emniyet kemeri kullandığı, bu bilgilendirme ve uyarılara rağmen, üretimden sorumlu olup, mermerlerin kalitesini kontrol etmekle görevli olan, çatı veya çatıda yapılan işle ilgili sorumluluğu bulunmayan ölenin, işletme müdürü ya da fabrika sahibinden talimat veya izin almadan ve gerekli malzemeleri de kullanmadan **sorumluluk alanı dışında bulunan** ve daha önce hiç çıkmadığı çatıya çıkarak çatıda çalışan işçiyi polyester malzemeden yapılmış aydınlatma kısımlarına basmaması konusunda ikaz etmesine rağmen, kendi dikkatsiz ve tedbirsiz davranışları sonucu aynı yere basarak düştüğü hususları göz önüne alındığında, neticenin ölenin kendi hareketi sonucu meydana geldiği, çatıya branda sermesi ya da yapılan işi kontrol etmek üzere çatıya çıkması hususunda **ölene herhangi bir talimat vermeyen ve çalışanları sürekli gözetlemelerine imkân bulunmayan fabrika sahibi ve işletme müdürünün iş güvenliği ve işçi sağlığı konusunda yeterli önlem alınıp alınmadığını denetlemedikleri, uyarı levhalarını gerekli yerlere astırmadıkları veya fabrikada merdiven ya da seyyar bir platform bulundurmadıkları kabul edilse bile, bu hareketleriyle meydana gelen zararlı netice arasında nedensellik bağı bulunmadığı**, çatıyla ilgili doğrudan bir faaliyet göstermeyen fabrikada çatı merdiveni ya da platform bulundurulmamasının da sonuca doğrudan etkili olmadığı, meydana gelen zararlı neticeye ölenin kendi hareketiyle sebebiyet verdiği, sanıklara izafe edilebilecek herhangi bir kusur bulunmadığı, sanıklara kusur yükleyen bilirkişi raporlarının da mahkemeyi bağlayıcı nitelikte olmadığı anlaşıldığından, sanıkların atılı suçtan beraatlarına karar verilmesi gerekmektedir. Bu itibarla, yerel mahkeme direnme hükmünün, bir kişinin ölümüyle neticelenen iş kazasında sanıklara atfı kabul kusur bulunmadığı ve beraatlarına karar verilmesi gerektiğinin gözetilmesi isabetsizliğinden bozulmasına karar verilmelidir.” **YCGK E.2013/12-654 K.2015/75 T. 31.3.2015 Kazancı.**

⁷⁵ A.Murat DEMİRCİOĞLU / Arzu ŞEN KALYON, “İşverenin İş Kazalarından Doğan So-

ceza sorumluluğunu içine alacak şekilde “bütün sorumluluk halleri için geçerli olduğu” görüşüne⁷⁶ iştirak etmemekteyim. Çünkü ceza hukukunda nedensellik bağının kurulması ve kesilmesi için kullanılan teoriler ile özel hukuktaki teoriler farklılık arz edebilmektedir.⁷⁷⁻⁷⁸

Nedensellik bağı hususunda iş kazalarındaki en problemlili noktalardan biri de birden çok kişinin kusurlu hareketiyle iş kazasına sebebiyet vermesidir:

a. Ortak Kusurun Varlığında Nedensellik Bağı

Birden çok kişinin zaman ve mekan bakımından birbirinden bağımsız olmadan hareketlerinin bir araya gelmesiyle suç tipindeki neticeyi meydana getiren “sebepler birliği” hareketlere “**ortak kusurlu eylemler/hareketler**” adı verilir⁷⁹. Bu ortak kusurlu eylemleri gerçekleştirenler arasında iştirak iradesi varsa iştirak hükümleri uygulanır. Bununla birlikte 5237 sayılı Türk Ceza Kanunumuza göre taksirli suçlara iştirak mümkün değildir. Bunun sonucu olarak, birden çok kişinin kusurlu eylemleri ile iş kazasına sebebiyet vermelerine rağmen şayet taksirle hareket etmişlerse iştirak hükümlerinin uygulanmasına imkan bulunmamaktadır. Bu durumda, TCK m.22/5’de düzenlenen; “*Birden fazla kişinin taksirle işlediği suçlarda, herkes kendi kusurundan dolayı sorumlu olur. Her failin cezası kusuruna göre ayrı ayrı belirlenir.*” hükmü esas alınacaktır. Böylelikle ortak kusurlu eylemlerde TCK iştirak hükümleri uygulanamasa bile, bağımsız her hareket ile netice arasında **nedensellik bağı kurulabiliyorsa** her fail, kendi kusurlu eyleminden dolayı cezalandırılacaktır.

İşte bu noktada “**ortak kusurlu hareketlerin/sebeplerin çokluğu hali**” problem oluşturmaktadır⁸⁰. Bir iş kazası (yaralanma, ölüm gibi) zaman ve yer

---

rumluluğu ve Kusur Hakkında Karar İncelemesi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:15, Özel Sa., 2013, s.42 vd. (<http://webb.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/dergimiz-15-ozel/1-ishukuku/3-demircioglu-kalyon.pdf>) Er.Tar.27.01.2016

⁷⁶ Ali GÜZEL / Deniz UGAN ÇATALKAYA Deniz, “İşverenin İş Kazasından Doğan Sorumluluğunun Niteliği ve Sınırları (Karar İncelemesi)”, **Çalışma ve Toplum**, Sa.34, 2012/3, s.158

⁷⁷ Örneğin iş kazalarından doğan tazminat sorumluluğu için uygun nedensellik bağı, iş kazalarından doğan ceza sorumluluğunda ise şart teorisi+yüklenbilirlik(objektif isnadiyet) teorileri benimsenebilmektedir.

⁷⁸ Nitekim “bireysel iş hukuku açısından işverenin sorumluluğunu doğuran iş kazası ile Sosyal Sigortalar Kanununa göre iş kazası kavramının farkını belirleyen husus da her iki durumda nedensellik bağının farklı biçimde ortaya çıkmasıdır”. Ali EKİN, **İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin Yükümlülükler Uymamanın Sonuçları (İşveren Açısından)**, Ankara 2010, s.59

⁷⁹ Sami NARTER, **İş Kazası ve Meslek Hastalığında Hukuki ve Cezai Sorumluluk**, Ankara 2014, s.526

⁸⁰ Daha geniş bilgi için bkz. HAKERİ, GH, s.178

birliği içinde birden çok kişinin kusurlu eylemiyle gerçekleşmiş olabilir⁸¹. Burada iş kazalarında nedensellik bağının tespitinde ortak kusurlu hareketler için üçlü bir ayırım yapmak gerekir:

• **1. İhtimal:** Ortak kusurlu hareketler, doktrinde “çifte nedensellik”⁸² (Doppelkausalität⁸³) veya “çoklu nedensellik” (Multiple Causes⁸⁴) diye adlandırılan “her bir hareketin neticeyi meydana getirmesi bakımından yeterli olması” söz konusu ise nedensel kabul edilecektir. Yani neticenin meydana gelmesi için hareketlerin birleşmesi gerekmemekteyse her hareket nedensel olup, her kusurlu hareket ayrı ayrı cezalandırılabilir⁸⁵. Örneğin iskeleleri kurmakla görevlendirilen işçi, üzerine düşen işi baştan savma yaparak iskeleyi sağlam kurmamış ve işveren de yüksekte çalışma için zorunlu olan teçhizatı İSG uzmanının uyarılarına rağmen işçiye teslim etmemiş olsun. İskelenin devrilmesi üzerine iskeleyi kurmakla görevli olan işçi dışındaki bir işçi de iskele altında kalarak ölmüş olsun. Burada sorulması gereken sorular şunlardır: 1- İskelenin devrilerek işçinin ölümü neticesi, iskelenin baştan savma olarak kurulması neticesinde mi olmuştur? 2- İlgili teçhizatın verilmesi halinde işçinin ölüm neticesi gerçekleşmeyip, önlenebilir miydi? Bu sorulara verilen cevapların ispatlanması ile her hareketin ölüm neticesini meydana getirmesi bakımından yeterli olması söz konusu ise hem iskeleyi kurmakla görevli işçinin hem de ilgili teçhizatı vermeyen işverenin hareketleri olayda nedensel olarak kabul edilmelidir. Buna karşın eğer ortak kusurlu hareketlerden biri neticeyi meydana getirebilecek ölçüde yeterli değil ise artık burada daha farklı bir yol izlenmesi gerekmektedir. **Yargıtay Ceza Genel Kurulu** da dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareketlerin birleşmesi sonucunda neticenin meydana geldiği olaylarda, “*kusurlu davranışlarının sanığın hareketiyle netice arasında nedensellik bağını kesmediği gibi adı geçenlerin kusurlu hareketleriyle birlikte ölüm neticesinin meydana gelmesinde etkili olduğu anlaşılmaktaysa*” ifadesiyle tüm kusurlu hareketleri gerçekleştirenlerin cezalandırılacağı görüşündedir⁸⁶. Bununla birlikte

⁸¹ NARTER, s.526

⁸² HAKERİ, GH, s.181

⁸³ Kristian KÜHL, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 6.Auflage, München 2008, §4 kn.19

⁸⁴ Glen O. ROBINSON, “Multiple Causation in Tort Law: Reflections on The Des Cases” *Virginia Law Review*, Vol.68, No.4 Nisan 1982, s.713 vd.

⁸⁵ HAKERİ, GH, s.181

⁸⁶ “Bu açıklamalar ışığında somut olay değerlendirildiğinde: Sanığın pazarlama, satış ve limana gelen gemilere malın düzenli şekilde yüklenmesini sağlamadan sorumlu olduğu Çetin in-şaat Nakliyat San. ve Tic. Ltd. Şti’nde forklift operatörü olarak çalışan ölen Himmet’in, suç

ortak kusurlu hareketlerin neticeye sebebiyet verip vermeyeceği her **failin fiili eksenli** olarak her olayda ayrı ayrı değerlendirilmelidir.

• **2. İhtimal:** Ortak kusurun varlığı halinde ikinci ihtimal; birden fazla bağımsız hareketin aynı anda birleşerek neticeye sebebiyet vermesi ve birleşen hareketlerin tek başına neticeye sebebiyet vermek için yeterli olmamasıdır. Doktrinde “eşzamanlı nedensellik” (concurrent cause)⁸⁷ veya “kümülatif nedensellik”⁸⁸ olarak adlandırılan bu durumda neticeye sebebiyet veren hareketler ancak birleşmesi halinde neticeye sebebiyet verebildiğinden, hangi faile ceza sorumluluğunun yükleneceği problem oluşturmaktadır. Örneğin başına 1 kilogramlık balya düşen işçinin bulunduğu 5 metre yükseklikten kafasının üzerine düştüğü olayda, oluşan iki çatlağın birbirinden bağımsız olarak ölümüne sebebiyet vermeyeceği tıbbi raporla sabit olsun. Bu olayda dikkatsizliği sonucu balyayı maktul işçinin kafasına düşüren işçi ve 5 metre yükseklik için korkuluk koymayan işveren/işveren vekilinin ortak kusurlu hareketleri vardır. İştirak iradesi bulunmadan birbirinden bağımsız hareketlerin birleşerek oluşturduğu neticelerde, neticenin faile yüklenebilmesi için “olayın mutad, normal, alışılmış gelişime ve genel hayat tecrübelerine” uygun şekilde ortaya çıkmış olması gerekmektedir⁸⁹. Bu değerlendirme yapıldıktan sonra hangi hareketin ölüm neticesini meydana getirdiği tespit edilmeye çalışılmalıdır. Şayet belirlenemiyorsa şüpheden sanık yararlanır

tarhinde saat 16.00-24.00 arasında görevli iken fazladan çalışmaya kaldığı, kanuni çalışma süresini geçecek şekilde işyerinde bulunduğu, yorgun düşüp uykusuz kaldığından saat 06.30 sıralarında depo girişinde bir çuvalı üzerine örterek uyuduğu, çimento getiren ve kullandığı tır aracını geri geri manevra yaptırarak depoya girmeye çalışan inceleme dışı diğer sanık Hakan'ın kullandığı araçla ezilmesi sonucu kaldırıldığı hastanede hayatını kaybettiği olayda, şirket yetkilisi olan sanığın işçi olan ölene kanuni süreyi geçecek şekilde mesai yaptırmaması, mesaiye kalan işçilerin dinlenebilmeleri açısından uygun bir yer temin etmemesi, iş sağlığı ve iş güvenliği önlemlerine uyulup uyulmadığını denetlememesi, araçların gerekli önlemler alınmak suretiyle depoya girmesi hususunda yeterli denetim ve gözetim faaliyetlerinde bulunmaması şeklindeki kusurlu eylemlerinin, ölen Himmet ve tir şoförü Hakan'ın dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareketleriyle birleşmesi sonucunda ölüm neticesinin meydana geldiği, ölenle hakkındaki mahkumiyet hükmü kesinleşen tir şoförü Hakan'ın kusurlu davranışlarının sanığın hareketiyle netice arasında nedensellik bağıını kesmediği gibi adı geçenlerin kusurlu hareketleriyle birlikte ölüm neticesinin meydana gelmesinde etkili olduğu anlaşıldığından, taksirle ölümüne neden olma suçunun sabit olduğu kabul edilmelidir.” YCGK E.2013/12-38 K.2014/493 T.18.11.2014 Kazancı.

⁸⁷ Yazarın eş zamanlı nedenselliğe verdiği örnek birbirinden bağımsız 5 yaraya sebebiyet veren failerin durumudur. Bu yaralar tekil olarak ele alındığında ölümüne sebep olmak için yeterlidir. Birleştiklerinde ise ölümüne sebep olabilmektedir. Bkz. Michael S. MOORES, *Causation and Responsibility: An Essay in Law, Morals and Metaphysics*, New York 2009, s.418

⁸⁸ KÜHL, §4 kn.20b-21

⁸⁹ HAKERİ, GH, s.185

ilkesi gereği netice faillere yüklenmemelidir. Buna karşın failler ölüm neticesinden sorumlu olmasalar bile taksirle yaralama neticesi ile eylemleri arasında nedensellik bağı kurulabilecektir.

İş kazalarından doğan ceza sorumluluğu çoğu zaman taksirli şekildedir. Birden çok kişi taksirli hareketler ile iş kazasına sebebiyet verebilirler. Böylece çoklu taksirli hareketler birleşerek neticeyi meydana getirebilir. Çoklu taksirli eylemlerde her fail mağdura “gerçekte verdiği zarara” göre sorumlu tutulmalıdır.

• **3.İhtimal:** Üçüncü ihtimal ise ortak kusurlu hareketlerden birinin, diğer ortak kusurlu hareketin önüne geçerek nedensellik bağını kesmesidir. Bu ihtimalde; bir başka kişinin hareketi mevcut nedensel süreçten bağımsız olarak başka bir nedensel süreç oluşturmaktadır⁹⁰. Yargıtay kararına konu olayda “*sanıklardan İ'e ait işyerinde çalışmakta olan S, 1.12.1980 günü sol elini prese kaptırması sonucu bu el 2. ve 3. parmaklarında husule gelen kırık ve ezik nedeniyle hemen Sosyal Sigortalar Kurumu S. Hastanesi'ne kaldırılarak tedaviye tabi tutulmuş ve müteakip günlerde ayakta tedavi edilirken tetanos arazi gösterdiğinin hastaneye alındıktan sonra 26.12.1980 günü vefat etmiştir...Oluş ile Adli Tıp Meclisi mütalaası nazara alındığında, yaralıya kazadan sonra Hastahaneye kaldırıldığı zaman bu gibi hadiselerde normal ve mutad olduğu üzere tetanos serumu yapılmış olsaydı ölüm vukua gelmeyeceği cihetle; işveren sanık İ. ve ustabaşı sanık Z'nin yaralanmaya neden teşkil eden kusurlu davranışları ile ölüm arasında doğrudan doğruya bir illiyet rabitasının varlığından söz edilemeyeceği, adı geçenlerin yalnızca sol el parmaklardaki kırık ve eziğin tevhit ettiği iş güçten geri kalma süresi itibariyle yaralanmaya sebebiyetten dolayı sorumlu tutulmaları gerekeceği düşünülmeyen... mahkumiyet hükmü kurulması*”⁹¹ bozma nedeni sayılmıştır. Yalnız belirtmek gerekir ki; netice faile yüklenemese dahi o ana kadar tamam olan kısımdan sorumluluk doğabilecektir. Örneğin yargı kararına konu yukarıdaki olayda taksirle yaralamadan dolayı işveren ve işveren vekilinin kusur sorumluluğu doğabilecektir.

Bu üç ihtimali değerlendirdikten sonra, Amerikan Hukuku'nda uygulama alanı bulan esaslı faktör yönteminden yararlanılması uygulamaya nedensellik bağının tespitinde yardımcı olabilecektir.

⁹⁰ HAKERİ, GH, s.187

⁹¹ 9.CD E.1982/4226 K.1982/4456, T. 30.12.1982. Kazancı.

b. Esaslı Faktör / Asıl Etken Yöntemi

Esaslı faktör (substantial factor), Amerikan Hukuku'nda özellikle taksirli suçlarda birden fazla nedensel hareketin birleşerek neticenin meydana gelmesi halinde uygulanan bir yöntemdir. Bu yöntem çoğu eyalette benimsenmiş olan “olmasaydı testi” (“But for” test) yerine mahkemelerce benimsenmiş olan daha yeni bir yöntemdir⁹². “Olmasaydı testi” Alman doktrininde kabul edilen şart teorisine (Condictio Sine Qua Non–Olmazsa Olmaz Şart) (Die condicio-Formel⁹³)(Bedingungstheorie⁹⁴) benzer bir soru yöntemidir⁹⁵. Bu soru sorma yönteminde “şayet failin fiili olmasaydı mağdura zarar gelir miydi?” sorusu yöneltilir⁹⁶. Olmasaydı testi ve şart teorisine göre; neticenin oluşması için onsuз olmayan her hareket nedenseldir⁹⁷. Fakat “şart teorisi” ve “olmasaydı testi” ortak kusurlu hareketlerin aynı zamanda ve bağımsız olarak gerçekleşerek neticeyi meydana getirmesi halini açıklamada yetersiz kalmakta⁹⁸, kabul edilmesi güç ve anormal sonuçlara sebebiyet verebilmektedir⁹⁹. Gerek birden fazla yeterli ortak kusurlu hareketin varlığında gerekse birden fazla ortak kusurlu hareketin bağımsız olarak ayrı ayrı neticeyi gerçekleştirmeye yeterli olmadığı hallerde “esaslı faktör” devreye sokulabilir. Esaslı faktör yöntemine göre; **failin hareketi meydana gelen netice bakımından şayet esaslı faktör ise** nedensellik bağı kurulabilecektir¹⁰⁰. Birleşen ortak kusurlu hareketlerden hangisinin neticeyi meydana getirmede ağırlığı varsa esas nedensel hareket olarak kabul edilmelidir. Böylelikle birleşen iki kusurlu (taksirli) hareketten birinin ağır, diğerinin ise hafif veya çok hafif olması halinde çok hafif ve hafif hareket göz ardı edilebilir¹⁰¹. Özellikle şart teorisi+yüklenebilirlik¹⁰² metodunun uygulanamadığı olaylarda her failin hareketinin birbirinden

⁹² **Velazquez v. State**, District Court of Appeal of Florida, Third District. ·561 So.2d 347 (Fla. Dist. Ct. App. 1990).; **Stahl V. Metropolitan Dade County**, District Court of Appeal of Florida, Third District. ·438 So.2d 14 (Fla. Dist. Ct. App. 1983)

⁹³ KÜHL, §4 kn.9-10

⁹⁴ Şart teorisi hakkında geniş bilgi için bkz. Hans WELZEL, **Das Deutsche Strafrecht Eine systematische Darstellung**, 3.Baskı, Berlin 1954

⁹⁵ Johannes WESSELS / Werner BEULKE / Helmut SATZGER, **Strafrecht Allgemeiner Teil**, 44. Baskı, Heidelberg 2014, kn.156; **Velazquez v. State**, (Fla. Dist. Ct. App. 1990)

⁹⁶ **Mitchell v. Gonzales** (1991)

⁹⁷ WESSELS-BEULKE-SATZGER, kn.156; HAKERİ, GH, s.179

⁹⁸ **Viner v. Sweet** (2003)

⁹⁹ **Asgrow-Kilgore Co. v. Mulford Hickerson Corp.**,(Fla.1974)

¹⁰⁰ HAKERİ, GH, s.181

¹⁰¹ NARTER, s.532

¹⁰² HAKERİ, GH, s.179, ÖZBEK, s.439

bağımsız olarak ve fakat aynı neticeye neden olabilecek nitelikte olması halinde aslında neticeye hangi hareketin sebep olduğunun tespiti ile sorun çözülür. Her iki hareket de neticeye sebep olabilecek şekilde esaslı faktör ise her iki eylem de nedensel sayılır ve ağırlığına göre ayrı ayrı cezalandırılabilir. **Esaslı faktör, nedensellik bağındaki önemsiz derecedeki saptamalardan etkilenmeyen asıl etkidir.** Esaslı faktör, matematiksel bir delil niteliğinde değildir. Her olayda ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir.

4. Manevi Unsur Skalasına Göre Kusur Çeşidi Tespiti

Nedensellik bağının tespit edilmesinin ardından ceza muhakemesine konu iş kazasına sebebiyet veren faillerin **manevi unsur**¹⁰³ **skalasına**¹⁰⁴ göre; kast mı yoksa taksirin¹⁰⁵ mi bulunduğu belirlenmelidir. Manevi unsur skalası diğer deyişle kast-taksir piramidi bir fiildeki failin bilme ve isteme, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık ve gerçekleşen neticenin öngörülebilirliği bakımından failin psikik olarak suç işleme iradesini ortaya koyan kusurun ağırlığını betimleyen basamaklı skaladır. Bu skalaya göre fail eylemini ya kasten ya taksirle ya da kast veya taksir içermeden gerçekleştirir. TCK sistematüğinde kusur şekilleri olarak kast, taksir ve bu skalada yer almasa da; istisnai olarak neticesi sebebiyle ağırlaşmış suçta (TCK m.23) yer verilmiştir¹⁰⁶. Bir iş kazası sonucunda failin kusurunun manevi unsur skalasındaki yerinin gösterilmemesi bozma sebebi olarak kabul edilmelidir.

Bir suçun cezalandırılabilmesi için suçun maddi unsuru yanında kanundaki tipe uygun bir eylemin varlığı yeterli olmayıp, bunu yanında manevi unsura da gereksinim vardır. Türk Ceza Kanunu sistematüğinde manevi unsur denilince kural olarak kast ve taksir anlaşılır¹⁰⁷. İş kazalarından doğan ceza sorumluluğu çoğu zaman taksirli şekildedir. Buna karşın doğrudan veya olası kastla da iş kazasına ve dolayısıyla ilgili suç tipinin ihlali söz konusu olabilir. Burada manevi unsur temel şekilleri hakkında genel açıklamalar yapmak yerine iş kazalarında kusur tespitinde uygulamadaki sorunlu noktalara temas edilmeye çalışılacaktır.

¹⁰³ Manevi unsur ise fail ile fiil arasındaki manevi bağı ifade eder ve kurucu unsurlardandır. ÖZGENÇ, GH(10), s.227

¹⁰⁴ HAKERİ, GH, s.205; ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, GH, s.270,371

¹⁰⁵ Bugün doktrindeki ağırlıklı görüş taksirin haksızlık ve kusur şekli olarak “çifte fonksiyonu” olduğu kabul eden görüştür. Bu nedenle kusur şekli olarak taksirli hareketin var olduğu tespiti yapıldıktan sonra taksirli kusurlu hareketin haksızlık değer yargısı da yapılmalıdır. KOCA/ÜZÜLMEZ, GH, s.181-182

¹⁰⁶ DEMİRBAŞ, GH, s.348

¹⁰⁷ KOCA/ÜZÜLMEZ, GH, s.136

a. Bilinçli Taksir Kavramı ve İş Kazalarında Uygulanması

Son yıllarda gerçekleşen ve işveren, işveren vekili, iş sağlığı ve güvenliği uzmanı, denetimle görevli kamu görevlileri ve diğer üçüncü kişiler (destek elemanları ve çalışan temsilcileri gibi) bakımından beklenen ve gerekli dikkat ve özen yükümlülüğünün önemli ölçüde yerine getirilmediği iş kazalarında cezai sorumluluğunun ve özellikle taksirli türünün nasıl belirleneceği büyük önem taşımaktadır.

İş kazaları en sık olarak taksirli eylemler sonucunda oluşmaktadır. Taksir, bilinçli¹⁰⁸ ve bilinçsiz taksir olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. “Taksir zorunlu ve gerekli özenin gösterilmemesi sebebiyle, öngörülmesi mümkün olan neticenin öngörülmemesidir.”¹⁰⁹ Bilinçli taksir ise TCK’nın 22.maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenmiş olup, tanıma göre; “*kişinin öngördüğü neticeyi istememesine karşın, neticenin meydana gelmesi halinde bilinçli taksir vardır.*” Hem bilinçsiz/basit taksir hem de bilinçli taksir halinde öngörülebilir bir netice olmalıdır. Fail ise somut olayda bu öngörülebilir neticeyi öngörmüş ise bilinçli taksir, öngörmemiş ise bilinçsiz/basit taksir/öngörüsüz taksir söz konusu olacaktır. Görüldüğü üzere bilinçli-bilinçsiz taksir ayrımı öngörülebilir neticenin somut olayda öngörülüp-öngörülememesi üzerinedir. Uygulamada iş kazalarında bilinçli taksirin hangi hallerde uygulanması gerektiği ise tartışmalıdır¹¹⁰.

İş kazalarında, işçi sağlığı ve iş güvenliği için alınması gereken önlemlerin alınmaması halinde doğabilecek neticelerin çoğu öngörülebilir olmaktadır. Öngörülebilir olmayan neticeler bakımından kaza-tesadüf olduğu¹¹¹ ve manevi unsur bakımından kasten veya taksirle bir cezai sorumluluk doğmayacağı söylenebilir. Şayet somut olayda öngörülebilir bir netice var ise işçi sağlığı ve iş güvenliği için alınması gereken önlemleri almak ile yükümlü kişi bu önlemleri neticeyi öngörerek almamış ise bilinçli taksirden bahsedilebilecektir. Örneğin bir işveren neticenin gerçekleşmesini muhtemel olarak öngörmesine rağmen neticenin gerçekleşmesini istememekle birlikte, “zaten birşey olmaz” diyerek neticenin gerçekleşmeyeceğine güvenerek, riski üstlenmesi halinde bilinçli taksirle sorumluluğu doğabilecektir.

---

¹⁰⁸ Doktrinde öngörülü taksir olarak da adlandırılmaktadır. Bkz. Nevzat TOROSLU, **Ceza Hukuku Genel Kısım**, Ankara 2005, s.152

¹⁰⁹ ÖNDER, GH II, s.330; HAKERİ, GH, s.236

¹¹⁰ ÖZEN/TOZMAN, s.226; Levent AKIN, “İş Sağlığı ve Güvenliğinde İşverenin Cezai Sorumluluğu”, **TİSK Akademi**, Cilt:3 Sa.5, Mart 2008, s.218 (**Mart 2008** olarak anılacaktır.)

¹¹¹ “Gerek fail gerek değer yargısını verecek olan üçüncü kişi tarafından tahmin edilemeyen kaza ve tesadüf oluşturur.” ÖNDER, GH II, s.304-305

Öngörülebilirlik değerlendirmesi; ihlal edilen ve yükümlülüğün yer aldığı normlar, iş güvenliği uzmanı ve işyeri hekimi önerileri, iş kazasının oluş şekli, işverenin olay ve yükümlülükler hakkındaki genel ve olay özgü bilgisi, kaza neticesinde kimlerin ceza sorumluluğunun doğduğu ve kimlere kusur izafe edilebileceği, fiilin genel mi yoksa özel bir yükümlülükten mi kaynaklandığı gibi birçok verinin birlikte ve bir bütünlük içinde ele alınarak yapılması gerekmektedir¹¹². Bu değerlendirme rasyonel olarak; ilmin, fen ve tekniğin iş güvenliği tedbirlerinin alınmasının gerekli olup-olmadığına göre yapılmalıdır¹¹³.

Doktrinde “*işveren tarafından iş kazasının gerçekleşmesi istenmese dahi gerekli önlemleri almadığında, iş kazasının öngörüldüğünden dolayı işverenin bilinçli taksirle sorumlu tutulabileceği*” söylenmiştir¹¹⁴. Belirtilenin aksine sadece öngörülebilirlik yeterli olmayıp, öngörülebilir neticenin somut olayda öngörülmüş olması gerekmektedir. Gerekli önlemleri almakla yükümlü kişi, iş kazası sonucu neticenin gerçekleşmesini istemese dahi, gerekli önlemleri almayarak somut olayda öngörülebilir neticeyi öngörerek hareket ettiğinde bilinçli taksirle sorumlu tutulabilecektir. Bilinçli taksirde fail, her ne kadar iş kazası neticesini genel hatlarıyla somut olayda öngörmüşse de; neticenin meydana gelmeyeceğini kabul ederek hareket etmektedir.

Bunun yanında işveren veya işveren vekilinin bilinçli taksirle sorumluluğuna gidilebilecek hallerden bir diğeri de “**özellikle iş güvenliği uzmanının ve işyeri hekiminin somut uyarılarına rağmen**” beklenen dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı şekilde gerekli önlemlerin alınmaması halidir¹¹⁵. Doktrinde ayrıca somut önerilerin “**onaylı deftere**” işlenmiş olması gerektiğine işaret edilmiştir¹¹⁶. Önerilerin onaylı deftere işlenmesi ispat açısından önem arz edecek olup somut önerilerin yapılmış olması ceza hukuku açısından bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmesi için yeterlidir.

Ayrıca **işçilere yapılması gereken uyarıların yapılmamış olması** halinde, uyarıların ve alınmamış önlemlerin niteliğine göre bütünlük içerisinde değerlendirildiğinde yine bilinçli taksirle ceza sorumluluğu doğabilecektir¹¹⁷.

¹¹² Erdem ÖZDEMİR, **İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku**, İstanbul 2014 s.610

¹¹³ Levent AKIN, “İşverenin İş Kazasından Doğan Sorumluluğu Kusur Esasına Dayanır”, **Çimento İşveren Dergisi**, C.28 Sa.3, Mayıs 2014, s.40

¹¹⁴ ÖZDEMİR, s.607

¹¹⁵ ÖZDEMİR, s.609-610

¹¹⁶ ÖZDEMİR, s.609

¹¹⁷ “...Dosya içinde mevcut iş müfettişi tarafından düzenlenen ve işyerine ait geçmiş teftişlere

İş sağlığı ve güvenliği yükümlülükleri bakımından, ceza sorumluluğunu önemli biçimde etkileyecek olan bilinçli taksir hususunda kesin kategoriler/havuzlar belirlemek ve belli tür olayları kategorize ederek doğrudan bilinçli taksirle sorumluluğa gidilmesi yaklaşımı isabetli değildir¹¹⁸. Bunun yerine her somut olayda yukarıda da bahsedilen öngörülebilirlik değerlendirmesi yapılmak suretiyle fail sıfatındaki kişi/kişilerden beklenen dikkat ve özen yükümlülüğü dikkate alınmalıdır. Ceza sorumluluğunu genişletecek şekilde belli tip olayların doğrudan bilinçli taksirli sorumluluğu doğurduğunu söylemek ceza hukukunun temel ilkelerine aykırı olacaktır. Örneğin her inşaat kazasında iskelenin gerekli şartları taşımaması hallerini bilinçli taksir olarak nitelendirmek isabetli değildir. Çünkü iskelenin mevzuat gereği taşınması gereken özellikleri taşımaması bazı durumlarda bilinçli taksirle, bazı durumlarda basit taksirle bazı durumlarda ise öngörülebilirlik bulunmaması nedeniyle kusursuz/kaza-tesadüf olarak nitelendirilebilecektir. Böylelikle neticenin suçun mağduru tarafından kendi hareketi ile oluştuğu işverenin (Fabrika Sahibi veya İşletme Müdürü vb.) iş güvenliği ve işçi sağlığı konusunda yeterli önlem alınıp alınmadığını denetlemedikleri kabul edilse bile bu hareketleriyle meydana gelen zararlı netice arasında nedensellik bağı bulunması zorunludur¹¹⁹. Aksi takdirde kusur izafe edilmesi mümkün değildir.

yapılan atfa göre, 2010 yılında aynı iş yerinde meydana gelen iş kazası sonrasında 6.10.2010 tarihinde yapılan teftiş sebebiyle düzenlenen raporda; işyerine ait döner fırın II tabir edilen 4x4 metre ebatlarında ve 80 metre uzunluğundaki tünelin iç kısımlarındaki reflektör tuğlalarının sökülmesi ve yerine yenilerinin döşenmesi işi yapılmakta iken işçilerin çalışmakta oldukları iskelenin üzerine yukarıdan beton parçalarının düşerek 2 işçinin öldüğü 1 işçinin yaralanmasıyla sonuçlanan olayın gerçekleştiğinin bildirilmesine göre; sözü edilen iş yerine ait iş teftiş dosyası getirtilip, yukarıda anlatılan ve sanıklarca benimsenen metodun eleştirilip terk edilmesi gerektiği ve alınması gerekli önlemlere dair uyarıları içerip içermediği açıklığa kavuşturulup sanıkların önceki olay tarihinde de aynı fabrikada görevli olup olmadıkları belirlenip, aynı uyarıların yapıldığının belirlenmesi halinde olayda bilinçli taksirin koşullarının oluşup oluşmadığı karar yerinde tartışılıp sonucuna göre sanıkların hukuki durumunun tayin ve takdiri gerektiği gözetilmeden eksik araştırmayla yazılı şekilde karar verilmesi...” 12.CD. E.2014/4462 K. 2015/3456, T. 25.2.2015.

¹¹⁸ ÖZDEMİR, s.608

¹¹⁹ “... Uyuşmazlık konusu bu açıklamalar ışığında değerlendirildiğinde; Sanık F. D.’un doksan işçinin çalıştığı bir mermer fabrikasının sahibi, sanık M. G.’in işletme müdürü, maden teknikeri olan ölenin ise altı yıldır aynı fabrikada fayans kesim sorumlusu olup, çıkan mermerin kalitesini kontrol etmekle yükümlü bulunduğu, çalışmaya başlamadan evvel işe elverişlilik bakımından sağlık raporu aldığı, iş sözleşmesinde; “işyerindeki makine, alet ve teçhizatı usulüne uygun olarak ve özenle kullanmayı, görevi ile ilgili bulunmayan işlerle uğraşmamayı, kendisine teslim edilmemiş makine, alet ve edevati kullanmamayı taahhüt eder” şeklinde, iş güvenliği talimatında da; “verilen görevi, tarif edilen şekilde yapacağım, işimden başka bir işe karışmayacağım, amirimin verdiği emre uyacağım” biçiminde hükümler bulunduğu, “iş sağlığı ve güvenliği, iş kazaları ve kişisel koruyucular” konularında eğitim

Nedensellik bağı değerlendirilmesi öngörülebilirlik değerlendirmesinden önce veya en azından birlikte yapılması gerekmektedir.

Doktrinde bilinçli taksir halinin iş sağlığı ve güvenliği hukuku bağlamında çok önemli sonuçlar doğurabileceği, çalışma yaşamını olumsuz şekilde etkileyebileceği, iş kazası sonucu ölüme sebebiyet verme halinde cezaların çok yüksek oranlara ulaşabileceği¹²⁰, “işverenler ve vekillerinin veya işçilerin üretim koşulları altında sürekli kazaya sebep olma riski ile karşı karşıya” olmaları gibi gerekçelerle Türk Ceza Kanununda bir değişiklik yapılarak, iş kazalarının bilinçli taksir kapsamında değerlendirilebilmesi

aldığı, sanıkların bütün çalışanlarla birlikte öleni de çalışma prensipleri ile riskleri başta olmak üzere işçi sağlığı ve iş güvenliği konularında bilgilendirdiği, buna karşın altı yıldır aynı fabrikada çalışan ve üretim müdürü olarak görev yapan ölenin, görev alanının dışında bulunan makinelerin üzerinin örtülebilmesi için çatıya branda serilmesi konusunda, bu işleri yapmakla görevli teknik elemana talimat verdiği, bununla yetinmeyerek diğer işçilerin ikazlarını gözardı edip, herhangi bir güvenlik önlemi almadan çatıya çıktığı, çatıda ayağında bot, kafasında baret, belinde emniyet kemeri ile çalışıp makinenin üstünü brandayla kapatma işini bitiren ve inmek üzere merdivene doğru yürümekte olan görevliyi kırılmalazmeden yapılmış aydınlatmanın üzerine basmaması hususunda uyardığı, ancak kendisinin bu bölüme basması sonucunda yaklaşık altı metre yükseklikten beton zemine düşerek hayatını kaybettiği olayda; ağır ve riskli işler kapsamında olan, ancak daha önce iş kazasının yaşandığına ilişkin dosyada herhangi bir bilgi ya da belge bulunmayan fabrikada, işçi sağlığı ve iş güvenliğinin gerektirdiği önlemlerin alındığı, çalışanların mesleki riskler ve korunma yolları konularında yeterince bilgilendirildiği, gerekli yerlere uyarı levhaları asıldığı, bu bağlamda “çatıya çıkmak yasaktır” ikazının da bulunduğu, işçilere lüzumlu ekipmanların verildiği, olay tarihinde çatıda çalışan işçinin baret, bot ve emniyet kemeri kullandığı, bu bilgilendirme ve uyarılara rağmen, üretimden sorumlu olup, mermerlerin kalitesini kontrol etmekle görevli olan, çatı veya çatıda yapılan işle ilgili sorumluluğu bulunmayan ölenin, işletme müdürü ya da fabrika sahibinden talimat veya izin almadan ve gerekli malzemeleri de kullanmadan sorumluluk alanı dışında bulunan ve daha önce hiç çıkmadığı çatıya çıkarak çatıda çalışan işçiyi polyester malzemeden yapılmış aydınlatma kısımlarına basmaması konusunda ikaz etmesine rağmen, kendi dikkatsiz ve tedbirsiz davranışları sonucu aynı yere basarak düştüğü hususları göz önüne alındığında, neticenin ölenin kendi hareketi sonucu meydana geldiği, çatıya branda sermesi ya da yapılan işi kontrol etmek üzere çatıya çıkması hususunda ölene herhangi bir talimat vermeyen ve çalışanları sürekli gözetlemelerine imkân bulunmayan fabrika sahibi ve işletme müdürünün iş güvenliği ve işçi sağlığı konusunda yeterli önlem alınıp alınmadığını denetlemedikleri, uyarı levhalarını gerekli yerlere astırmadıkları veya fabrikada merdiven ya da seyyar bir platform bulundurmaları kabul edilse bile, bu hareketleriyle meydana gelen zararlı netice arasında nedensellik bağı bulunmadığı, çatıyla ilgili doğrudan bir faaliyet göstermeyen fabrikada çatı merdiveni ya da platform bulundurulmamasının da sonuca doğrudan etkili olmadığı, meydana gelen zararlı neticeye ölenin kendi hareketiyle sebebiyet verdiği, sanıklara izafe edilebilecek herhangi bir kusur bulunmadığı, sanıklara kusur yükleyen bilirkişi raporlarının da mahkemeyi bağlayıcı nitelikte olmadığı anlaşıldığından, sanıkların atılı suçtan beraatlarına karar verilmesi gerekmektedir...” YCGK E.2013/12-654 K. 2015/75, T. 31.3.2015.

¹²⁰ Bilinçli taksirin varlığı halinde “taksirli suça ilişkin ceza üçte birden yarısına kadar artırılır.” (TCK m.22/3)

önüne geçilmesi gerektiği söylenmektedir¹²¹. Bu görüşe katılmamakla birlikte ceza mahkemelerinde hukuk mahkemelerindeki kıstaslar ile kusur tespiti yapıldığı için mevcut uygulamadaki kararlar eleştirilebilir.

Şayet meydana gelen iş kazasında failin bilinçli mi yoksa bilinçsiz taksirle mi hareket ettiği noktasında tereddüt varsa; şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereği bilinçsiz taksirli sorumluluğuna gidilmelidir. Yargıtay 2.Ceza Dairesi de 2015 tarihli bir kararında; “*olayda bilinçli taksirin koşullarının oluşup oluşmadığı karar yerinde tartışılıp sonucuna göre sanıkların hukuki durumunun tayin ve takdiri gerektiği gözetilmeden eksik araştırmayla yazılı şekilde karar verilmesini*” bozma sebebi olarak saymıştır¹²².

İş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerini yerine getirmeyen işveren veya vekilinin neden oldukları suç niteliğindeki fiilin doğrudan bilinçli taksirli olduğunu kabul eden görüşe¹²³ katılmak mümkün değildir. Çünkü her **riskin üstlenilmesi** eyleminin bilinçli taksir olarak kabul edilmesi halinde iş kazalarında basit taksirle işlenen fiil ihtimali ortadan kalkacağı gibi, her yüksek riskli işletmede yaşanan iş kazasının bilinçli taksirle işlendiğinin kabulü gibi bir durum oluşacaktır. Otomatik şekilde yapılan bu kabulün isabetli olmadığı kanaatindeyiz¹²⁴⁻¹²⁵. Gerçekten de işveren ve işveren vekili işçi çalıştırırken çoğu kez meydana gelecek neticeleri öngörmektedir¹²⁶. Bu nedenle, bilinçli taksirin iş kazalarında uygulanabilmesi için ilave ek şartlara ihtiyaç vardır¹²⁷. Doktrinde “işverenin iş kazalarından doğan ceza sorumluluğunun çoğunlukla zararlı neticeleri önlemeye yönelik kurallara uyulmamasından ileri geldiği dolayısıyla işverenin bu kurallara uymaması sonucunda bir iş kazası meydana gelmesi somut olayında, işverenin bu kurallara uymamanın sonucunda bir iş kazası meydana gelebileceğini öngörmesi ancak kendi yeteneği” veya işçilerin yeteneğine güvenerek iş kazasının olmayacağına inanması gerektiği söylenmektedir¹²⁸. Böylelikle işveren, işveren vekili, alt işveren iş kazası

---

¹²¹ AKIN, Mart 2008, s.218

¹²² 12.CD E.2014/4462 K. 2015/3456, T.25.2.2015

¹²³ Hamdi MOLLAMAHMUTOĞLU / Muhittin ASTARLI - Ulaş BAYSAL, **İş Hukuku**, 6.Baskı, Ankara 2014, s.1421

¹²⁴ HAKERİ, GH, s.246

¹²⁵ Aynı sorun sağlık ceza hukukuna ilişkin sağlık personelinin kusurlu tıbbi müdahalesi eylemlerinde de karşımıza çıkmaktadır.

¹²⁶ AKIN, Mart 2008, s.218

¹²⁷ HAKERİ, GH, s.244

¹²⁸ ÖZEN-TOZMAN, s.226 Yazarlar aranması gereken bu şartlar nedeniyle bilinçli taksirin uygulanma ihtimalinin az olduğunu da belirtmektedirler.

nedeniyle meydana gelebilecek neticeleri önceden bilebilir olması doğrudan bilinçli taksirin varlığı için karine teşkil etmeyecektir¹²⁹. Buna karşın; iş kazalarında belirtilen şartların ve yukarıda zikredilen hallerin varlığı halinde bilinçli taksirli sorumluluk doğabilecektir.

b. Risk Değerlendirmesi - Taksir İlişkisi

İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu m.10 uyarınca; “İşveren, iş sağlığı ve güvenliği yönünden risk değerlendirmesi yapmak veya yaptırmakla yükümlü” tutulmuştur. İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği¹³⁰ m.4/1-f uyarınca; “Risk değerlendirmesi: İşyerinde var olan ya da dışarıdan gelebilecek tehlikelerin belirlenmesi, bu tehlikelerin riske dönüşmesine yol açan faktörler ile tehlikelerden kaynaklanan risklerin analiz edilerek derecelendirilmesi ve kontrol tedbirlerinin kararlaştırılması amacıyla yapılması gerekli çalışmaları, ifade eder.” Bu **risk değerlendirilmesinin yapılmamış veya yaptırılmamış olması**, bir iş kazası sonucu meydana gelecek neticeler karşısında kayıtsız kalındığını, riskin üstlenildiğini, işçilerin yaralanabileceği ve ölebileceği hususunun öngörülebileceğini göstermektedir. Böylece risk değerlendirmesinin yapılmamış olması halinde işveren bilinçli taksirle sorumlu olabilecektir¹³¹. Yalnız burada göz ardı edilmemesi gereken husus; her risk değerlendirmesi yapılmaması eyleminin otomatik olarak bilinçli taksirle sorumluluğu doğurmayacağıdır¹³². Risk değerlendirmesinin yapılmamış olması veya risk değerlendirilmesinin yenilenmemiş olması¹³³ eylemin doğrudan bilinçli taksirle olduğuna karine teşkil etmez¹³⁴. Risk değerlendirilmesinin yapılmamış olması, işveren tarafından öngörülebilir olan ve gerçekleşen iş kazasının neticesinin somut olayda öngörülmesine sebebiyet vermiş olması gerekmektedir. Örneğin işveren zaten çalışma kolu itibariyle bir iş kazasının meydana gelmesini çok düşük ihtimal olarak öngörmüşse ya da işyerindeki tehlikelerin riske dönüşmesi oranı çok düşükse (az tehlikeli işyeri

¹²⁹ HAKERİ, GH, s.244.

¹³⁰ Resmi Gazete Tarihi: 29.12.2012 Resmi Gazete Sayısı: 28512

¹³¹ Teoman AKPINAR / Baki Yiğit ÇAKMAKKAYA, “İş Sağlığı ve Güvenliği Açısından İşverenlerin Risk Değerlendirme Yükümlülüğü”, **Çalışma ve Toplum -Ekonomi ve Hukuk Dergisi-**, Sa.40 2014-1, s.298; ÖZDEMİR, s.607

¹³² ÖZDEMİR, s.609

¹³³ İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği m.12/1: “Yapılmış olan risk değerlendirmesi; tehlike sınıfına göre çok tehlikeli, tehlikeli ve az tehlikeli işyerlerinde sırasıyla en geç iki, dört ve altı yılda bir yenilenir.”

¹³⁴ “Risk değerlendirmesinin yapılmamış olmasının kusurun varlığı ve ağırlığı konusunda değerlendirilmeye alınması gerektiği” yönünde bkz. ÖZDEMİR, s.608

gibi) ve gerekli önlemleri aldığı inancıyla risk değerlendirmesini yapmamışsa burada artık bilinçli taksirden bahsedilemez. Ayrıca risk değerlendirmesinin yapılmamış olması neticenin meydana gelmesinde de etkili olmalıdır.

d. Olası Kast Kavramı ve İş Kazalarında Uygulanma Olanığı

Türk Ceza Kanunu 21.maddesinin ikinci fıkrasında “olası kast” kavramı düzenlenmiştir¹³⁵. Bir kişinin suçun kanuni unsurlarındaki objektif koşulların gerçekleşebileceğini öngörmesine rağmen, hareketi bilerek yapması¹³⁶, neticeyi kabullenmesi, “neticenin gerçekleşmesi hususunda olursa olsun düşüncesinde olması halinde” olası kast vardır¹³⁷.

İş kazalarında cezai sorumluluk bakımından olası kastın uygulanmasına engel yoktur¹³⁸. Olası kast durumunun iş sağlığı ve güvenliği ihlalleri bakımından ortaya çıkma ihtimali zayıf olsa da vardır¹³⁹. Yargıtay da olası kastın iş kazalarında uygulanabileceği görüşündedir. 2013 tarihli bir kararda 12.Ceza Dairesi iş kazası neticesinde meydana gelen ölüm neticesi bakımından olası kastla insan öldürme suçunun oluşabileceği gerekçesiyle ilk derece mahkemesi kararını bozmuştur. İlgili karara göre; grizu patlamasının olabileceğinin öngörülmesine rağmen, patlamayı önleyici önlemlerin alınmaması, **tehlikeli durumu gizleme hareketlerinin** ve “olursa olsun” düşüncesinin varlığı nedeniyle olası kast hükümleri uygulanabilecektir¹⁴⁰.

¹³⁵ “ Kişinin, suçun kanuni tanımındaki unsurların gerçekleşebileceğini öngörmesine rağmen, fiili işlemesi halinde olası kast vardır.” (TCK m.21/2)

¹³⁶ Bilme unsurunun doğrudan kastta daha yoğun olduğu, olası kastta seyreltmış olduğu görüşü için bkz. KÜHL, 5§ kn.43

¹³⁷ HAKERİ, GH, s.219.

¹³⁸ ÖZEN, s.239; Asım KAYA, “İş Kazasında İşverenin Hukuki ve Cezai Sorumluluğu”, TAAD, Yıl.5, Sa.17, Nisan 2014, s.351

¹³⁹ Doktrinde “iş kazasının gerçekleşmeyeceğini öngören işveren ya da vekilin, bu düşüncelerinin haklı görülmesini sağlayacak ortamı sağlamadıkça ve gereken önlemleri almadıkça olası kast ile yargılanabileceği” söylenmektedir. AKIN, Mart 2008, s.218 “Gerçekleşmeyeceği” ifadesinin yazım hatası olduğu düşüncesindeyim. Ayrıca söz konusu kıtas, olası kastın varlığı için yeterli olmayıp, iş kazası neticesinin gerçekleşebileceğini kabullenme söz konusu olmalıdır. Sadece önlemlerin alınmaması ve iş kazasının gerçekleşeceğinin öngörülmesi yeterli değildir.

¹⁴⁰ “...Tüm açıklamalar çerçevesinde: dosya içeriği ve tüm bilirkişi raporlarındaki belirlemelere göre; bu iş kolunda deneyimli olan sanıkların 2006 yılından beri işletmede metan gazı olduğunu bilmelerine rağmen bunu gözardı ederek, defterlerde bile bu hususa yer vermeyerek önceki denetimlerde defalarca istenmiş olan ocak gaz ölçümünü otomatik olarak yapacak erken uyarı sistemini kurmayarak, yeterli sayıda gaz ölçüm cihazı bulundurmayıp düzenli olarak kullanılmasını sağlamayarak, hatta basit ve ucuz olan vakvak tabir edilen uyarı aletini dahi temin edip kullanılmayarak, işletmede Küldesak (havalandırma bakımından kör ve acil durumda kaçış imkanı bulunmayan) ayak çalıştırılarak, ocak üretim mahalline yeterli temiz

Yine alınması gereken önlemleri almamak amacıyla usulüne aykırı denetim raporları ve defter düzenlenmesi gibi hareketler¹⁴¹ de olursa olsun düşüncesini ve kabullenmeyi gösteren donelerdir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, neticenin mümkün ve olası olduğu hallerde neticeyi istememekle birlikte göze alıp kabullenmesi halinde olası kastın var olduğunu söylemektedir¹⁴². Failin öngörülebilir bir neticenin öngörüldüğü halde neticeyi oluşturan hareketi yapmaktan kaçınmaması, olursa olsun demesi neticeyi kabullenmesi halinde olası kast söz konusudur¹⁴³. Ceza Genel

hava akımını sağlayacak sistemi kurmayarak, ocak içindeki kirli ve temiz havanın karışmasını ve ısının yükselmesini göz ardı edip; 10-15 cm çapında hava borularıyla havalandırma yapılması dolayısıyla yeterli ve uygun düzeyde havalandırma sağlanamaması nedenleriyle grizu birikmesine neden oldukları, ocakta grizu olduğunu bilmelerine rağmen bunu gizledikleri bu nedenle idarenin denetimini de öneledikleri gibi ocak içinde her vardiyada her atım öncesi ve sonrası gaz ölçümü yaptırıp kayıt altına aldırılmayarak, ocak içinde kullanılan tesisat ve ekipmanların anti grizulu olarak tesis ettirmeyip ocak içine işçilerin sigara sokmasını ve içilmesini engellemeyerek, çalışan işçilere işe başlarken ve devamında tamamına iş sağlığı ve güvenliği eğitimi verdirip belgelettirmeyerek, fiziki şartları kötü, üretim, nakliyat ve havalandırma bakımından emniyet tedbirlerine uyulmayan ocak işleterek meydana gelen sonuca kayıtsız kalıp kabullendikleri, böyle bir olayda öngörülmekle birlikte gerçekleşmeyeceği düşünülen ve istenmeyen bir neticeden bahsedilmeyeceği, defalarca yapılan tespitler ve uyarılara rağmen hatalı, eksik ve tehlikeli çalışma yöntemini sürdüren sanıkların kusurluluk düzeyinin taksir düzeyini aştığı, bu şekildeki çalışma ile grizu patlaması olabileceğini öngörmelerine rağmen, patlamayı gerçek anlamda engelleyici nitelikte bir çalışma yapmadıkları, aksine mevcut tehlikeli durumu gizlemek suretiyle, “olursa olsun” düşüncesi ile hatalı ve hileli faaliyetlerine devam ettikleri; bu nedenle gerçekleşen bu neticeden olası kast hükümleri uyarınca sorumlu tutulmaları gerektiği ve olası kastla adam öldürme suçunun unsurlarının oluştuğu gözetilmeden, yazılı şekilde hüküm kurulması,” **12.CD.** E.2012/21104 K.2013/25712 T. 14.11.2013

¹⁴¹ “...ocakta zaman zaman metan gazı tespit edildiği bildirilerek ocakta metan gazının varlığı teyit edilmesine karşın havalandırma defteri ile teknik nezaretçi defterlerinde gerçeğe uygun olmayacak şekilde havanın normal ve metan gazı ölçümlerinin sıfır olarak belirtildiği görülmüştür...” **12.CD.** E.2012/21104 K.2013/25712 T. 14.11.2013

¹⁴² “dolayısıyla ölümün mümkün ve muhtemel olduğunu bilmesine rağmen, ateş etmek suretiyle, öngördüğü muhtemel neticeyi istememekle birlikte göze alıp kabullendiği ve sonucunda maktulün ölümüne neden olduğu olayda, eyleminin “olası kastla öldürme” suçunu oluşturacağı kabul edilmelidir.... Çoğunluk görüşüne katılmayan Genel Kurul Üyeleri de; KİŞİ;

a) Sonucu öngördüğünde, o eylemde bulunmayacaksa taksir,

b) Sonucu öngörüyor, ama kabullenmiyorsa bilinçli taksir,

c) Sonucu öngörüyor, **sonucun gerçekleşmesini istemiyor**, ama olursa olsun diyorsa olası kasıt,

d) Doğrudan göरेerek ateş etmiş ise, doğrudan kasıt tan söz edilebilir.” **YCGK** E.2014/1-314 K.2014/389 T.23.9.2014, <http://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?f=44&t=23710> Er.Tar.20.01.16.

¹⁴³ HAKERİ, GH, s.219; **YCGK** 54-120 T.07.06.2011

Kurulu'nun "olası kastta isteme yoktur" görüşüne karşın, olası kastta isteme unsurunun aranması noktasında neticeyi doğrudan istememe değil, isteyip istememe noktasında kayıtsız kalarak, neticenin gerçekleşmesini kabullenme vardır.

d. Yüklenen Suç Açısından Failin Kast veya Taksirinin Bulunmaması

İş kazasına sebebiyet veren fail/faillerin hareketinde kast veya taksirden söz edilemiyorsa ceza hukuku bağlamında sorumluluk söz konusu olmaz¹⁴⁴. İş kazalarında failin en azından taksirle hareket etmesi halinde cezalandırma gündeme gelebilir. Bu da failin kastın bilme ve isteme unsurları olmaksızın, **öngörülebilir bir neticeyi öngörememesi** halidir. **Öngörülebilirlik** değerlendirmesi, her iş kazasında yapılmalıdır. Gerçekten öngörülmesi mümkün olmayan bir netice söz konusu ise bunun engellenebilmesi mantıken mümkün değildir. **Engel olunamaz ve önlenemez bir neticeden** de fail sorumlu tutulamaz¹⁴⁵. Öngörülebilirlik değerlendirmesi bazı iş kazalarında nedensellik bağındaki yüklenebilirlik değerlendirmesi ile birlikte yapılmaktadır/yapılabilir. Öngörülebilir olmayan netice, aynı zamanda yüklenebilir de değilse hukuki sorumluluğun aksine, kural olarak nedensellik bağı keser¹⁴⁶. Uygulama da çoğu zaman nedensellik bağı tespiti ile öngörülebilirlik değerlendirmesini bir arada yapmaktadır. Uygulamada yapılan bu birlikte değerlendirmeye "kaçınılmazlık" denilmektedir.

aa. Kaçınılmazlık İlkesi

Yürürlükteki hukuki ve evrensel nitelikteki bilimsel ve teknik kurallara göre alınması gereken tüm önlemlerin alınmış olmasına rağmen iş kazasının önlenmesi durumuna "**kaçınılmazlık**" adı verilmektedir¹⁴⁷. Kaçınılmazlık, "*tüm tedbirlerin alınması halinde bile böyle olayların tam olarak önlenmesinin teknik ve pratik olarak mümkün olmayacağı ihtimalidir.*"¹⁴⁸ Kaçınılmazlık ilkesi daha çok hukuk mahkemelerinde kusur tespitinde başvuru ölçütlerinden biridir¹⁴⁹. Buna karşın aynı ilkeye ceza mahkemelerinde kusur tespitinde de

---

¹⁴⁴ HAKERİ, GH, s.201, 242 Doktrinde kast ve taksir yoksa kaza-tesadüfün olduğu söylenmektedir. Buna karşın, kaza ifadesinin kullanılması iş kazası kavramı ile karışabileceğinden "kast ve taksirin bulunmaması" tercihen kullanılmalıdır.

¹⁴⁵ HAKERİ, GH, s.238; NARTER, s.532

¹⁴⁶ NARTER, s.532

¹⁴⁷ YİĞİT, s.400

¹⁴⁸ YCGK. E.2008/9-37 K.2008/55 T. 18.3.2008, Kazancı.

¹⁴⁹ 10.HD. E.2010/3833 K.2011/12945 T.3.10.2011

başvurulmaktadır¹⁵⁰. Yargıtay Ceza Dairesi kaçınılmazlık ilkesine atıf yaparak “...*Harici bir olay olan depremin illiyet bağıını kesecek derecede kaçınılmazlık hali* sayılarak ceza sorumluluğunu bertaraf edebilmesi için, oluşan zararlı sonucu insan faktörünün etkilememesi, yani yapının kurallara uygun olarak yapılması ve sonradan değişiklikte bulunulması halinde de bu değişikliklerin statik değerlere aykırı ve esaslı müdahale niteliğinde olmaması gereklidir...” şeklinde bir karar vermiştir¹⁵¹.

ETCK döneminde bir yargı kararına dayanak teşkil eden bilirkişi raporunda; kaçınılmazlık, kusur oranının tespitinde oransal bir faktör olarak değerlendirilmiştir¹⁵². Böylece ortak kusurlu hareketlerde veya birden fazla kişinin kusurlu olduğu olaylarda kaçınılmazlık hususu, 8 üzerinden yapılan kusur paylaşımında nazara alınmıştır. Yine 2013 tarihli bir Yargıtay kararına dayanak teşkil eden bilirkişi raporunda “*iş kazası ve meslek hastalığı nedeni ile işverenin sorumluluğunun tespitinde kaçınılmazlık ilkesinin dikkate alınması gerektiği belirtilerek, kazaya öngörülemeyen bir nedenin yol açma olasılığının da mevcut olduğu, kazanın oluşunda kaçınılmazlığın, tali bir etken olarak düşünülmesi gerektiği*” düşünceleri paylaşılmıştır. Böylece kaçınılmazlığın her iş kazasında değerlendirilerek asli mi yoksa tali etken mi olduğunun tespit edilmesi uygun olacaktır.

ab. “Önlenemez Risk” Kavramı

2014 tarihli bir kararında Yargıtay 12.Ceza Dairesi, kaçınılmazlık ilkesinden bahsetmeden, “önlenemez risk” kavramına yer vermiştir¹⁵³. Kararda önlenemez risk kavramının içeriği açıklanmamakla birlikte iş kazasına asıl etkenin önlenemez risk olduğu durumlarda sanıklara kusur atfedilemeyeceği

¹⁵⁰ YİĞİT, s.401; 12.CD. E.2012/21104 K.2013/25712 T. 14.11.2013

¹⁵¹ 2.CD. E.2001/3606 K. 2001/4777, T. 5.5.2001. Kazancı.

¹⁵² “1- Henüz 4 yaşındaki mağdurun annesi olan İ.A'nın gözetim ve denetimi altında bulunduğu sırada kaza meydana geldiğinden, olayın olduğu çevreyi babanın görüp gerekli önlemleri alma şansı olmadığından aile reisi sıfatıyla sorumluluğu anneye aittir. Bu nedenle mağdurun yaralanması olayında özen sorumluluğunu gereği gibi yerine getirmediği için olayda kusuru olduğu, 2- Söz konusu trafonun bakım sorumlusu olan sanık S.T'nin, olayın meydana geldiği trafo pano kapaklarının açık olduğu, periyodik kontrollerle bunların kapalı kalmasını sağlayamadığı, dolayısıyla olayın meydana gelmesinde ihmali olduğu, 3- Olayda ikinci derecede etkin faktör ise “kaçınılmazlık” diyebileceğimiz ve tüm tedbirlerin alınması halinde bile böyle olayların tam olarak önlenmesinin teknik ve pratik olarak mümkün olamayacağı ihtimalidir. Sonuç olarak; sanık İ.A'nın olayda 2/8 oranında kusuru olduğu, sanık S.T'nin olayda 3/8 oranında kusurlu olduğu, **kaçınılmazlık faktörünün olayda 3/8 oranında olduğunun** tespit edildiği görülmektedir.” YCGK. E.2008/9-37 K.2008/55 T. 18.3.2008, Kazancı.

¹⁵³ 12.CD. E.2013/12792 K.2014/6385 T. 13.3.2014, Kazancı.

belirtmiştir¹⁵⁴. Uygulamada gerek “kaçınılmazlık” gerekse “önlenemez risk” birbirini yerine ve aynı anlamda kullanılan kavramlardır. Ben de kaçınılmazlık ve önlenemez risk kavramları arasında ayırım yapmanın pratikte bir faydası olmayacağı düşüncesindeyim. Bu nedenle kaçınılmazlık hakkında yukarıda belirttiğimiz bilgiler önlenemez risk kavramı açısından da aynen geçerlidir¹⁵⁵.

¹⁵⁴ “ Sanıklardan H.. K..’ın maden mühendisi ve işletme müdürü, sanık Ö.. Y..’in vardiya başçavuşu, sanık H.. K..’nın vardiya çavuş olarak görevli olduğu, Ş.. madencilik tarafından işletilen linyit ocağında, olay tarihinde meydana gelen grizu patlaması nedeniyle, 18 kişinin ölümü, 13 kişinin yaralanması ile sonuçlanan olayda, ocağın grizulu bir ocak olduğunun dosya kapsamından anlaşıldığı, olayın meydana geldiği işletmede deneyimli personel istihdam edilerek, gerekli eğitimlerin verildiği, kullanılan ekipmanların antigrizu özellikli olduğu, ikisi sabit noktada sensörlerle sürekli olmak üzere, her vardiyada düzenli gaz ölçümlerinin yapılarak kayıtların muntazam biçimde tutulduğu, çalışanlara gerekli koruyucu malzeme ile yeter nitelikte gaz maskesinin verildiği, olay sırasında daimi nezaretçi maden mühendisi Ö.. S..’in gaz ölçüm cihazı olduğu halde çalışmanın başında bulunduğu, ayrıca vardiya başçavuşu olan Ö.. Y..’in yine gaz ölçüm cihazı olduğu halde maden mühendisi Ö.. S.. tarafından 402 alt taban yolunda çalışma yapması için görevlendirildiği, diğer bir gaz ölçüm cihazının ise olaydan yaralı olarak kurtulan vardiya çavuşu H.. K..’da bulunduğu, bahsi geçen ocakta Çalışma Bakanlığı iş müfettişlerince 2006 yılından 18-19 Ocak 2010 tarihine kadar yapılan incelemelerde, ocağın genel olarak çalışma şartları ve iş güvenliği yönünden genel riskler dışında çalışma koşullarına uygun olmayan bir durumun bulunmadığının anlaşıldığı, patlamanın meydana geldiği 70 metre uzunluktaki 418 üst tavan yoluna atılan lağım deliklerinin olay günü 16:00 vardiyasında yapılan çalışma ile delindiği ve bu deliklerden metan intişarı olduğunun olaydan sonra anlaşıldığı, patlamanın aynı gün 17:45 sıralarında meydana geldiği, H.. K..’nin dosya içerisinde bulunan ifadesinden patlama sırasında ölen elektrikçi İ.. S..’nin vantilatörü açmaya gittikten hemen sonra vantilatörün açılmasını müteakip patlama olduğuna ilişkin beyanı da nazara alındığında, 418 üst tavan yolunda aynı vardiya sırasında açılan lağım deliklerinden intişar eden metan gazının anti grizu özellikli tesisat ve malzeme kullanılmasına rağmen bu tesisat ve malzemenin arıza bakım ve onarım çalışmaları sırasında, bu özelliklerini yitirmesi nedeniyle vantilatörün açılması sırasında oluşan ısı kaynağı ile teması sonucu patlamanın meydana geldiği olayda, **önlenemezlik riskinin asıl etken olup** işletme müdürü ve teknik nezaretçi H.. K..’in tali kusurlu bulunduğu anlaşılmakla;

1-Sanıklar vardiya başçavuşu Ö.. Y.. ile vardiya çavuşu H.. K..’nın yanlarında gaz ölçüm cihazı bulunmakla birlikte, aynı cihazın daimi nezaretçi maden mühendisi Ö.. S..’de bulunması, Ö.. S..’in patlamanın meydana geldiği 418 üst tavan yolunda yapılan çalışma başında bulunması yine vardiya başçavuşu Ö.. Y..’in maden mühendisi Ö.. S.. tarafından 402 alt taban yolunda görevlendirildiği de nazara alındığında, sanıklar Ö.. Y.. ve H.. K..’ya olayda atfedilecek kusur bulunmadığı gözetilmeden sanıkların 0,5/8 oranında tali kusurlu kabul edilmek suretiyle yazılı şekilde hüküm kurulması,” **12.CD. E.2013/12792 K.2014/6385 T. 13.3.2014, Kazancı.**

¹⁵⁵ Mevzuatta İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği’nde “**Kabul edilebilir risk seviyesi:** Yasal yükümlülükler ve işyerinin önleme politikasına uygun, kayıp veya yaralanma oluşturmayacak risk seviyesi” olarak tanımlanmıştır (m.4/1-b). Bu tanımın ceza hukuku bağlamında önlenemez risk kavramından farklı olarak değerlendirilmesi kanaatindedim.

Önlenemez risk/kaçınılmazlık belirlenmesi ve değerlendirmesi, kusur tespitinde önemli bir basamaktır. Özellikle teknik bilirkişi tarafından her iş kazasına ilişkin **bilirkişi raporunda kusur oranının tespiti yerine mutlaka risk değerlendirmesine ve söz konusu riskin meydana gelen netice bağlamında alınacak tedbirlerle engellenmesinin mümkün olup-olmadığına** değinilmelidir. Yani riskin önlenmesinin imkan dahilinde olup-olmadığı değerlendirilmelidir. Uygulamada ise; bilirkişiler sadece mevzuattaki genel yükümlülüklerle uyulup-uyulmadığını dosya içeriğinden tespit edip, sanıkların kusurlu olup-olmadıklarını belirtmektedirler.

ac. İş Kazalarında “İstenmeyen Durum/Netice”

Çalışma hayatındaki riskler, “ceza hukukunda izin verilen risk”¹⁵⁶⁻¹⁵⁷ (Erlaubtes Risiko) çerçevesinde kaldığı sürece “istenmeyen durum/netice” olarak adlandırılabilir. Diğer deyişle; “istenmeyen durum” iş kazalarında fiile ceza verilmemesinin nedenini ortaya koymak için “ceza hukukunda izin verilen riske” karşılık geldiği söylenebilir¹⁵⁸. Yargıtay da kaçınılmazlık ve önlenemez risk kavramlarının yanı sıra bazı kararlarında “istenmeyen netice” kavramını kullanmaktadır¹⁵⁹. Kavramsal olarak kaçınılmazlık ve istenmeyen durum birbirinde farklı gibi gözüксе de uygulamanın verdiği anlam dikkate alınarak ve benim kabulüme göre; “**kaçınılmazlık**”, “**önlenemez risk**” ve “**istenmeyen durum/netice**” kavramları arasında bir ayırım yapılmasına gerek yoktur. Çünkü her üç durum da manevi unsur skalası dışında kalmakta olup, bu durumlarda “kusurun bulunmaması nedeniyle”¹⁶⁰ ceza sorumluluğunun oluşmayacağı söylenebilir. (Verilecek hüküm ise “failin kast veya taksirinin bulunmaması nedeniyle beraat kararıdır.)

Örneğin; kimyasal maddelerle çalışılan bir işyerinde çalışanların sağlık ve güvenliği yönünden genel bir risk vardır. Burada çalışanların kimyasal

¹⁵⁶ Konu hakkında daha geniş ve ayrıntılı bilgi için bkz. Yener ÜNVER, **Ceza Hukukunda İzin Verilen Risk**, İstanbul 1998, s.1 vd.

¹⁵⁷ Ceza hukukunda izin verilen risk “genel hayat rizikoları ve toplumca tolere edilebilir risk” olarak değerlendirilebilir. bkz. Bernd HEINRICH, **Stafrecht Allgemeiner Teil**, 3.Auflage, Stuttgart 2012, kn.245

¹⁵⁸ İÇEL, s.351

¹⁵⁹ “... ve **istenmeyen bir neticeden** bahsedilmeyeceği, defalarca yapılan tespitler ve uyarılara rağmen hatalı, eksik ve tehlikeli çalışma yöntemini sürdüren sanıkların...” **12.CD**. E.2012/21104 K.2013/25712 T.14.11.2013

¹⁶⁰ “İzin verilen risk” kavramının kusuru ortadan kaldıran bir neden olarak nitelendirmek isabetlidir. Kgi. DEMİRBAŞ, GH, s.291; Yazar izin verilen risk kapsamındaki hareketlerin risk gösterecekleri dahi hukuka aykırı olmadığını belirtmiştir.

maddelere maruziyetini önlemek ve bunun mümkün olmadığı hallerde ise kimyasal maddelerle teması en aza indirmek işverenden beklenen dikkat ve özen yükümlülüğü içerisinde. Buna karşın; tehlikeli kimyasal maddelerin kendisinin ayrıca tesis, makine ve ekipmanın sürekli kontrol altında tutulmasına rağmen havalandırmadan giren başka bir gaz ile teknik anlamda hesaplanamayan kimyasal bir tepkime nedeni ile ortaya çıkan iş kazasında “istenmeyen durum” vardır.

ad. Değerlendirme

Kanaatimce; “kaçınılmazlık”, “önlenemez risk” ve “istenmeyen durum/netice” kavramları arasında bir ayırım yapılmasına pratik anlamda gerek yoktur. Önemli olan hangi kavramın kullanılmış olması değil, fail ve fiil açısından yukarıda bahsettiğimiz kriterler çerçevesinde ceza muhakemesine konu her iş kazasında kusur izafe edilebilmesi için bir ön değerlendirmenin yapılmış olması gereğidir. Bu değerlendirmede;

- tüm tedbir ve önlemlerin alınması halinde bile neticenin önlenmesinin teknik anlamda mümkün olup-olmadığı;

- risk değerlendirmesi yapılarak riskin neticeye etkisi,

- iş kolundaki riskin meydana gelen netice bağlamında alınacak tedbirlerle engellenmesinin mümkün olup-olmadığı,

- somut olayda riski minimize edecek önlemlerin alınmasıyla riskin kısmen dahi engellenmesinin olanak dahilinde olup-olmadığı belirlemeleri mutlaka yapılmalıdır.

Sonuç itibariyle; iş kazalarında kaçınılmazlık, önlenemez risk ve istenmeyen durum/netice kavramlarından iş kazası neticesine ilişkin tüm tedbirlerin alınıp, **riskin minimize edilmesi** halinde dahi işin gereği, niteliği itibariyle taşıdığı riskin bulunması ve bu riskin gerçekleşerek istenmeyen durumun oluşması ihtimalinde, şayet beklenen dikkat ve özen yükümlülüğü yerine getirilmiş ise ceza sorumluluğunun doğmayacağı anlaşılmalıdır. Kaçınılmaz ve önlenmesi yükümlülük altında bulunanlar tarafından mümkün olmayan istenmeyen neticeler bakımından cezai sorumluluktan bahsedilemez.

C. İş Kazalarında Ceza Sorumluluk Alanının Bölünebilirliği

Çalışma hayatının gereği olarak öncelikli olarak işçiler sonra ise işveren, işveren vekilleri ve diğer kişiler birçok tehlike ve risk ile karşı karşıyadır. Bu tehlikeler ve riskler bazen iş kazasına dönüşebilmektedir. İş kazasının

oluşumunda işyerindeki birçok kişi yetki ve yükümlülüklerinden dolayı pay sahibi olabilmektedir. İşverenin kanuni zorunluluklar nedeniyle çalıştırdığı işçilere karşı birçok yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu yükümlülükler yaptığı veya yapması gerektiği hareketler açısından cezai sorumluluğunu doğurabilir. Örneğin bir işveren çok tehlikeli bir işyerinde gerekli teçhizatı almakla, görevlendirdiği bir vekili bu teçhizatın işçilere teslimiyle, diğer bir işveren vekili ise rutin denetimle yükümlülük doğuracak şekilde **iş bölümü** yapmış olabilir. Yapılan bu iş bölümü ceza sorumluluk alanının belirlenmesi için önem arz etmektedir. Öncelikle belirtmekte fayda vardır ki; “ceza sorumluluk alanını”, her olay için ayrıca belirlemek gerekmektedir. İş sağlığı ve güvenliği mevzuatındaki genel yükümlülükler ile veya matbu form ve sözleşmenin varlığı halinde otomatik olarak ceza sorumluluğu belirlenemez.

Ana kural olarak sözleşme ile ceza sorumluluğu bertaraf edilemez. Fakat yapılan **iş bölümü** ile işveren veya işveren vekili iş güvenliği ve işçi sağlığı hususunda **özel bir görevlendirme** yapmış ise bu görevlendirme veya sözleşme, ceza sorumluluğunun belirlenmesinde nazara alınabilecektir. Yani **ceza sorumluluk alanı bölünebilecektir**. Örneğin yol yapımı ve onarım işleri belli bir kişiye verilmiş olabilir. Yargıtay da birden fazla şirketin konsorsiyum ile iş yaptığı sırada gerçekleşen bir iş kazasında; ceza sorumluluk alanının belirlenebilmesi için iş güvenlik önlemlerinin alınmasından hangi şirketin sorumlu olduğunun ve şantiye yetkilisini görevlendirme yükümlülüğünün kime ait olduğunun tespit edilmesi gerektiğini belirtmiştir¹⁶¹.

Söz konusu iş bölümünde kimin, hangi yükümlülük altında olduğu İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunumuzda ve diğer ilgili mevzuatta genellikle düzenlenmiştir. Buna karşın yükümlülük belirtilmiş ve fakat ilgilisi belirtilmemiş ise o işyerinin “**rutin işleyişine**” göre yükümlülük sahipleri belirlenebilecektir¹⁶². Rutin işleyiş her somut olayda, olayın

¹⁶¹ “Kollektif Şirketi ile ...Limited Şirketinin kurduğu ortaklık adına kayıtlı olan ve ... L...Konsorsiyumuna kiralandığı anlaşılan ölenin kullandığı kamyonun, doğalgaz boru yapım çalışması sırasında geri manevra ile giderken şarampole yuvarlanması ile meydana gelen olayda. ... Kollektif Şirketi ile ... Limited Şirketinin kurduğu ortaklığın, ... L... konsorsiyumu ile yaptığı sözleşmenin dosyaya getirilerek, iş güvenlik önlemleri alınmasından hangi şirketin sorumlu olduğu ve şantiye yetkilisi görevlendirme yükümlülüğünün kime ait olduğunun tespiti ile iş güvenliği uzmanlarından oluşturulacak bilirkişi kurulundan **kurur raporu alınmasından sonra**, sanıkların hukuki durumlarının tayin ve takdiri gerektiği düşünülmeyen eksik soruşturma ile yazılı şekilde hüküm kurulması,” 12.CD. E.2011/1896 K.2011/2623 T.10.10.2011 Kazancı.

¹⁶² Sorumluluk Alanı Teorisi ve Rutin İşleyiş Kriteri için bkz. Halid ÖZKAN, “Tıpta İşbirliği ve Ceza Sorumluluğu” VII. Türk – Alman Tıp Hukuku Sempozyumu Tıpta İşbirliği Ve Hukuksal Sorunlar/ VII. Türkisch – Deutsches Symposium Zum Medizinrecht Delegation Und Kooperation Im Gesundheitswesen, Bildiriler Kitabı, Ankara 2011, s.125

şartlarına ve işyerinin çalışma durumuna göre değerlendirilmelidir. Çünkü işyerinin tehlikelilik durumu ve çalışan sayısına göre iş kazası farklılık arz edebilecektir.

Çalışma hayatı, yatay ve dikey işbirliği içerisinde sürdürülmektedir. Her bireyin kendine ait olan bir ceza sorumluluk alanı vardır. İşveren iş kazalarını önleyici öngörülebilir neticeyi bertaraf edecek önlemleri almakla, işçi de bu tedbirlere uymakla yükümlüdür. Birden fazla kişinin faaliyeti ile işleyen işyerinde herkes, bir başkasının kendi sorumluluk alanı içerisinde yer alan yükümlülüğünü yerine getirdiğine güvenerek hareket edebilir¹⁶³. Yargıtay da “...Birden çok kişinin faaliyetinin iştiraki söz konusu olduğu durumlarda taksir sorunu, başkalarının doğru biçimde davranacağına **güven ilkesi** ile çözümlenmelidir. Böylece disiplinler arası bir ekip çalışmasında, herkes diğerlerinin doğru hareket ettiğine güvenmek zorunda olduğundan, grupta çalışanlardan her biri sadece kendi faaliyet tipine ait meslek kurallarına uyulmasından sorumludur...”¹⁶⁴demektedir.

Ceza sorumluluk alanının bölünemediği ya da sorumluluk alanında birden fazla kişinin kusurunun söz konusu olabileceği ama ilgisinin belirlenmediği hallerde **şüpheden sanık yararlanır ilkesi** uygulanmalıdır. Buna karşın soruşturmanın derinleştirilmesi mümkün ise soruşturma derinleştirilmelidir. Yargıtay kararına konu olayda küçük bir çocuk, kapağı kırılıp açık kalan bir trafo panosu nedeniyle elektrik çarpması sonucu yaralanmıştır. Mahkeme söz konusu trafo panosu ile ilgili elektrik dağıtım şirketine “trafonun bakım sorumlusu olup olmadığı ya da trafo bakım sorumlusunun kim olduğunu” sormuştur. İlgili elektrik dağıtım şirketi cevaben “1- İşletme Müdürlüğü sorumlu bulunduğu görev bölgesinde toplam 500 adet trafo bulunmaktadır. Bu trafoların 360 tanesi ... belde ve köylerinde, 140 adeti de ... ilçesi ve köylerinde bulunmaktadır. Bu trafoların hiç birisinin kişilere zimmetli olmadığı gibi, belli başlı sorumlusu da yoktur. Herhangi bir trafıyla ilgili arıza şikayeti geldiğinde, o gün nöbetçi olan görevli personel trafoya gider arızayı giderir ve gelir. Bunun dışında personel yetersizliği nedeniyle rutin günlük kontrol yapılamamaktadır. Trafoların ve elektrik dağıtım panolarının kime zimmetli olduğuna dair bir görev ve sorumluluk çizelgesi de mevcut değildir. 2- Kilitli bulunması gereken elektrik dağıtım panolarını arıza bakımında çalışan tüm personelin açma yetkisi vardır. Bu hususta kimseye yetki verilmemiştir. Arıza olduğu zaman nöbetçi ekip gider, bu panoyu açar, arızayı

¹⁶³ HAKERİ, GH, s.561

¹⁶⁴ YCGK. E.9-104 K.110 T.16.05.2000

giderdikten sonra tekrar kilitler, panolardaki kilitler tek tip olup tek anahtarla bütün panolar açılır. Bu nedenle tüm arıza ekibinde çalışan personelin hepsinde bu anahtarlardan bulunmaktadır. Bahsi geçin panonun olay tarihinde kilidin kırıldığı ve kilidin kimler tarafından kırılıp panonun açıldığı tespit edilememiştir. 3- Bir elektrik panosunun açılması konusunda kimse emir vermez, görevli arıza ekibi her zaman emir almadan açabilir. 500 trafo ile ilgili olarak arıza bakımında görevli 12 kişi bulunmaktadır.” demiştir. Görüldüğü üzere somut fiilin kimin eylemi neticesinde ortaya çıktığı belirlenemiyorsa şüpheden sanık yararlanır ilkesine başvurulmalıdır. Bununla birlikte personel yetersizliği, gerekli görev ve sorumluluk çizelgesinin hazırlanmaması gibi nedenler geçerli nedenler değildir. Şayet bu eylemlerdeki kayıtsızlık neticenin gerçekleşebileceğinin öngörülmesine rağmen varsa, işveren ve işveren vekilinin taksirli sorumluluğu doğabilecektir. Örneğin yukarıdaki karara konu olayda trafo pano kapağının açık olduğunun bildirilmesine rağmen nöbetçi personelin kayıtsız kalması veya nöbetçi personelin olay yerine intikalinin sağlanmaması hallerinde kusur doğabilecektir.

Bunların dışında, iş kazalarında özellikle “sorumluluk alanlarının bölünerek kusur paylaşımı yapılması ve ilgilinin belirlenmesi gerektiğinde mutlaka ilgili iş koluna göre **“Risk Analizi Raporları”** dosyaya konulmalı ve mutlaka bilirkişiye incelettirilmelidir.

D. Üstlenme Kusuru

Görevi gereği kendisinin yapmakla yükümlü olmadığı bir işi yaparak üstlenen kişi, üstlenmeye ilişkin işverenin emir veya talimatı olmadığı hallerde, bu üstlenmeden doğacak neticelerden sorumludur. Doktrinde **“üstlenme kusuru”**¹⁶⁵ olarak nitelendirilen husus nedeniyle işçi, üstlendiği iş nedeniyle kusurlu hareket etmişse, **ceza hukuku bağlamında** bu kusurundan dolayı “ortak kusur” yoksa **kendi başına sorumlu olacaktır**. İşverenin, işçiye üstlendiği iş ile ilgili bir emri veya talimatı söz konusu değilse, işçi normal şartlar altında yapmaması gereken bir işi üstlenmiş ve bu üstlenme sırasındaki kusurlu hareketleri neticesinde iş kazası geçirip yaralanmış, ölmüşse veya diğer 3.kişilere zarar vermişse bu neticeler işveren veya işveren vekiline yüklenemez. Örneğin bir işyerinde engelli kadrosunda temizlik işlerini yürüten işçinin mesai saati dışında işveren/işveren vekilinin herhangi bir emir-talimatı olmaksızın, normalde temizlemek ile görevli olmadığı bir alana girerek yetkisi olmadığı operatör vincini kullanmak suretiyle bir yükleme-boşaltma işlemini

¹⁶⁵ Hakan HAKERİ, **Tıp Hukuku**, 10.Baskı, Ankara 2015, s.684 vd. Teori aslında tıp hukuku alanı için geliştirilmiştir. Fakat iş kazalarına, metinde bahsettiğim usulde uyarlanabilecektir.

yapması ve bu sırada üstüne mevzuata aykırı şekilde istiflenen araç-gereçlerin düşmesi sonucu hayatını kaybetmesi olayında, her ne kadar iş sağlığı ve güvenliği mevzuatına aykırı şekilde istifleme yapılmış olsa da üstlenme kusuru nedeniyle işçinin bizzat kendisi iş kazasından sorumlu olacaktır.

İşçinin **bilim ve fen kurallarına aykırı şekilde**¹⁶⁶ tehlikeli olduğu bilinen bir yöntem ile işyerinde bir eylemde bulunarak, işveren veya işveren vekilinin **denetim ve gözetim yükümlülüğünü yerine getiremeyeceği bir esnada** gerçekleşen iş kazaları bakımından bizzat kendisi asli kusurlu olacaktır. Yargıtay da aynı görüştedir¹⁶⁷. Örneğin; bir işçinin işveren veya işveren vekilinin haberi olmaksızın işyerinde 3.kişi arkadaşının yardım talebi üzerine vinç kullanırken tehlikeli bir harekette bulunması sonucunda ölümü halinde işçinin bizzat kendisi iş kazasından dolayı sorumlu olacaktır. Burada işveren veya işveren vekiline kusur izafe edilemeyecektir. Bununla birlikte birleşen kusurlu hareketler varsa hem işçinin hem de işveren ve işveren vekilinin aynı olayda kusurlu olması da ihtimal dahilindedir. Yine kendisine kolaylık sağlamak amacıyla uyması gereken kurallara bizzat kendisinin uymayarak, işveren ve işveren vekilinin **denetim ve gözetim yükümlülüğünü bertaraf edecek şekildeki eylemlerinden** dolayı da işçinin bizzat kendisi kusurlu kabul edilecektir. Örneğin 1000 ton baskı uygulayan bir makine, işçinin kolunu kaptırabilme riski nedeniyle işçinin iki kolunu aynı anda kullanması halinde çalışacak şekilde dizayn edilmiş olsun. İşçi kendisine kolaylık sağlamak amacıyla düğmelerden birine tahta parçası sıkıştırıp diğer düğmeye kendisi basarken boşta olan kolunu baskı makinesine kaptırması halinde işveren ve işveren vekilinin ceza sorumluluğu doğmayacaktır.

---

¹⁶⁶ Doktrinde ilgili oldukları özel alana ait en ileri bilim ve tecrübeye göre öngörülebilirlik ve önlenebilirlik ölçütlerine dayalı değerlendirme yapılması gerektiği görüşü mevcuttur. ÖZEN/ TOZMAN, s.219 Bu görüşe karşın **standardize olmuş** objektif olarak kişiden beklenebilir bilim ve fen kuralları ve tecrübenin esas alınması görüşündeyim.

¹⁶⁷ “Olay tarihinde mermer fabrikasında, ustabaşı olarak çalışan ve tecrübe sahibi olan ölenin vinç ile mermer taşırken her seferinde bir tane taşması gerektiğini bildiği halde, kapma aparatına birden fazla mermer plakası takarak vinçle kaldırmaya çalıştığı ve bu işlem sırasında yükten uzak da durmayarak plakaların üstüne devrilmesi sonucunda öldüğü olayda; sanıkların iş güvenliği hususunda gerekli eğitim ve gözetim sorumluluğunu yerine getirmemiş olmalarından dolayı tali kusurlu oldukları, nitekim 28.11.2007 tarihli genel teftiş raporunda da işçilerin iş güvenliği hususunda yeterince eğitilmemeleri hususunun eleştirildiği anlaşılmakla, dosya içeriğine ve oluşa uygun bulunan bilirkişi raporları ile ölenin asli, sanıkların tali kusurlu oldukları belirlenmiş olmasına karşın...” 12.CD. E.2013/23762 K.2014/20427 T.21.10.2014 Kazancı.

Bunun yanı sıra işçiler bakımından üstlenme kusuru; işveren/işveren vekilinin denetim ve gözetim yükümlülüğünü, İSG uzmanlarının bildirim ve denetim yükümlülüğünü ya da “ortak kusuru” ortadan kaldırmaz. Denetim ve gözetim yükümlülüğü altındaki kişiler, işçilerin durumunu, eğitimini ve yeteneğini göz önünde bulundurmalı ve ona göre hareket etmelidirler. Görevi gereği kendisinin yapmakla yükümlü olmadığı bir işi, üstlenmeye ilişkin işverenin emir veya talimatı olmadığı halde yapmaya başlamasına rağmen kayıtsız kalarak zımnem rıza gösterdiği hallerde de denetim ve gözetim yükümlülüğünün ihlali nedeniyle ceza sorumluluğu doğabilecektir.

E. Kusuru Tespit Edecek Mercii, Kusur Derecelendirilmesi

TCK m.22 gerekçesinde; kusur değerlendirilmesinin **hakim tarafından** yapılması gerektiği açıkça belirtilmiştir¹⁶⁸. Böylece, iş kazaları nedeniyle yapılan ceza muhakemelerinde kusur değerlendirilmesi mahkeme tarafından yapılacaktır. Örneğin iş kazasına sebebiyet vererek bir kişinin ölümüne taksirle neden olan¹⁶⁹ kişinin kast-taksir değerlendirmesini bizzat mahkeme yapmalıdır. Fakat uygulamada kusur değerlendirmesinin bilirkişilere yaptırılması usulü yerleşik bir hal almıştır. Aslında kusur tespiti normatif bir değerlendirmeyle belirlenen kusurlu kişiler hakkında yapılan bir değerlendirmedir. Bu değerlendirmede hakim, bilirkişi raporlarından faydalanabilir.

5237 sayılı TCK m.22/4 hükmünde “taksirle işlenen suçtan dolayı verilecek olan ceza failin kusuruna göre belirlenir” denilmiştir. Böylelikle 765 sayılı TCK’nın yürürlükte bulunduğu zamanlarda yapılan kusurluluğun 8 üzerinden **matematiksel değerlendirme usulü** terk edilmiştir. Ceza mahkemeleri kusur tespitinde matematiksel ve oransal olarak kusur tespiti sistemini kısmen terk etmiş olsalar da¹⁷⁰ “**asli-tali kusur**”, “**birinci dereceden-ikinci dereceden kusur**”¹⁷¹, “**Birinci dereceden asli-tali, ikinci dereceden**

¹⁶⁸ “Taksirle işlenen suçlardan dolayı kusurluluk, bir değerlendirmeyle ancak olay hâkimi tarafından yapılabilir.” Bkz. TCK m.22 gerekçesi.

¹⁶⁹ Türk Ceza Kanunu’nun 85.maddesinde “Taksirle Öldürme” suçu düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre bir insanın taksirle ölümüne sebep olan kişi, iki yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacaktır (TCK m.85/1).

¹⁷⁰ Hukuk mahkemelerinde ise hükme esas alınan bilirkişi raporlarında halen yüz üzerinden yüzdelik dilim belirtmek suretiyle kusur paylaşılması uygulaması devam edebilmektedir. “Mahkemece, hükme esas alınan, makine mühendisi iş güvenliği uzmanınca hazırlanan 26.12.2008 tarihli raporda, iş kazasında, işverenin %70 kusurlu bulunduğu, %30 oranında kaçınılmazlığın etken olduğu bildirilmiştir.” **10.HD.** E.2010/3833 K.2011/12945 T.3.10.2011 Kazancı.

¹⁷¹ “... sanıkların ikinci derecede kusurlu olduklarını belirtmişlerdir...” **YCGK** E.2013/12-654 K. 2015/75

asli-tali kusur” ya da **“kusuru bulunmamaktadır”** demek suretiyle kusur taksimi yapmaktadırlar¹⁷². Bu taksimat illa belli kişilerin veya en az bir kişinin üzerinde kusur bırakılması olarak uygulanmamalıdır. İş kazası ölümle ve yaralanmayla neticelendiğinde, söz konusu neticeyi oluşturan fiili gerçekleştiren birden fazla kişi olabilir. Ya da tek bir kişi, bir veya birden fazla çalışanın ölümü ile birlikte bir veya birden fazla diğer çalışanların yaralanmasına sebebiyet vermiş olabilir¹⁷³.

¹ 31.3.2015.

¹⁷² Çok istisnai bir durum olmakla beraber bir iddianamede **1.derece asli, 2.derece tali ve 3.derece tali** demek suretiyle 6 basamaklı bir kusur derecelendirmesine şahit olunmuştur.

¹⁷³ Fiil, şayet birden fazla insanın ölümüne ya da bir veya birden fazla kişinin ölümü ile birlikte bir veya birden fazla kişinin yaralanmasına neden olmuş ise, kişi iki yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacaktır (TCK m.85/2). İşçi sağlığı ve iş güvenliği ihlalleri nedeniyle meydana gelen iş kazalarında; **bir işçinin ölümü ile birlikte diğer işçilerin TCK m.89/1 kapsamında kalacak şekilde sadece yaralanmaları ve yaralanan işçilerin şikayet haklarının kullanılmaları halinde, uygulanması gereken hüküm TCK m.85/1'dir.** Yargıtay CGK da trafik kazasına ilişkin bir olayda aynı yönde karar vermiştir. Bkz. “... Sanığın suç tarihinde sevk ve idaresindeki araçla trafik kazası yaparak Z. O.’un ölümüne, mağdur D.’in hayati tehlike geçirmeksizin, basit tıbbi bir müdahale ile giderilebilecek ve 3 gün olağan işinden kalacak şekilde, mağdur C.’in ise, hayati tehlike geçirmeksizin, basit tıbbi bir müdahale ile giderilebilecek ve 7 gün olağan işinden kalacak şekilde yaralanmalarına sebep olduğu, mağdurların sanıktan şikayetçi olmadıkları anlaşılmaktadır.... Taksirle ölüme sebep olma suçu soruşturma ve kovuşturması şikayete tabi olmayan, re’sen takibi gereken suçlardandır. Ancak, ölümle birlikte yaralanmalar da mevcut ise o takdirde yaralanmaların hüküm tarihi itibarıyla yürürlükte bulunan ve 19.12.1006 gün ve 26381 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5560 Sayılı Kanun ile değişik 5237 Sayılı T.C.K.’nın 89/5. maddesi uyarınca şikayete bağlı olup olmadıklarının belirlenmesi gerekmektedir.... Taksirle yaralama suçunun soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlıdır. Ancak, 1. fıkra kapsamına giren yaralama hariç, suçun bilinçli taksirle işlenmesi halinde şikayet aranmaz” şeklinde düzenlenmiştir. Maddenin 5. fıkrasına göre taksirle yaralama suçunun soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlıdır. Ancak 89. maddenin 1. fıkrası kapsamına giren yaralamalar hariç, suçun bilinçli taksirle işlenmesi halinde şikayet aranmayacaktır. Anılan değişiklikle 1. fıkramda yazılı taksirle basit yaralama suçu bilinçli taksirle işlenmiş olsa bile şikayete tabi hale getirilmiş olup, taksirle öldürme eyleminin gerçekleştirilmesi sonucu bir kişinin ölümü ile birlikte yaralanmaya da sebep olunmuşsa, yaralılar yönünden şikayet önem taşımaktadır. Bu durumda; bir kişinin ölümü ile birlikte şikayete tabi olan bir veya birden fazla yaralanma meydana gelmiş ve yaralananlar da şikayetçi değilse, eylem 5237 sayılı T.C.K.’nın 85. maddesinin 1. fıkrasında belirtilen suçu oluşturacaktır.

Özel Daire’nin istikrar kazanmış uygulamaları bu şekilde olduğu gibi, öğretide de, bir kişinin ölümü ile birlikte bir veya birden fazla kişinin de 5237 Sayılı T.C.K.’nın 89/1. maddesi kapsamında yaralanması halinde, yaralamadan ötürü şikayetin geri alınmasının veya şikayette bulunulmamasının anılan Yasa’nın 85. maddesinin 2. fıkrasının uygulanmasına engel olacağı belirtilmiştir. (Artuk-Gökçen-Yenidünya, T.C.K. Şerhi-Özel Hükümler, Ankara 2009,sh.2242). Bu bilgiler ışığında somut olay değerlendirildiğinde; Sevk ve idaresindeki araçla trafik kazası yapan sanık bir kişinin ölümüne ve 5237 Sayılı T.C.K.’nın 89. maddesinin 1. fıkrası kapsamında kalacak şekilde iki kişinin de yaralanmasına sebep olmuştur. Bu hali ile sanığın eylemi 5237 Sayılı T.C.K.’nın 85. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen suçu

Ceza mahkemelerinde görülen iş kazalarında özellikle taksirli suçlardaki kusur paylaşımı gerekli dikkat ve özen yükümlülüğünün yerine getirilmeme ihtimallerine göre yapılmalıdır¹⁷⁴. **Kusur değerlendirilmesi** yapılırken; kusur izafe edilecek kişilerin olaya “**etki değeri**” saptanmalıdır. Bu etki değerinden matematiksel bir değer değil, kusurun ağırlığı ve hafifliğine göre yapılan bir sınıflandırma anlaşılmalıdır¹⁷⁵. Özellikle etki değerinin azlığı, istenmeyen durum veya kaza-tesadüf olarak nitelendirilecek hallerde ceza sorumluluğu yüklenmemelidir. Kusur değerlendirilmesi, göz önünde bulundurularak suçun cezasında belli bir oranda indirim yapılması da hakimnin takdirindedir.

Kusurun derecelendirilmesi hususunda Yargıtay Ceza Genel Kurulu; hem failin hem mağdurun taksirli davranışının olduğunu belirlediği bir iş kazasında; “5237 Sayılı TCK’da kusurun derecelendirilmesi suretiyle herhangi bir ceza indirimi söz konusu olmadığından, bu hal ancak temel cezanın belirlenmesinde dikkate alınabilecektir”¹⁷⁶ demiştir. Böylece taksirli davranışlar arasında basit-bilinçli taksir ayrımı dışında bir derecelendirme yapmayarak kusur derecelendirmesinin temel cezanın belirlenmesi sırasında dikkate alınması gerektiğine işaret etmiştir.

Son olarak; “**uzman mütalaası**” niteliğindeki hukuki mütalalarda, konunun uzmanı hukukçu mevcut dosya durumuna göre; kusur tespiti ve derecelendirmesi hususundaki görüşünü mahkeme ile paylaşabilecektir¹⁷⁷.

---

oluşturmakta ise de, anılan Yasa’nın 89. maddesinin 5560 Sayılı Kanun ile değişik 5. fıkrası uyarınca mağdurların yaralanmaları aynı maddenin 1. fıkrası kapsamında olması sebebiyle şikayete bağlı bulunduğu ve her iki mağdurda sanıktan şikayetçi olmadıklarından, sanığın eylemi taksirle bir kişinin ölümüne sebep olma suçunu oluşturmaktadır. Bu itibarla, sanığın 5237 Sayılı T.C.K.’nin 85. maddesinin 1. fıkrası yerine aynı maddenin 2. fıkrası uyarınca cezalandırılmasına ve lehe Yasa değerlendirmesinin de 85/2. maddesi uyarınca yapılmasına ilişkin yerel mahkeme direnme hükmü isabetsiz olup, sair yönleri incelemeksizin bozulmasına karar verilmelidir. **YCGK E.2010/9-254 K.2011/31 T.5.4.2011.**

¹⁷⁴ Cezanın faile göre tespiti sisteminde, suça katılan veya ortak kusurda payı olan kişilerin cezai sorumlulukları, suçun işlenmesindeki maddi ya da manevi katkılarından öte, failerin kötülük derecelerine, kusur oranlarına ve tehlikelilik durumlarına göre tayin edilmesi gerektiği savunulmaktadır. Mehmet Emin ARTUK, Ahmet GÖKCEN / A.Caner YENİDÜNYA, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 6.Baskı, Ankara 2012, s.624; ÖZKAN, Azmettirme, s.16

¹⁷⁵ ÖZEN, s.239

¹⁷⁶ **YCGK E.2014/12-179 K.2014/499 T.18.11.2014** Corpus Web Hukuk Mevzuat ve İçtihat Programı.

¹⁷⁷ İbrahim DÜLGER, “Ceza Muhakemesi Kanunundaki Bilirkişi İncelemesine İlişkin Düzenlemelerin Değerlendirilmesi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Yrd. Doç. Dr. İbrahim ONGÜN’e Armağan**, C.XI, Sa.1-2, Haziran – Aralık 2007, s.674.

III. UYGULAMADA KARŞILAŞILAN GÜNCEL SORUNLAR

A. Bilirkişilerin Kusur Tespiti Sorunu

“Çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hallerde¹⁷⁸ savcı, hâkim veya mahkeme tarafından atanan kişiye” Türk ceza muhakemesi hukukunda bilirkişi¹⁷⁹ denmektedir (CMK 63/1). Bilirkişi, uzmanlığı ile mahkemeye bir ispat sorununun çözümünde yardımcı olan kişidir¹⁸⁰. Hakimlik mesleğinin gerektirdiği “genel ve hukuki bilgi ile çözülmesi” olanaklı konularda bilirkişinin görüşü dikkate alınmaz (CMK 63/1). Bilirkişi, bilirkişilik faaliyeti sırasında hazırladıkları raporda hakim tarafından yapılması gereken hukuki değerlendirmelere yer vermemeli¹⁸¹, buna karşın hukuki değerlendirmeye araç olabilecek teknik anlamda kaçınılmazlık, öngörülebilirlik, yükümlülük ihlalleri gibi değerlendirmeler yaparak “kanaat açıklamalıdır”¹⁸². Bunların yanında ceza muhakemesine konu iş kazasında hukukçu akademisyenin teknik anlamdaki hukuki bilgisine başvurulabilecektir¹⁸³. Örneğin nedensellik bağının somut olayda kurulup-kurulamayacağı tartışmalı olan bir iş kazasında, hakim; hukukçu akademisyen bilirkişiye başvurabilir. **Yargıtay Ceza Genel Kurulu** da **2015** tarihli kararıyla aynı yönde görüş bildirmiştir¹⁸⁴.

¹⁷⁸ “Neyin hukuki neyin uzmanlık gerektiren bir maddi sorun olduğu konusunda , hukuki sorunla esas sorunun ayrılmasındaki zorluktan yararlanarak, hakimlerin, hukuki sorunlarda dahi bilirkişiye sıkça başvurdukları görülmektedir.” Cumhur ŞAHİN, “Ceza Muhakemesinde Bilirkişi Atanması ve Zorunlu Bilirkişilik”, **Türkiye Barolar Birliği, Bilirkişilik Sempozyumu**, Samsun Barosu, 2001, 9-10 Kasım 2001, s.202

¹⁷⁹ Daha geniş bilgi için bkz. Süleyman KAYMAKÇI, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2014, s.4 vd.; **SEVÜK, Handan YOKUŞ**; Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LXIV, Sa. 1, İstanbul 2006, s.49-107; Ali Kemal YILDIZ, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik” **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 10, Sayı: 3-4: Y.2006, s.273 vd. (http://www.erkincan.edu.tr/birim/HukukDergi/makale/2006_X_2_11.pdf) (Yeniden Er.Tar. 17.01.2016)

¹⁸⁰ Nevzat GÜRELLİ, **Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik**, İstanbul 1967, s.16 vd.; , Yener ÜNVER / Hakan HAKERİ, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 1.Cilt, 8.Baskı, Ankara 2013, s.360

¹⁸¹ KUNTER/YENİSEY/NUHOĞLU, CMH, s.1399; ÖZTÜRK va., CMH, s.392

¹⁸² Feridun YENİSEY / Ayşe NUHOĞLU, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 3.Baskı, Ankara 2015, s.227

¹⁸³ Veli Özer ÖZBEK / Mehmet Nihat KANBUR / Koray DOĞAN - Pınar BACAĞIZ / İlker TEPE, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 7.Baskı, Ankara 2015, s.706-707

¹⁸⁴ “Nedensellik bağı hakimlik mesleğinin gerektirdiği genel bilgi ile çözümlenebiliyorsa bu bağlantı hakim tarafından ortaya konulmalı, uzmanlık veya teknik ya da özel bilgi gerektiren bir hususta ise bu bağ bilirkişiden görüş alınarak tespit edilmelidir.” **YCGK E.2014/9-790 K.2015/146 T.5.5.2015**.

Ceza muhakemesine konu iş kazalarında; uygulamada kusur tespiti **bilirkişiye/bilirkişi heyetine**¹⁸⁵ yaptırılmaktadır. Bu heyetlerden özellikle kusur tespitinin yapılması istenmekte¹⁸⁶, hangi konuda görevlendirildiği ve hangi soruları cevaplaması gerektiği belirtilmemektedir. Yukarıda ele aldığımız üzere hukuk ilmiyle uğraşan kişiler (akademisyenler) dışında kusurun varlığı yokluğu hususunda teknik bilirkişinin yorum getirmesi isabetli değildir. Bilirkişiden iş kazası hakkında “kendi teknik bilgilerini ve teknik araçlarını kullanarak belli olguların tespit edilmesi” istenmelidir¹⁸⁷. Örneğin *maktulün düştüğü yerde iş güvenliği önlemi olarak korkuluk bulunması gerekirdi* gibi. Ya da bilirkişiden iş kazasına ilişkin ulaştığı olgu ve tespitlerden bilimsel sonuçlar çıkarması istenmelidir¹⁸⁸⁻¹⁸⁹. Örneğin “*çalışanın ölümüne işyerinde hatalı şekilde istiflenen malzemeler neden olmuştur*”, “*iş kazası işveren vekilince denetlenmesi mümkün olan alanda gerçekleşmiştir*” gibi. Uygulamada ise bilirkişiler tarafından iş sağlığı ve güvenliği mevzuatına aykırı durumları belirlemekte ve herhangi bir aykırılık tespit edildiği anda sanığa kusur atfedilmektedir.

Uygulamada genel itibariyle bilirkişi heyetleri **iş sağlığı ve güvenliği uzmanlarından, emekli/eski iş müfettişlerinden ve mühendislerden** (inşaat, maden, kimya gibi) oluşturulmaktadır. Yargıtay da ceza muhakemesine konu iş kazalarında işçi sağlığı ve iş güvenliği uzmanlarından oluşturulacak bir heyetten rapor alınması gerektiği görüşündedir¹⁹⁰. Bazen ise avukatlar, hukukçu

¹⁸⁵ Bilirkişi sayısını tespit etme yetkisi, gerekçe gösterilmek suretiyle savcıya veya mahkemeye aittir. Bu sayının tek sayı olarak belirlenmesi oylama sırasında oyçokluğunun sağlanması açısından önem arz eder. CENTEL/ZAFER; CMH, s.275

¹⁸⁶ “**iş güvenliği uzmanlarından oluşturulacak bilirkişi kurulundan kusur raporu alınmasından sonra**, sanıkların hukuki durumlarının tayin ve takdiri gerektiği düşünülmeden eksik soruşturma ile yazılı şekilde hüküm kurulması,” **12.CD.** E.2011/1896 K.2011/2623 T.10.10.2011; “...Meydana gelen iş kazasında sanık ve katılanın kusurlarının ne derecede ve hangi oranda olduğu hakkında bir açıklama içermeyen yetersiz bilirkişi raporlarına dayanılarak eksik incelemeyle yazılı şekilde hüküm kurulması,...” **12.CD.** E.2011/1463 K.2011/2742 T.11.10.2011 Kazancı.

¹⁸⁷ CENTEL/ZAFER; CMH, s.273

¹⁸⁸ CENTEL/ZAFER; CMH, s.273

¹⁸⁹ Böylelikle bilirkişi “delilin ortaya çıkmasına yarayan bir araç olmaktadır” Doğan SOYASLAN, “Ceza Hukukunda Bilirkişilik ve Bilirkişi Raporunun Bağlayıcılığı”, **Türkiye Barolar Birliği, Bilirkişilik Sempozyumu**, Samsun Barosu, 2001, 9-10 Kasım 2001, s.269

¹⁹⁰ “Dosya içeriğinden inşaatta çalışan işçilere emniyet kemeri ve baret dağıtıldığı, ancak bu gereçleri takmadıkları anlaşılmasına göre, sanığın yanında sözü geçen gereçleri kullanmayan mağdurun da kusurlu olabileceği gözetilerek iş güvenliği uzmanlarından oluşturulacak bir heyetten rapor alındıktan sonra sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri gerekirken noksan soruşturma ile sanığın tam kusurlu olduğu kabul edilerek yazılı şekilde cezalandırılmasına

bilirkişi sıfatıyla bilirkişi olarak görevlendirilmektedir. Bu görevlendirmeler konusunda bir standardın olduğu söylenemez. Aynı il içerisinde bile farklı uygulamalar olabilmektedir. Ayrıca bu bilirkişilerin iş kazaları konusunda uzman (ehil kişiler) olduğuna mahkemenin veya savcılığın kanaat getirmesi gerekmektedir¹⁹¹. Bilirkişinin sahip olması gereken vasıflardan belli bir alanda **ihtisaslaşma vafı**¹⁹² ceza muhakemesine konu iş kazalarında bilirkişilik yapacak kişilerde mutlak surette aranmalıdır. Kanımca uygulamadaki ceza muhakemesine konu iş kazalarındaki en büyük sorun; ihtisaslaşmamış¹⁹³ ve ceza ve ceza muhakemesi bağlamında bilgisi olmayan bilirkişilere kusur tespitinin yaptırılmasıdır¹⁹⁴. Çalışmamızın birkaç yerinde konunun önemine binaen bu hususa vurgu yapmak için tekrar yapılmıştır. Çünkü yürürlükten kalkmış yönetmelik ve tüzüğe dayanılarak (cezai) kusur izafe edildiğine dahi şahit olunmaktadır. Özellikle hukuk davalarında bilirkişilik yapan işçi sağlığı ve iş güvenliği hususunda kısmen bilgi sahibi bilirkişiler, ceza yargılamasında da görevlendirilmektedir. Böyle bir durumda mevzuattaki ihlaller listelenerek kusur tespit edilmekte, “işçi tazminatını alamaz” düşüncesiyle nedensellik bağının olmadığı olaylarda bile en kötü ihtimalde işveren ve işveren vekiline tali kusur atfedilmektedir.

karar verilmesi” isabetsizliğinden hükmün bozulmasına karar verilmiştir.” **2.CD.** 19567-19434, T.13.11.2002 Kazancı; “ Bu nedenle tanıkların tamamının kimliklerinin belirlenmesi ve olay hakkındaki bilgileri saptandıktan sonra, iş güvenliği uzmanlarından oluşturulacak bir bilirkişi kurulundan rapor alınarak, sonucuna göre sanığın hukuki durumunun saptanması gerekmektedir.” **YCGK** E.2004/2-57 K.2004/92 T.13.4.2004; “Mağdurun yevmiyeci olarak çalıştığı bina inşaatında iskeleden düşerek yaralanması şeklinde olduğu kabul edilen olayın iş kazası niteliğinde olduğu ve oluşun özelliklerine göre; bu olayda, sanığın kusurunun bulunup bulunmadığı hususunun iş güvenliği uzmanlarından oluşan bir heyet tarafından belirlenmesi gerektiği gözetilmeden; inşaat mühendisi bilirkişinin kusurun dayanakları gösterilmeyen yetersiz raporuna dayanılarak eksik soruşturma ile yazılı şekilde hüküm kurulması,” **9.CD.** E.2004/8086 K.2004/7451 T.22.12.2004 Kazancı ; ayrıca bkz. **9.CD.** E.2004/3086 K.2004/4809 T.29.9.2004.

¹⁹¹ AKIN, İşçinin İşçiyi Gözetme Borcunun İhlali ve Kusurun Takdiri, s.157

¹⁹² KUNTER/YENİSEY/NUHOĞLU, CMH, s.1403

¹⁹³ “ Olayın sanığın işyeri olarak kullandığı dükkanda meydana geldiğinin anlaşılması karşısında, iş güvenliği konusunda uzman bilirkişiden rapor alındıktan sonra, sanığın hukuki durumunun takdir ve tayini gerektiği düşünülmeyen, **komiser yardımcısı bilirkişinin düzenlediği** rapora dayanılarak yazılı şekilde hüküm kurulması,” **12.CD.** E.2011/2194 K.2011/2613 T.10.10.2011 Kazancı.

¹⁹⁴ “...oranında kusurlu bulan iş Müfettişi Makine Mühendisi ....’nin raporu oluşa ve dosya kapsamına uygun olmadığı kanısı uyandırdığından, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş güvenliği uzmanlarından, **inşaat konusunda uzman olanlarının da heyete dahil edilmesi suretiyle oluşturulacak bir bilirkişi kurulundan yeniden rapor alınarak** sonucuna göre karar verilmesi gerekirken eksik soruşturma ile yazılı şekilde hüküm tesisi,” **2.CD.** E.2003/18266 K.2005/6776 T.20.4.2005.

Ceza Muhakemesi Kanunumuza göre; mahkeme veya savcı tarafından bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına “*karar verilebilir*” (CMK m.63/1). Bu ifadeden bilirkişiye başvurmanın hakimın takdir yetkisinde olduğu ve herhangi zorunluluk bulunmadığı anlaşılmaktadır¹⁹⁵. Kanaatimce, iş kazalarında en az biri hukukçu akademisyen olmak şartıyla iş kazasının sınıflandırmasına¹⁹⁶⁻¹⁹⁷ göre konusunda ihtisaslaşmış en az iki kişi ile toplamda üç bilirkişiye¹⁹⁸ heyet olarak başvurulması isabetli olacaktır¹⁹⁹. Yargıtay da “*iş kazası niteliğinde bulunan olayda kusur durumunun tespiti açısından iş güvenliği uzmanlarından oluşturulacak bilirkişi kurulundan rapor alınması gerektiği gözetilmeden tek*

¹⁹⁵ ÖZBEK/KANBUR/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, CMH, s.707

¹⁹⁶ “**İş Kazalarının Sınıflandırılması**

A. Kaza Gören İşçinin Bedeninde Oluşan Neticeyi Esas Alan İş Kazaları

1 Geçici İş Göremezlik Doğuran İş Kazaları

2.Sürekli İş Göremezlik Doğuran İş Kazaları (İşçinin Meslekte kazanma gücünü %10’dan fazla kaybetmesine neden olan iş kazalarıdır. Bu durumda işçiye maaş bağlanması gerekmektedir. Sürekli tam veya sürekli kısmi iş göremezlik iş kazaları olarak ikiye ayrılabilir)

3. Ölümle Sonuçlanan İş Kazaları

B. Ceza Hukuku Açısından İş Kazaları

1. İşçinin işinden 10 ve daha fazla gün ayrı kalmasına neden olan

2. İşçinin şikayeti ile soruşturmanın başlayıp işçinin 10 günden az olarak işinden ayrı kaldığı iş kazaları

C. İş Kazasının Meydana geldiği İş koluna göre;

1- İnşaat iş kazası

2- Maden İş kazası

3- Makine İş Kazası

D. Zarar Gören İşçi Sayısına Göre

1. Bireysel Nitelikli İş Kazası

2. Toplu İş Kazaları

E. İşçinin işverenin görevlendirmesinde örneğin trafikte geçirdiği iş kazası trafik nitelikli iş kazası olarak değerlendirilmektedir.

F. Üçüncü kişinin eyleminden kaynaklanan iş kazaları ise “Özel Nitelikli iş kazaları”dır.”

Bkz. Lütfi ALPSOY / Mahmut ÇOLAK, **Açıklamalı&İçtihatlı&Uygulamalı 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu**, İzmir 2013, s.270-271.

¹⁹⁷ İş kazalarının sınıflandırılması tehlikeliliğinin ve failden beklenen dikkat ve özen yükümlülüğünün belirlenmesi açısından önem arz etmektedir. Doktrinde iş kazaları birçok sınıflandırmaya tabi tutulmuş olsa da ceza hukukunda iş kazalarının ilgili suç tipine göre tasnif edilmesi daha isabetlidir. Belki suç tipinin şikayete tabi olup-olmamasına göre bir ayırım yapılabilir.

¹⁹⁸ Gerekeşi gösterilmek suretiyle kanunda aksi yazmadıkça birden çok kişinin bilirkişi olarak tespiti mümkündür. Cumhur ŞAHİN / Neslihan GÖKTÜRK, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.II, 4.Baskı, Ankara 2015, s.71

¹⁹⁹ KAYA, s.347

kişilik bilirkişi raporuna dayanılarak hüküm kurulması,” durumunu bozma sebebi yapmıştır²⁰⁰. Yine iş güvenliği hususunda uzman bilirkişi heyetinden rapor almadan **sadece iş müfettişinin iş kazasına ilişkin düzenlediği rapora dayanarak** hüküm kurulması da bozma sebebi sayılmıştır²⁰¹. Buna karşın; hakim hüküm tesis ederken bilirkişi raporları ile doğrudan bağlı değildir²⁰². Gerekçelendirmek suretiyle veya başka bir bilirkişi raporu/uzman mütalaasını esas almak suretiyle karar verebilecektir. Yargıtay ise bir kararında bilirkişi raporlarında kusur izafe edilmesine rağmen beraat kararı verilmesini uygun bulmayarak bozmuştur²⁰³.

²⁰⁰ 9.CD. E.2004/1227 K.2004/1638 T.26.4.2004

²⁰¹ “: 08.11.2006 tarihli Eskişehir Bölge Müdürlüğü iş müfettişinin kazaya ilişkin olarak düzenlediği raporda, işverenin tam kusurlu olduğundan söz edilmesi karşısında; iş güvenliği uzman heyetinden bilirkişi raporu alınarak sonucuna göre sanıkların hukuki durumlarının değerlendirilmesi gerektiği gözetilmeden eksik kovuşturma ile yazılı şekilde hüküm kurulması,” 12.CD. E.2011/3780 K.2011/1898 T.27.9.2011 Kazancı.

²⁰² “... meydana gelen zararlı neticeye ölenin kendi hareketiyle sebebiyet verdiği, sanıklara izafe edilebilecek herhangi bir kusur bulunmadığı, **sanıklara kusur yükleyen bilirkişi raporlarının da mahkemeyi bağlayıcı nitelikte olmadığı** anlaşıldığından, sanıkların atılı suçtan beraatlarına karar verilmesi gerekmektedir...” YCGK E.2013/12-654 K.2015/75 T. 31.3.2015 Kazancı.

²⁰³ “ İş güvenliği uzmanlarınca düzenlenen 31.5.2011 tarihli bilirkişi heyeti raporunda, asli kusur izafe edilen ... Kimya ve Boya San. ve Tic. Ltd. Şti. unvanlı işyeri sorumlusu genel müdür İ. B. hakkında, Aliğa Cumhuriyet Başsavcılığınca zaman aşımı süresi içerisinde gereğinin takdir ve ifası mümkün görülerek yapılan incelemede; ... Kimya ve Boya San. ve Tic. Ltd. Şti.nin boya bölümünde işçi olarak çalışan ölenin, olay günü saat 17:45 sularında fabrikanın hammadde deposunun raf şeklinde kullanılan asma katından hammadde almak isterken 3 metre yükseklikten zemine düşerek yaralanması ve akabinde kaldırıldığı hastanede tedavi görürken, olaydan bir hafta sonra yüksekten düşmeyle husulü mümkün künt kafa travması ve beyin kanaması sonucu yaşamını kaybetmesiyle sonuçlanan olayda; soruşturma aşamasında dosyanın tevdi edildiği iş güvenliği uzmanlarınca düzenlenen 2.1.2009 tarihli bilirkişi heyeti raporunda; boya hammaddelerinin depolandığı 2. katın (batar kat) boşluğa bakan bölümünde korkuluk veya duvar olmaması, tehlikeli alanı mevcut olan depoya görevliden başkasının girmesini engelleyecek bir önlem alınmaması, yeterli hammaddenin iş başlangıcında üretim yerine indirilmemesi, işyerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması için gerekli tedbirlerin alınmaması, araç ve gereçlerin noksansız olarak bulundurulmaması, işçilerin karşı karşıya bulunduğu mesleki riskler konusunda bilgilendirilmemesi, ölenin ustasına veya sorumlulara haber vermeden boya hammaddesi deposuna çıkarak malzeme almaya çalışması ve çalışmalar esnasında gerekli denetim ve gözetimin yapılmaması nedeniyle; ölenin müterafik kusuru yanında işletme müdürü sanık Ö. G., boya bölüm sorumlusu sanık R. E. ve boya bölüm ustası sanık N. S.’nin **kusurlu olduklarının belirtilmesi**; mahkemece dosyanın tevdi edildiği iş güvenliği uzmanlarınca düzenlenen 4.6.2010 tarihli 3 kişilik bilirkişi **heyeti raporunun da aynı doğrultuda olması ve sanıklara kusur izafe etmesi**, anılan raporların oluşturma uygun olması, karşısında sanıkların atılı suçtan mahkûmiyetleri yerine soyut gerekçelerle yazılı şekilde beraatlerine karar verilmesi,” 12.CD. E.2013/12874 K.2014/4795 T.26.2.2014 Kazancı.

Aslında ceza muhakemesine konu iş kazalarında bilirkişi, iş kazası neticesinin kaçınılmaz olup-olmadığı değerlendirmesini teknik verilerle yapması gereken kişidir. Hakim ise bu rapor ile hukuki açıdan nedensellik bağı ve öngörülebilirlik değerlendirmesi yaparak kusur izafe etmesi gereken kişidir.

Çoğu ceza muhakemesinde bilirkişi raporlarında Yargıtay Hukuk Dairesi kararlarına atıflar yapıldığı, iş kazası neticesinin gerçekleştiği tarihten sonra yürürlüğe giren bir yönetmelik maddesine atıf yapıldığı, her genel yükümlülük ihlali nedeniyle sanığın kusurlu olduğunun tespit edildiği gözlemlenmektedir. Ayrıca iş kazalarında kovuşturma evresinde **bilirkişi/bilirkişi heyeti şayet imkan varsa keşfe katılması sağlanmalıdır**. Soruşturma evresinde ise savcı iş kazasının meydana gelmesi ihbar/şikayetini almasıyla olay yeri incelemesine kolluk ile birlikte göndermek üzere bir bilirkişiyi hemen görevlendirebilir. Adli kolluk arasında iş güvenliği uzmanlığı²⁰⁴ olan varsa, iş kazalarında adli kolluğun yapması gereken işlemlere öncelikli olarak gönderilmelidir.

B. Hukuk ve Ceza Mahkemelerinin Kusur Tespiti Farklılığının Göz Ardı Edilmesi

İş kazaları niteliği itibariyle, ceza hukuku, idare hukuku, tazminat hukuku, iş hukuku ve iş sağlığı ve güvenliği hukuku dalları ile sıkı bir bağlantı içerisindedir. Bir iş kazası fiili ile hem kamu hem de özel hukuk alanına ilişkin sonuçlar doğuracaktır. Bu farklı hukuk dalları ise farklı usul kurallarına bağlanmıştır. Birbirinden farklı mahkemelerin görev alanına giren farklı usul kurallarına bağlı uyumsuzluk tek bir fiille oluşabilmektedir. Özel hukuk alanında benimsenen tarafların iddiaları, ispat ve ispat yüküne dayalı hakkı sahibine teslim etme amacı²⁰⁵, kamu hukukunun alt dalı olan ceza hukukunda yerini re'sen harekete geçme, hukuka uygun her türlü delilin toplanması, ispat yükünün bulunmaması, masumiyet karinesi, suçta ve cezada kanunilik ilkesi ve maddi gerçeğe ulaşma amacına²⁰⁶ bırakmıştır. Bu açıklamalarla aynı yönde

²⁰⁴ 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu m.3/1-f:” İş Güvenliği Uzmanı: Usul ve esasları yönetmelikle belirlenen, iş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere Bakanlıkça yetkilendirilmiş, iş güvenliği uzmanlığı belgesine sahip, Bakanlık ve ilgili kuruluşlarında çalışma hayatını denetleyen müfettişler ile mühendislik veya mimarlık eğitimi veren fakültele-
rin mezunları ile teknik elemanı,” ifade eder.

²⁰⁵ Medeni Usul Hukuku'nun amacı konusunda görüşler hakkında geniş bilgi için bkz. İbrahim ERMENEK, “Medeni Usul Hukukunda Şekilcilik”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.IV Sa.1-2, Haziran Aralık 2000, s.165 (http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/4_tam.pdf) Er.Tar.23.01.2016

²⁰⁶ Medeni muhakemede ana kural olarak şekli gerçeklik yeterli olurken, ceza muhakemesinde

özel hukukta kusursuz sorumsuzluk ve tehlike sorumluluğu, ceza hukukunda yerini “cezaların şahsiliği” ilkesine bırakmıştır²⁰⁷.

Türk Borçlar Kanunu madde 74 uyarınca²⁰⁸;

“Hâkim, zarar verenin kusurunun olup olmadığı, ayırt etme gücünün bulunup bulunmadığı hakkında karar verirken, ceza hukukunun sorumlulukla ilgili hükümleriyle bağlı olmadığı gibi, ceza hâkimi tarafından verilen beraat kararıyla da bağlı değildir.

Aynı şekilde, ceza hâkiminin kusurun değerlendirilmesine ve zararın belirlenmesine ilişkin kararı da, hukuk hâkimini bağlamaz.”

Böylelikle, ceza hakiminin kusur değerlendirmesi hukuk hakimini, hukuk hakiminin kusur değerlendirmesi ise ceza hakimini doğrudan bağlamaz. Bununla birlikte mahkemelerin yapmış olduğu **olgu ve olay tespiti** birbirlerini bağlayacaktır²⁰⁹. Yani iş kazası nedeniyle ceza muhakemesi sırasında tespit edilecek maddi olgular, -fiilin sabit olmadığı değerlendirilmesi gibi- hukuk mahkemesi açısından bağlayıcı olacaktır²¹⁰. Örneğin ceza muhakemesi sonucunda beraat eden iş kazasına sebebiyet veren sanık, hukuk mahkemesinde tazminat sorumluluğu ile karşı karşıya kalabilecektir.

---

esas olarak maddi gerçeklik araştırılmaktadır. Ali PARLAR / Muzaffer HATİPOĞLU / Erol Güngör YÜKSEL, **Açıklamalı-İçtihatlı Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller Çapraz Sorgu ve İspat**, Ankara 2008, s.2

²⁰⁷ YİĞİT, Taksirli Bir Suç Türü Olarak Maden Kazaları, s.392

²⁰⁸ Madde bu şekliyle 6098 sayılı Kanunun 74.madde gerekçesinde de ifade edildiği üzere lafzının sadeleştirilmesi dışında 818 sayılı Kanunun 53.maddesi ile aynıdır.

²⁰⁹ “Borçlar Kanununun 53. maddesi (6098 sk. 74.madde) **uyarınca hukuk hakimi ceza kararında kesinleşen kusur oranı ile bağlı değil ise de, maddi olgularla bağlı olduğundan ve ceza davasında, cezaya mahkum olmuş kişiler varsa bu kişilere azda olsa kusur verilmesi gerekeceğinden**. Kayseri 1.Asliye Ceza Mahkemesinin 2005/748 Esas sayılı dava dosyası celp edilip incelenerek kesinleşmiş ise. 506 sayılı Yasanın 26. maddesine de uygun, soyut ifadelere dayanmayan olay tarihi itibarıyla yürürlükte olan 4857 sayılı Yasanın 77 ile İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü’nün 2 ve diğer maddelerine uygun olarak, iş güvenliği mevzuatına göre hangi önlemlerin alınması gerekeceği, bu önlemlerin işverence alınıp alınmadığı ve alınmış önlemlere sigortalı işçinin uyup uymadığı ve dayanağı mevzuat hükümleri ayrıntılarıyla irdelenerek iş kazasının olduğu meslek kolunda uzman iş ve işçi güvenliği konusunda uzman bilirkişi kurulundan alınacak kusur raporu ile hüküm kurulması gerekirken yazılı şekilde eksik inceleme sonucu alınan kusur raporuna göre hüküm kurulmuş olması, isabetsizdir. O halde, taraflar vekillerinin bu yönleri amaçlayan temyiz itirazları kabul edilmeli ve hüküm bozulmalıdır.” **10.HD.**, E.2009/324 K.2010/6349 T.3.5.2010 Kazancı.

²¹⁰ YİĞİT, Yargıtay Kararları Işığında, s.111-112; Halis YAŞAR, Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Hâkimini Etkileyip Etkilememesi Meselesinin Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlaline Varan Boyutu (Bir Yargıtay Kararının Düşündürdükleri), **TBB Dergisi**, Sa.109, s.453

Tazminat hukuku açısından hukuki sorumluluğu doğuran kusur ile ceza hukuku açısından mahkumiyet sonucunu doğuran kusurun ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekip, kusur tespit usullerinin de farklı olması mümkündür. Yargıtay ilgili Ceza dairesince bozulan kararına direnen Manisa 1.Sulh Ceza Mahkemesi de 31.10.2013 gün ve 816-506 sayılı kararında aynı doğrultuda görüş bildirerek;

“Tazminat hukuku bakımından sorumluluğu doğuran kusurlulukla ceza hukuku bakımından mahkumiyet sonucunu doğuran kusurluluğun ayrı olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle taksirli suçlar yönünden meydana gelen neticeyle fail ya da faillere atfolunabilecek eylem ya da eylemsizlikleri arasında illiyet bağı kurulabilmesi kusurluluğun tespiti bakımından gerekli bulunmaktadır. Doktrin ve iş hukukunu ilgilendiren yüksek mahkeme içtihatlarında tazminat hukuku yönünden sorumluluğun ‘kusur sorumluluğu’ olduğu yönünde baskın ve geçerli görüş bulunmakta, bunun yanı sıra bu sorumluluğun kusursuz sorumluluk olarak kabul edilmesi gerektiği yönünde karşıt görüşlere de yer verilmekte ise de, tazminat hukuku yönünden dahi azınlık görüşü olarak ileri sürülen ‘kusursuz sorumluluk’ hali ceza yargılaması bakımından kabul edilemez. Bir kez sorumluluğun kusur sorumluluğu olarak tartışmasız kabulü ortaya konulduktan sonra ceza sorumluluğunu gerektiren neticeyle hareket arasındaki illiyet bağının ve kusurluluğun tespiti ceza yargılamasında çözümünü gereken bir mesele olarak ortaya çıkmaktadır. İş kazası şeklinde gerçekleşen dosyaya konu olayda her ne kadar sanığa iş güvenliği mevzuatı uyarınca tazminat hukuku bakımından kusur izafe olunabilecek ise de surf iş güvenliği mevzuatına aykırı olarak gerekli eğitimin verilmemiş olması, mevzuat uyarınca zaman zaman yapılması gereken denetimlerin yapılmamış olması, çalışma esnasında işin gereğine uygun biçimde yürütülmesi için lüzum eden direktiflerin verilmemiş ve dahası iş için gereken uygun teçhizatın seçilmemiş olması gibi sebeplerle cezai müeyyideyi sonuçlayacak kusurluluktan bahsedilemeyecektir...” demiştir²¹¹. Söz konusu kararda yerel mahkeme isabetli şekilde hukuk ve ceza mahkemeleri arasındaki kusur ve nedensellik bağı anlayışının farklı olması gerektiğine işaret etmiştir^{212,213}.

²¹¹ Kazancı.

²¹² Kgi bkz. YAŞAR, s.454 Yazar, hukuk hakiminin ceza mahkemesinin hukuka aykırılık ve nedensellik bağı saptayan maddi olgularla ilgili kararı ile bağlı olduğunu söylemektedir. Bu görüşe nedensellik bağı tespit usullerinin farklı olması sebebiyle iştirak etmemekteyim.

²¹³ Buna karşın direnme kararını değerlendiren Ceza Genel Kurulu: “Bu hükümlere göre işverenin, işyerinde iş sağlığı ve güvenliği için gerekli önlemleri alma, bu önlemlere uyulup

Bu hususta son söz olarak; işverenin Türk Borçlar Kanunu veya İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nda yer alan genel yükümlülüklerinin ihlali tazminat sorumluluğunu doğurabileceken, ceza sorumluluğu için genel yükümlülük ihlallerinin yanında somut olayda “öngörülebilir ve önlenebilir”²¹⁴ bir netice (**özel yükümlülüğün bulunması**) ve özellikle iş kazasındaki neticenin işveren veya işveren vekilinin alması gereken tedbir ve önlemi almaması nedeniyle meydana gelmesi gerekmektedir. Böylece hukuk mahkemesi ile ceza mahkemesindeki kusur tespit usulü de farklı olmak zorundadır.

IV. SONUÇ

İşveren/işveren vekili denetim ve gözetim yükümlülüğünün gereği olarak çalışanlarını iş yerinde meydana gelebilecek tehlikelerden koruyarak bedensel ve ruhsal sağlık bütünlüklerini sağlamakla yükümlüdür²¹⁵. Bu yükümlülüklerin yerine getirilmemesi yani iş güvenliği önlemlerinin yeterince alınmamasıyla iş kazaları meydana gelebilmektedir. Meydana gelen iş kazalarında ceza sorumluluğunun ve özellikle kusur tespiti çok önemlidir. İş kazalarında ceza sorumluluğu bakımından kusur tespiti zor bir yargılama süreci parçasıdır. Bu kusur tespiti süreci belirli aşamaların sırasıyla izlenmesi ile metodolojik olarak yapılırsa isabetli sonuç verebilir.

Teorik ve pratik açıdan bu çalışmada ulaştığım ve ilgili yerlerde zikrettiğim değerlendirme ve sonuçları maddeler halinde ve özet şekilde sıralayacak olursak;

• Ceza kanunları dışında iş sağlığı ve güvenliği ve iş hukuku mevzuatı ile yapılmış olan tanımlar dikkate alınmakla birlikte, iş kazası kavramı için ayrı bir tanımlama yapılması da mümkündür. Ayrıca iş kazası kavramı için ceza hukuku bağlamında net ve kesin bir iş kazası tanımı yapılması fiil ceza

---

uyulmadığını denetleme, işçileri yapmakta oldukları işlerinde karşı karşıya buldukları mesleki risklerle uyulması gerekli sağlık ve güvenlik tedbirleri hususunda eğitime tabi tutma, yasal hak ve sorumlulukları noktasında bilgilendirme konularında yükümlülükleri bulunmaktadır.” demek suretiyle hukuk mahkemelerindeki kusur tespiti anlayışına yaklaşan şekilde genel yükümlülüklerin ihlalinin taksirli sorumluluk oluşturduğu yönünde görüş bildirmiştir. Bkz. **YCGK E.2014/12-179 K.2014/499 T.18.11.2014** Corpus.

²¹⁴ Levent AKIN, “Üçüncü Kişinin Uğradığı Kazada İşveren Kusurunun (Taksirinin) Kapsamı, **TİSK Akademi**, C.4 Sa.7, Mart 2009, s.59

²¹⁵ AKIN, İş kazasından Doğan Tazminat Davalarında İşveren Kusurunun Belirlenmesinde Ölçüt, s.38

hukukunda fiil esas alındığı için zorunlu değildir. Çünkü yapılan iş kazası tanımına göre değil tipik fiilin ceza normu kalıbına uyup-uyumadığına bakılacaktır.

- Ceza muhakemesine konu iş kazalarında, savcılığa dosya teşekkülünde büyük görev düşmektedir. Özellikle iş müfettişlerinin iş kazası öncesi işyeri hakkında, SGK müfettişlerinin ise iş kazası sonrası vaka hakkında raporu ceza dosyasında yer almalıdır. Yine somut fiilin belirlenmesi amacıyla, işçinin özlük (özümlü) dosyasının ve gerekli eğitimleri aldığına ilişkin sertifika ve tutanakların, hastane raporları, ölüm söz konusu ise otopsi ve ölü adli muayene raporu savcılık tarafından soruşturma dosyası için ilgililerden tedarik edilmesi gerekmektedir.

- Kusur tespiti için, iş kazası somut vakasının tespit edilmesi ilk olarak yapılmalı sonra bu vaka ile ilgili yükümlülük ve sorumluluk altındaki kişinin kim olduğunun belirlenmesi gerekmektedir.

- Meydana gelen iş kazası ile şüphelilerin/sanıkların ve diğer kişilerin (mağdur dahil) fiilleri arasında “nedensellik bağı” mutlaka her olayda belirlenmelidir. Özellikle bir iş kazası zaman ve yer birliği içinde birden çok kişinin kusurlu eylemiyle gerçekleşmişse ortak kusurlu hareketler ceza sorumluluk alanı be nedensellik bağı değerlendirmesi mutlaka yapılmalıdır.

- Gerek birden fazla yeterli ve birlikte ortak kusurlu hareketin varlığında gerekse birden fazla ortak kusurlu hareketin bağımsız olarak ayrı ayrı neticeyi gerçekleştirmeye yeterli olmadığı hallerde “esaslı faktör” değerlendirmesi ceza muhakemesine konu iş kazalarında kullanılabilir. Özellikle şart teorisi+yüklenebilirlik metodunun uygulanmadığı olaylarda her failin hareketinin birbirinden bağımsız olarak ve fakat aynı neticeye neden olabilecek nitelikte olması halinde aslında neticeye hangi hareketin sebep olduğunun tespiti ile sorun çözülebilir.

- Nedensellik bağının her iş kazasında değerlendirmesinden sonra ceza muhakemesine konu iş kazasına sebebiyet veren failerin manevi unsur skalasına göre; kast mı yoksa taksirinin mi bulunduğu (kusur çeşidi) belirlenmelidir. Bu belirleme için öngörülebilirlik değerlendirmesi de mutlak surette yapılmalıdır. Öngörülebilirlik değerlendirmesi; ihlal edilen ve yükümlülüğün yer aldığı normlar, iş güvenliği uzmanı ve işyeri hekimi önerileri, iş kazasının oluş şekli, işverenin olay ve yükümlülükler hakkındaki genel ve olay özgü bilgisi, kazanın kimlerin ceza sorumluluğu doğurduğu ve kimlere kusur izafe edilebileceği, fiilin genel mi yoksa özel bir yükümlülükten

mi doğduğu gibi bir çok verinin birlikte ve bir bütünlük içinde ele alınarak yapılması iş kazalarında ceza sorumluluğunun belirlenmesi için şarttır.

- Bilinçli taksirin iş kazalarında uygulanabilmesi için ilave ek şartlar aranmalıdır.

- “Kaçınılmazlık”, “önlenemez risk” ve “istenmeyen durum/netice” kavramları arasında bir ayırım yapılmasına pratik anlamda gerek yoktur. Önemli olan hangi kavramın kullanılmış olması değil, fail ve fiil açısından ceza muhakemesine konu her iş kazasında kusur izafe edilebilmesi için bir değerlendirmenin yapılmış olması zorunluluğudur. Bu değerlendirmede; -tüm tedbir ve önlemlerin alınması halinde bile neticenin önlenmesinin teknik anlamda mümkün olup-olmadığı; -risk değerlendirmesi yapılarak riskin neticeye etkisi, -iş kolundaki riskin meydana gelen netice bağlamında alınacak tedbirlerle engellenmesinin mümkün olup-olmadığı, -somut olayda riski minimize edilecek önlemlerin alınmasıyla riskin kısmen bile engellenmesinin olanak dahilinde olup-olmadığı belirlemeleri mutlaka yapılmalıdır.

- Ana kural olarak sözleşme/sorumsuzluk kaydı ile ceza sorumluluğu bertaraf edilemez. Fakat yapılan iş bölümü ile işveren veya işveren vekili iş güvenliği ve işçi sağlığı hususunda özel bir görevlendirme yapmış ise bu görevlendirme veya sözleşme, ceza sorumluluk alanının belirlenmesinde nazara alınabilecektir. Yine ceza sorumluluğunun bölünebilirliği, kusur tespiti, derecelendirilmesi ve paylaşımı için **asli ve tali kusurluları belirlemede yardımcı olabilecektir**. Ceza sorumluluk alanının bölünemediği ya da sorumluluk alanında birden fazla kişinin kusurunun söz konusu olabileceği ama ilgisinin belirlenemediği hallerde **şüpheden sanık yararlanır ilkesi** uygulanmalıdır.

- Görevi gereği kendisinin yapmakla yükümlü olmadığı bir işi yaparak üstlenen çalışan, üstlenmeye ilişkin işverenin emir veya talimatı olmadığı hallerde, bu üstlenmeden doğacak neticeleri üstlenmiş olduğundan şayet üstlendiği iş nedeniyle kusurlu hareket etmişse üstlenme kusuru olarak adlandırılan husus nedeniyle “ortak kusur” yoksa kendi başına sorumlu olacaktır. Yine bilim ve fen kurallarına aykırı şekilde tehlikeli olduğu bilinen bir yöntem ile işyerinde bir eylemde bulunarak, işveren veya işveren vekilinin denetim ve gözetim yükümlülüğünü yerine getiremeyeceği bir esnada gerçekleşen iş kazaları bakımından çalışan bizzat kendisi kusurlu olacaktır.

- **Kusur değerlendirmesi** yapılırken; kusur izafe edilecek kişilerin olaya “etki değeri” saptanmalıdır. Bu etki değerinden matematiksel bir

değer değil, kusurun ağırlığı ve hafifliğine göre yapılan bir sınıflandırma anlaşılmalıdır.

- Adli kolluk arasında iş güvenliği uzmanlığı sertifikası olan varsa, iş kazalarında adli kolluğun yapması gereken işlemlerde öncelikli olarak gönderilmelidir.

- Ceza muhakemesine konu iş kazalarında, keşfe bilirkişiler de mutlaka götürülmeli ve keşifte aktif katılımı sağlanmalıdır. Hakim fiil hakkında teknik konuların aydınlatılması için bilirkişilere sorular sormalıdır.

- İş kazaları nedeniyle yapılan ceza muhakemelerinde kusur değerlendirilmesi bizzat mahkeme tarafından yapılmalıdır. Uygulamada kusur değerlendirmesi ve tespitinin teknik bilirkişilere yaptırılması usulü terk edilmelidir. Ayrıca ihtisaslaşmamış bilirkişilere rapor yazdırılmamalı ve ayrıca şayet kusur değerlendirmesi bilirkişiden istenecek ise bilirkişi heyetinde mutlaka iş sağlığı ve güvenliği hukuku veya ceza ve ceza muhakemesi hukuk dallarıyla uğraşan akademisyenlere yer verilmesi gerekmektedir.

- İşverenin Türk Borçlar Kanunu veya İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nda ve diğer İSG mevzuatında yer alan genel yükümlülüklerinin ihlali tazminat sorumluluğunu doğurabilir. Buna karşın ceza sorumluluğu için genel yükümlülük ihlallerinin yanında somut olayda “öngörülebilir ve önlenebilir” bir netice (**özel yükümlülüğün bulunması**) ve özellikle iş kazasındaki neticenin işveren veya işveren vekilinin alması gereken tedbir ve önlemi almaması nedeniyle meydana gelmesi gerekmektedir. Böylelikle iş hukuku veya iş sağlığı ve güvenliği hukuku alanındaki yönetmelikler veya diğer mevzuatta gösterilen sorumlu kişilerin ceza muhakemesine konu iş kazalarında, öngörülebilirlik ve önlenebilirlik değerlendirmesi yapılmadan doğrudan sorumlu kabul edilmesi usulü isabetli değildir.

KAYNAKLAR

- AKIN, Levent: “İş kazasından Doğan Tazminat Davalarında İşveren Kusurunun Belirlenmesinde Ölçüt”, **Çimento İşveren Dergisi**, Kasım 2013
- AKIN, Levent: “İş Sağlığı ve Güvenliğinde İşverenin Cezai Sorumluluğu”, **TİSK Akademi**, Cilt:3 Sa.5, Mart 2008, (Mart 2008)
- AKIN, Levent: “İşçinin İşçiyi Gözetme Borcunun İhlali ve Kusurun Takdiri”, **Sicil İş Hukuku Dergisi**, Sayı 1, Mart 2006
- AKIN, Levent: “İşverenin İş Kazasından Doğan Sorumluluğu Kusur Esasına Dayanır”, **Çimento İşveren Dergisi**, C.28 Sa.3, Mayıs 2014
- AKIN, Levent: “Üçüncü Kişinin Uğradığı Kazada İşveren Kusurunun (Taksirinin) Kapsamı”, **TİSK Akademi**, C.4 Sa.7, Mart 2009
- AKPINAR, Teoman / ÇAKMAKKAYA, Baki Yiğit: “İş Sağlığı ve Güvenliği Açısından İşverenlerin Risk Değerlendirme Yükümlülüğü”, **Çalışma ve Toplum -Ekonomi ve Hukuk Dergisi-**, Sa.40 2014-1
- ALPSOY, Lütfi / ÇOLAK, Mahmut: **Açıklamalı&İçtihatlı&Uygulamalı 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu**, İzmir 2013
- ARTUK, Mehmet Emin / GÖKCEN, Ahmet / YENİDÜNYA, A.Caner: **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 6.Baskı, Ankara 2012
- AYDINLI, İbrahim: **İş Sağlığı ve Güvenliğinden Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk**, Ankara 2015
- BOSTANCI, Yalçın: “Yargıtay Kararları Işığında İş Kazası Kavramı” **Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi**, C:8, Sa:1 Y.2005, s.1 (<http://www.kamu-is.org.tr/pdf/813.pdf>) Er.Tar. 10.09.2015
- CENTEL, Nur / ZAFER, Hamide / ÇAKMUT, Özlem: **Türk Ceza Hukukuna Giriş**, 8.Baskı, İstanbul 2014
- CENTEL, Nur / ZAFER, Hamide: **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 12.Baskı, İstanbul 2015
- DEMİRBAŞ ,Timur: **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 8.Baskı, Ankara 2012
- DEMİRCİOĞLU, A.Murat / ŞEN KALYON, Arzu: “İşverenin İş Kazalarından Doğan Sorumluluğu ve Kusur Hakkında Karar İncelemesi”,

Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:15, Özel Sa., 2013, (<http://webb.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/dergimiz-15-ozel/1-ishukuku/3-demircioglu-kalyon.pdf>) Er.Tar.27.12.2015

• DOĞAN, Koray, **Neticesi Sebebiyle Ağırlaşmış Suçlar**, Ankara 2011

• DÜLGER, İbrahim: “Ceza Muhakemesi Kanunundaki Bilirkişi İncelemesine İlişkin Düzenlemelerin Değerlendirilmesi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Yrd. Doç. Dr. İbrahim ONGÜN’e Armağan**, C.XI, Sa.1-2, Haziran – Aralık 2007

• DÜLGER, Murat Volkan: “5237 Sayılı YTCK’da Kastın Unsurları Ve Türleri - Özellikle Olası Kastın Değerlendirilmesi”, **Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi**, Y: 2 S: 5, Nisan 2005

• EKİN, Ali: **İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin Yükümlülüklerle Uymamanın Sonuçları (İşveren Açısından)**, Ankara 2010

• ERMENEK, İbrahim: “Medeni Usul Hukukunda Şekilcilik”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.IV Sa.1-2, Haziran Aralık 2000, (http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/4_tam.pdf) Er.Tar.23.01.2016

• ERSOY, Uğur: “Türk ve Alman Ceza Hukuku Sistemlerinde Kusur Prensibinin Kapsamı ve Objektif Cezalandırılabilme Şartlarının Kusur Prensibi İle Bağdaştırılabilirliği”, **TBB Dergisi**, Sa.109 Kasım-Aralık 2013

• GÜNEREN, Ali, **İş Kazası veya Meslek Hastalığından Kaynaklanan Maddi ve Manevi Tazminat Davaları**, 2.Baskı, Ankara 2011

• GÜRELLİ, Nevzat, **Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik**, İstanbul 1967

• GÜZEL, Ali / UGAN ÇATALKAYA Deniz: “İşverenin İş Kazasından Doğan Sorumluluğunun Niteliği ve Sınırları (Karar İncelemesi)”, **Çalışma ve Toplum**, Sa.34, 2012/3.

• HAKERİ, Hakan: **Tıp Hukuku**, 10.Baskı, Ankara 2015

• HAKERİ, Hakan: **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 17.Baskı, Ankara 2014

• HEINRICH, Bernd: **Strafrecht Allgemeiner Teil**, 3.Auflage, Stuttgart 2012

- HEMMER, Karl E. / WÜST, Achim: **Strafrecht Allgemeiner Teil II**, 8.Baskı, Marktheidenfeld 2006
- HIRSCH, Hans Joachim: “Kusur İlkesi ve Ceza Hukukundaki Fonksiyonu” (Çeviren: Yener ÜNVER), **Türk Ceza Kanunu Tasarısı için Müzakereler**, Konya 1998
- İÇEL, Kayıhan: **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 6.Baskı, İstanbul 2014
- JESCHECK, Hans-Heinrich: **Almanya Federal Cumhuriyeti Ceza Hukukuna Giriş**, İstanbul 1989 (Çeviren: Feridun YENİSEY)
- KABAKCI, Mahmut: **AB İş Hukukunda İşverenin İş Sağlığı Ve Güvenliğiyle İlgili Temel Yükümlülükleri ve Türk Mevzuatının Uyumunu**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2009
- KARAKEHYA, Hakan: “Ceza Muhakemesinde Maddi Gerçek”, **Eskişehir Barosu Dergisi**, Haziran 2006
- KARAKEHYA, Hakan: “Ceza Muhakemesinin Amacı”, **İÜHFİM**, C.65 Sa.2, 2007
- KAYA, Asım: “İş Kazasında İşverenin Hukuki ve Cezai Sorumluluğu”, **TAAD**, Yıl.5, Sa.17, Nisan 2014
- KAYMAKÇI, Süleyman: **Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik**, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2014
- KOCA, Mahmut / ÜZÜLMEZ, İlhan: **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 7.Baskı, Ankara 2014
- KUNTER, Nurullah / YENİSEY, Feridun / NUHOĞLU, Ayşe: **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 18.Baskı, İstanbul 2010
- KÜHL, Kristian: **Strafrecht Allgemeiner Teil**, 6.Auflage, München 2008
- MEMİŞOĞLU, S. Özgür / ÇINAR, Çağatay: “İşverenin İş Kazasından Kaynaklanan Cezai Sorumluluğu”, **Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi**, C.9, Sa.33, Y.2012
- MOLLAMAHMUTOĞLU, Hamdi / ASTARLI, Muhittin / BAYSAL,

Ulaş: **İş Hukuku**, 6.Baskı, Ankara 2014

• MOORES, Michael S.: Causation and Responsibility: **An Essay in Law, Morals, and Metaphysics**, New York 2009

• NARTER, Sami: “İş Kazaları ve Meslek Hastalıklarında Tüzel Kişi Organı Olarak Ortak İşverenin Cezai Sorumluluğu”, **Gazi İİBF Dergisi**, C.17 Sa.2, 2015

• NARTER, Sami: **İş Kazası ve Meslek Hastalığında Hukuki ve Cezai Sorumluluk**, Ankara 2014

• ÖNDER, Ayhan: **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Cilt II-III, İstanbul 1992

• ÖZBEK, Veli Özer / KANBUR, Mehmet Nihat / DOĞAN, Koray / BACAKSIZ, Pınar / TEPE, İlker: **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 5.Baskı, Ankara 2014

• ÖZBEK, Veli Özer / KANBUR, Mehmet Nihat / DOĞAN, Koray / BACAKSIZ, Pınar / TEPE, İlker: **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 7.Baskı, Ankara 2015

• ÖZBEK, Veli Özer: “Ceza Hukukunda Nedensellik Bağı ve Fiilin Objektif İsnad Edilebilirliği Sorunu” **75.Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı**, Ankara 2004

• ÖZDEMİR, Erdem: **İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku**, İstanbul 2014

• ÖZEN, Muharrem / TOZMAN, Önder: “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Işığında İşverenin İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Ceza Sorumluluğu”, **Sicil İş Hukuku Dergisi**, Haziran 2008, Yıl 3, Sayı 10

• ÖZEN, Mustafa: “İş Kazalarında Hukuki, Cezai ve İdari Sorumluluk”, **Ankara Barosu Dergisi**, Y.2015 Sa.2

• ÖZGENÇ, İzzet: **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 10.Baskı, Ankara 2014

• ÖZKAN, Halid: **Ceza Hukukunda Azmettirme**, Ankara 2013

• ÖZKAN, Halid: “Tıpta İşbirliği ve Ceza Sorumluluğu” **VII. Türk – Alman Tıp Hukuku Sempozyumu Tıpta İşbirliği Ve Hukuksal Sorunlar/ VII. Türkisch – Deutsches Symposium Zum Medizinrecht Delegation Und Kooperation Im Gesundheitswesen, Bildiriler Kitabı**, Ankara 2011

• ÖZTÜRK, Bahri / TEZCAN, Durmuş / ERDEM, Mustafa Ruhan / SIRMA, Özge / KIRIT, Yasemin F. / ÖZAYDIN, Özdem / AKCAN, Esra Alan / ERDEN, Efser: **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, 8.Baskı, Ankara 2014

• PARLAR, Ali / HATİPOĞLU, Muzaffer / YÜKSEL, Erol Güngör: **Açıklamalı-İçtihatlı Ceza Muhakemesi Hukukunda Deliller Çapraz Sorgu ve İspat**, Ankara 2008

• ROBINSON, Glen O.: “Multiple Causation in Tort Law: Reflections on The Des Cases” **Virginia Law Review**, Vol.68, No.4 Nisan 1982

• SEVÜK, Handan YOKUŞ: Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. LXIV, Sa. 1, İstanbul 2006

• SOYASLAN, Doğan: “Ceza Hukukunda Bilirkişilik ve Bilirkişi Raporunun Bağlayıcılığı”, **Türkiye Barolar Birliği, Bilirkişilik Sempozyumu**, Samsun Barosu, 2001, 9-10 Kasım 2001

• SOYASLAN, Doğan: **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 6.Baskı, Ankara 2014

• SÜZEK, Sarper: **İş Güvenliği Hukuku**, Ankara 1985

• ŞAHİN, Cumhur / GÖKTÜRK, Neslihan: **Ceza Muhakemesi Hukuku**, C.II, 4.Baskı, Ankara 2015

• ŞAHİN, Cumhur: “Ceza Muhakemesinde Bilirkişi Atanması ve Zorunlu Bilirkişilik”, **Türkiye Barolar Birliği, Bilirkişilik Sempozyumu**, Samsun Barosu, 2001, 9-10 Kasım 2001

• TAŞKENT, Savaş: “İş Kazası Kavramı”, **Prof. Dr. Nuri ÇELİK’e Armağan**, Cilt II, İstanbul 2001

• TOROSLU, Nevzat: **Ceza Hukuku Genel Kısım**, Ankara 2005

• ÜNVER, Yener / HAKERİ, Hakan: **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 1.Cilt, 8.Baskı, Ankara 2013, s.360

• ÜNVER, Yener: “Sebebinde Serbest Hareketler Kuramı”, **Prof. Dr. Sahir Erman’a Armağan**, İstanbul 1999

• ÜNVER, Yener: “YTCK’da Kusurluluk”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Y.1 Sa.1, Ekim 2006

- ÜNVER, Yener: **Ceza Hukukunda İzin Verilen Risk**, İstanbul 1998
- WELZEL, Hans: **Das Deutsche Strafrecht Eine systematische Darstellung**, 3.Baskı, Berlin 1954
- WESSELS, Johannes / BEULKE, Werner / SATZGER, Helmut: **Strafrecht Allgemeiner Teil**, 44. Baskı, Heidelberg 2014; WESSELS, Johannes / BEULKE, Werner: 40.Auflage, Heidelberg 2010
- YAŞAR, Halis: Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Hâkimini Etkileyip Etkilememesi Meselesinin Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlaline Varan Boyutu (Bir Yargıtay Kararının Düşündürdükleri), **TBB Dergisi**, Sa.109
- YENİSEY, Feridun / NUHOĞLU, Ayşe: **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 3.Baskı, Ankara 2015
- YILDIZ, Ali Kemal: “Ceza Muhakemesi Hukukunda Bilirkişilik” **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 10, Sayı: 3-4: Y.2006
- YİĞİT, Onur: “Taksirli Bir Suç Türü Olarak Maden Kazaları”, **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, Sa.4, 2014
- YİĞİT, Onur: “Yargıtay Kararları Işığında İş Kazalarının Ceza Hukuku Yönüyle İrdelenmesi” **Yargıtay Dergisi**, Cilt:41 Sa:3, Temmuz 2015
- ZAFER, Hamide: “Türk Ceza Hukukunda Kusur Kavramı -Normatif Teorinin Öne Çıkışı- Ceza Hukuku ile Ceza Muhakemesi Hukukunun Ayrılmazlığı”, **Online Makale**, (<http://hamidezafer.com/turk-ceza-hukukunda-kusur-kavrami-normatif-teorinin-one-cikisi-ceza-hukuku-ile-ceza-muhakemesi-hukukunun-ayrilmazligi/>) Son Er.Tar.02.01.2016 (Kusur)
- ZAFER, Hamide: **Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m.1-75**, 5.Baskı, İstanbul 2015

